

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 51.

Lördagen den 28 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Hammarström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 250, angående pension åt övereldaren vid nationalmuseum A. P. Andersson Spångberg;

nr 269, angående anslag till täckande av brist i åkerbrukskolonien Halls räkenskaper för år 1916;

nr 270, angående understöd åt småskolläraren Johan Severin Peterssons änka Thilda Petersson;

nr 157, angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Norra Södermanlands järnvägsaktiebolag;

nr 193, angående uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna m. m.; och

nr 291, angående livräntor till avlidne bergsprängaren Johan Emil Handéns änka och dotter.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogs ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 449, med inbjudning till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut att jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 258, angående omorganisation av och lönereglering för överintendentsämbetet samt angående länsarkitekter m. m. ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor, skulle överlämnas till första särskilda utskottet;

och blev berörda inbjudning antagen av andra kammaren.

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 51.

§ 4.

Vidare föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionen, nr 259, angående ytterligare anslag till anordnande av förvaringsskjul för flygbåtar m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 268, angående förändrade grunder för pensionering av marinens stammanskap m. m.;

till första särskilda utskottet propositionen, nr 258, angående omorganisation av och lönereglering för överintendentsämbetet samt angående länsarkitekter m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 277, angående användande av överskott i djurgårdskassan till vissa byggnads- med flera arbeten vid Ulriksdals, Haga och Drottningsholms slott m. m.; och

nr 278, angående beredande av ytterligare medel till restaurering av Ulriksdals slott;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 240, angående anslag till ökat arbetsbiträde hos lantmäteristyrelsen;

nr 247, angående anslag till lantmäteristyrelsens reproduktionsanstalt;

nr 272, angående anslag för tillsyn å vissa enskilda skogar;

nr 273, angående anslag till den lägre skogsundervisningen och skogshushållning i allmänhet m. m.;

nr 274, angående driftkostnader under år 1918 för statens skogsdomäner m. m.; och

nr 275, angående tillfällig avlöningsförbättring för vissa lantmätare; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 276, angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åt lärlingen vid Alnarps lantbruksskola F. W. Hult; och

nr 281, angående pension åt förre kronojägaren A. J. Johansson.

§ 5.

Herr *Brantings* vid kammarens sammanträde nästlidna gårdag framställda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående medverkan från regeringens sida till en författningsrevision i viss riktning föredrogs här efter; och blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Efter föredragning härpå av herr *Vennerströms* likaledes å kammarens bord liggande anhållan att till hans excellens herr statsmini-

stern få framställa spörsmål angående åtgärder för förbättring av arbetarnas löner och andra arbetsvillkor m. m. blev jämväl denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid:

till statsutskottet motionerna:

nr 422, av herr *Widlund*; och

nr 423, av herr *E. A. Nilson* i Örebro;

till andra särskilda utskottet motionen nr 424, av herr *Kristensson m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 425, av herr *Holmdahl m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 426, av herr *Osberg*.

Sedan motionen nr 427, av herr *Lindhagen m. fl.*, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inställande av militärövningarna tillsvare under år 1917 härför föredragits, hemställde herr talmannen, huruvida kammaren medgäve, att denna motion finge väckas, oaktat den i § 55 riksdagsordningen stadgade tid, inom vilken motion i ämne, tillhörande tillfälligt utskotts behandling, borde avgivas, gått till ända.

Kammaren lämnade det ifrågasatta medgivandet, varefter motionen remitterades till andra tillfälliga utskottet.

§ 8.

Vidare föredrogos, men bordlades åter lagutskottets utlåtande nr 46, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

§ 9.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m. *Ang. befordrande av potatisodlingen m. m.*

I en till riksdagen den 16 april 1917 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 243, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att utfästelse finge meddelas att för statens räkning från vederbörande tillverkare inköpa de partier torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos, som till staten hembjödtes före den 1 juni 1918, till pris, som skulle fastställas av en nämnd, utsedd på sätt Kungl. Maj:t ägde föreskriva, och vilket pris avpassades så,

Ang. beford-
rande av po-
tatisodlingen
m. m.
(Forts.)

att odlare av potatis kunde påräkna ett pris av 7 kronor för hektoliter potatis av fullgod beskaffenhet och med 18 procents stärkelsehalt, levererad vid den järnvägsstation eller hamn, som vore närmast potatisens odlingsort;

dels medgiva, att utfästelse finge meddelas, att vid inköp före den 1 juni 1918 av potatis för statens räkning priset för hektoliter potatis av fullgod beskaffenhet, levererad vid den järnvägsstation eller hamn, som vore närmast potatisens odlingsort, icke finge understiga 7 kronor per hektoliter;

dels till understöd för anläggande av potatistorkerier å extra stat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag, högst, 750,000 kronor, att under de närmare villkor Kungl. Maj:t bestämde för ändamålet användas med iakttagande, att understöd ej finge utgå med belopp överstigande halva anläggningskostnaden, ävensom medgiva att Kungl. Maj:t finge under innevarande år låta förskottsvis av tillgängliga medel utanordna detta belopp;

dels ock medgiva, att, beträffande de vid sådant med understöd av statsmedel anlagt torkeri framställda produkter, utfästelse om inköp, som i första punkten förmäldes, finge meddelas att gälla under två år från den dag, då understödet av Kungl. Maj:t beviljats, i vilket fall inköpspriset skulle årligen fastställas.

Utskottets hemställan innefattade tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts framställning med det tillägg, att efter de i första stycket förekommande orden »potatisstärkelse och glykos» fogats orden »av fullgod beskaffenhet» samt den ändring, att det av Kungl. Maj:t föreslagna priset, 7 kronor för hektoliter, för i propositionen avsedd potatis av utskottet föreslagits till 6 kronor för hektoliter.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer

av herr *Sjöblom*, som beträffande ovanberörda potatispris ansett, att detsamma bort av utskottet föreslås till 5 kronor för hektoliter; samt

av herr *Ingeström*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr *Sjöblom*: Herr talman, mina herrar! På grund av de utomordentliga förhållanden, som råda, har riksdagen vidtagit mer eller mindre ingripande åtgärder, då det gällt att skydda produktionen av olika slags livsmedel. Vi ha ju fått minimipris på råg, vete och korn, och i dag gäller det, om riksdagen skall fastställa minimipris även på potatis. Det är visserligen sant, att härmed icke avses ett minimipris på samma sätt som minimipris på brödsäd, men vi kunna dock gå ut ifrån att det pris, som fastställs, blir minimipris å den skörd, som kommer att skördas i år. Det har varit några sakkunniga tillkallade för utredning av detta spörsmål, och såsom herrarna torde finna, ha de kommit till ett annat resultat än Kungl. Maj:t och även utskottet kommit. Jag kan icke underlåta att påpeka att de sakkunniga, som haft ärendet till utredning, i sitt betänkande

pekat på, att de ansett det skäligt — och de ha visat också, att det är skäligt — om ett minimipris sättes potatisen till belopp av 5 kronor per hl., d. v. s. enligt de bestämmelser, som riksdagen här skall besluta. Kungl. Maj:t har icke nöjt sig med att stanna vid detta pris utan gått upp till 7 kronor per hl.; och så har jordbruksutskottet intagit en ståndpunkt mitt emellan och bestämt sig för 6 kronor per hl. Jag kan icke förstå, vad det skulle medföra för känslor i landet bland de stora breda lagren, som skola köpa sin föda, om riksdagen nu i dag skulle fatta ett beslut, varigenom priset på fabrikspotatis i södra Sverige bestämdes till 6 kronor per hl., då de sakkunniga visat, att under normala förhållanden denna potatis icke betalats med mera än 2.50 kronor per hl. Tycka icke herrarna, att det är tillräckligt att bestämma ett pris, som med 100 % överstiger det normala? Eller skola vi gå ännu högre? Det gör mig verkligen ont, när jag ställer mot varandra de olika samhällsgruppernas krav på samhället. Till de arbetande och svältande massorna vädjar man gång efter annan att visa solidaritet och samhällskänsla, men en annan grupp går man till mötes ekonomiskt på ett sätt, som kan väcka ovilja hos stora delar av vårt folk. Jag kan icke med gott samvete gå med på det höga belopp, som utskottet föreslagit, och därför har jag reserverat mig och ställt mig på den linje, som de sakkunniga gått, eller 5 kronor per hl.

Det kan sättas i fråga, om detta fastställande av ett visst pris på potatis kommer att främja syftet eller öka produktionen av potatis något nämnvärt. Det är åtminstone tvivel underkastat, så mycket mer som man i tidningarna redan nu börjar skönja uppgifter om att det är brist på utsädespotatis, och att man börjar tala om vad potatislandet skall användas till i stället för till potatisland. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, varför dessa höga minimipris skola vara nödvändiga. Här tyckas jordbrukarna i riksdagen utan vidare vilja gå med på att fastställa höga livsmedelspris på alla produkter för årtal framåt och detta kommer givetvis att återverka på lönerna inom industrien. Det blir häftiga lönestrider, som komma att resultera i höjda avlöningar, och till sist kommer detta att återverka på jordbruket självt för framtiden på ett sätt, som jag tror jordbrukarna själva komma att ångra. Jag tror, att det varit lyckligare, när det gäller potatisen, att icke ha haft något minimipris, men om ett sådant skall bestämmas, tycker jag, att de sakkunnigas förslag om 5 kronor per hl. gott kan räcka till.

Jag skulle icke längre tala i denna fråga, men jag ber dock kammarerna betänka vad det gäller och huru de fattiga i landet skola känna sig, då riksdagen gång efter annan går att fatta dylika beslut, under det man får se rätt anspråkslösa krav från dem, som icke ha annat att leva av än sitt arbete, bli avspisade utan något vidare både från statsmakternas och enskilda arbetsgivares sida. Jag tror, att det vore lyckligt, om riksdagens andra kammare visar sig ha förståelse även för de fattiga konsumenternas krav och icke går längre än enligt de sakkunnigas förslag; och jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till min reservation.

Ang. befordrande av potatisodlingen
m. m.
(Forts.)

Ang. beford-
rande av po-
tatisodlingen
m. m.

(Forts.)

Herr H a m i l t o n: Herr talman! Jag beklagar att den siste aktade talaren fått en skev syn på frågan, ty det är ingalunda meningen med det föreliggande förslaget att förhjälpa lantbrukarna till högre priser. Nej, många själviska bland dem, skulle nog gärna se, att kammaren bifölle herr Sjöbloms förslag, så att till ett kommande år vi befunne oss i samma olyckliga situation, som vi nu göra med brist på och i följd härav även ofantligt höga priser på potatisen. Syftet med Kungl. Maj:ts av utskottet i dess föreliggande betänkande behandlade förslag är att framlocka större odling av potatis för att därmed säkerställa behovet av denna vara för konsumenterna under kommande år, och man har tänkt sig kunna nå detta mål därigenom att staten utfäste sig dels betala ett visst fastställt pris på den potatis staten själv behöver och dels garantera genom inköp av potatisstärkelse och potatisfplingor, att även den potatis som levereras till fabrikerne finge ett liknande fastställt pris. Denna statens inlösningsplikt kommer att omfatta ungefär $\frac{1}{10}$ av landets beräknade potatisskörd. Huruvida nu detta pris bör fastställas till 5, 6 eller 7 kronor per hektoliter är naturligtvis synnerligen svårt att avgöra, och meningarna inom utskottet ha också varit synnerligen delade i fråga om vilket pris som kan vara lämpligast. Några utskottets medlemmar hyste samma uppfattning som herr Sjöblom och yrkade på ett pris av 5 kronor per hektoliter, andra däremot yrkade på 7 kronor per hektoliter. Slutligen enades majoriteten — 14 av utskottets 16 ledamöter — om att stanna vid ett kompromissförslag om 6 kronor per hektoliter, motsvarande cirka 10 kronor per tunna eller det pris som man vid en demonstration häromdagen utanför riksdagshuset begärde skulle åsättas potatisen. Det är för konsumenterna av vida större intresse att nästa år ha tillräckligt med potatis och slippa betala de oerhörda priser som de nu måste erlägga, än att det redan nu skulle fastställas ett pris under 6 kronor; ett öre mer eller mindre på en liter potatis tror jag nämligen spelar mindre roll för dem, blott de ha tillräcklig tillgång på varan. För min del biträdde jag inom utskottet kompromissförslaget om 6 kronor per 100 liter, och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Å k e r l u n d: Om det här endast gällde den potatis som odlas på de stora egendomarna nere i Skåne, skulle jag mycket väl kunna gå med på herr Sjöbloms förslag, men man får besinna, att en mycket stor del och största delen av mellersta och norra Sveriges potatis icke odlas av de stora egendomarna till avsalu utan odlas av en massa småfolk, torpare, statare, backstugusittare och småbönder, som sedan leverera överskottet av vad som icke går åt för deras egen del till städerna, och de få sannerligen icke så stor avkastning, att de kunna sälja till något särdeles billigt pris. När man talar om de fattiga, får man därför också litet grand tänka på de fattiga på landsbygden och icke uteslutande på befolkningen i städerna och industrisamhällena.

Är det emellertid så, att kammaren vill besluta ett minimipris av 5 kronor per hektoliter, har jag just ingenting att invända däremot.

Jag vill endast ha sagt, att man också bör litet grand tänka på de fattiga på landsbygden.

Ang. befordrande av potatisodlingen
m. m.

(Forts.)

Herr Sjöblom: Ja, herr talman, det är ju ändå så, att när det här är tal om minimipris på potatis gäller det den potatis som kallas för fabrikspotatis, ty det är denna sorts potatis som riksdagen genom att fatta detta beslut skulle förbinda sig att inköpa till det pris här är ifrågasatt. Det är sålunda intet tal om minimipris för annan potatis än fabrikspotatis. Det gäller sålunda den potatis som odlas av de stora jordägarna i södra Sverige och som herr Åkerlund gärna tycktes vara med om att sätta ett lägre pris på. För den matpotatis som odlas här uppe garanteras icke minimipris för större mängder än staten behöver för sitt eget behov, för statens verk m. m., som staten skall köpa in potatis till. Den övriga potatisen kommer fri i marknaden och äsättes det pris den fria konkurrensen bestämmer. Men det är alldeles klart, att detta minimipris på fabrikspotatis kommer att höja priset på matpotatis betydligt utöver det pris som denna fabrikspotatis kan komma att betinga. Här ha de sakkunniga sagt, att fabrikspotatisen under normala tider kostar 2,50 kronor per hektoliter, men här uppe är ju det vanliga priset på matpotatisen 4 à 5 kronor ungefär per hektoliter, och om prisskillnaden mellan dessa olika sorter potatis framdeles skulle bli lika stor som under normala tider, vad kommer då matpotatisen att kosta häruppe i dessa bygder och ännu mera i längre norrut liggande bygder, där frakter och en hel del mellanhandskostnader ytterligare komma till? Herrarna må betänka, att det finnes andra människor i vårt land än de skånska jordägarna som behöva leva, och det är deras talan jag för. Det är dock vårt lands viktigaste födoämne det här gäller, och om herrarna kunna gå med på att höja priset härpå så mycket som här är ifrågasatt, skola herrarna icke sedan stå och lamentera om de fattiga, ty det är i så fall lystnaden efter stundens vinning, som nu tystar alla röster.

Utskottets ordförande sade visserligen, att det icke gäller att hjälpa jordägarna, utan det gäller att säkerställa tillgången på potatis. Ja, jag må säga, att jag tror, att utskottets ärade ordförande själv icke har så värst stark tro på att denna pris-sättning, som här är tal om, så väsentligt kommer att öka tillgången på potatis, men den kommer att höja priset på den potatis som hittills gått under namnet fabrikspotatis till en nivå, som kommer i sin tur att höja priset på matpotatis, så att levnadskostnaderna bli betydligt stegrade för de fattiga, stegrade utöver vad de annars kunde behöva bli. Jag anser, att jordbrukarna i landet borde känna sig tillfreds, då de fått minimipris på råg, fått minimipris på vete och fått minimipris på korn. Jag tror, att de borde kunna vara tillfreds med detta, och det kunde vara en glädje att någon gång få höra från regeringsbänken eller från något annat håll samma vädjan till denna grupp medborgare, som så ofta riktats till Sveriges arbetare, att de skola vara besjälade av samhällsanda och solidaritetskänsla och därför ge sig till tåls

Ang. beford-
rande av po-
tatisodlingen
m. m.

(Forts.)

en smula. Detta är min uppfattning, herr talman, och jag tror icke, att det här gäller, såsom herr Akerlund sade, de många hundraden små torpare och småbönder, som odla potatis, utan det gäller fabriks-potatisen, synnerligast den potatis, som odlas på de stora gårdarna nere i södra Sverige.

Jag ber på grund härav att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Herr Sjöblom har framhållit, att ett bifall till jordbruksutskottets förevarande förslag skulle medföra en väsentlig höjning av potatisprisen i vad gäller den direkta konsumtionen. Jag tror för min del icke, att så skulle bli förhållandet. Det är, såsom herr Sjöblom framhöll, så, att enligt utskottets förslag skulle ett pris av sex kronor per hektoliter fastställas för matpotatis, för den händelse staten skulle köpa, men detta innebär icke, att detta pris skulle bli minimipriset för matpotatis i allmänhet. Därest det blir ringa tillgång på potatis, kommer priset under alla omständigheter att bli så högt, att det överstiger 6 kronor per hektoliter, och blir det återigen god tillgång på potatis, behöver staten icke köpa. I sistnämnda fall kommer det alltid att finnas tillräckligt med potatis ute i marknaden, och något minimipris behöver då icke tillämpas för sådan potatis, som är avsedd för direkt konsumtion. I varje fall kommer sålunda icke ett fastställande av ett minimipris att höja priset å *matpotatis*, men det har sin stora betydelse därutinnan, att det stimulerar till potatisodling i de trakter, där man eljest brukar odla potatis till brännvinsbränning eller för annat industriellt ändamål. Såsom kam-maren vet har nu beslut fattats av Kungl. Maj:t, att brännvin icke skall få brännas under kommande bränningsperiod, och under sådana förhållanden är det fara värt, att jordbrukarna i de trakter, varom jag nyss talade, icke komma att odla potatis i år för annat än eget behov, eller att åtminstone denna potatisodling skall före-komma i väsentligt inskränkt grad i jämförelse med vad eljest bru-kar vara förhållandet. När man därtill vet, hur det ställer sig med frakter, då det gäller inköp utifrån av livsmedel o. d., måste man inse, att det är av yttersta vikt, att det här odlas potatis i så stor utsträckning som möjligt, på det att vi måtte kunna tillgodose lan-dets behov av detta födoämne. Detta förslag kommer, som sagt, enligt min uppfattning, icke att höja priset å matpotatis, men det säkerställer produktionen, och det anser jag vara det viktigaste av allt.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall icke ge mig in på något bedömande av vilket förslag som härvidlag är det riktiga, vare sig det av herr Sjöblom framställda förslaget eller det av utskottet här förordade. Jag har begärt ordet vid detta tillfälle endast för att med anledning av den endräktighet, varmed man här omfattar detta system att fastställa minimipriser å olika slags livsfröfnödenheter, för min del uttala den förhoppningen, att man även skall vara lika villig att fastställa en lagstadgad, minimi-

avlöning för de fattigaste av landets arbetare, så att de verkligen kunna föra en människovärdig existens. Ett löfte härom anser jag ligga i den ståndpunkt, som man nu intager i denna och liknande frågor, och för min del anser jag en dylik lagstadgad minimiavlöning vara lika viktig som de minimipriser, vilka här av riksdagen fastställas.

Ang. befordrande av potatisodlingen m. m.
(Forts.)

Herr Lindqvist i Kosta: Jag har här begärt ordet endast för att tillkännagiva, att jag i denna fråga hyser samma uppfattning som reservanten. Jag kan icke finna, att de skäl, som herr statsrådet här anfört för en höjning av minimipriset i detta fall från 5 kronor till 7 kronor, eller vad som i övrigt i sådant avseende anförts, äro så starkt vägande, att vare sig ett sådant pris, som Kungl. Maj:t föreslagit, eller det, som utskottet nu hemställt om, kan anses vara motiverat.

Kungl. Maj:t säger i propositionen, att orsaken till, att vi här böra höja priset från 5 kronor till 7 kronor per hektoliter, är den starka stegringen i potatispriset, som på sista tiden gjort sig gällande. Den omständigheten, att vi på detta område likasåväl som på så många andra ha haft en massa jobbare, vilka helst skulle ha velat skruva upp prisen alldeles oerhört, skulle alltså utgöra skäl till att vi nu skulle fastställa ett högre maximipris, än vad de sakkunniga för sin del ansett vara lämpligt. De sakkunniga ha ju föreslagit ett pris av 5 kronor per hektoliter, och man har väl all anledning tro, att de varit tillräckligt hemma på detta område och icke tagit till ett så lågt pris, att det icke skulle vara tillräckligt även med hänsyn till potatisjordens gödning.

Herr Åkerlund säger, att vi här icke skola taga hänsyn endast till städernas befolkning, utan även tänka på landsbygdens fattiga befolkning. Ja, det är också min uppfattning, att vi skola taga hänsyn även till landsbygdens fattiga befolkning, och jag anser, att vi skola taga hänsyn till hela den fattiga befolkningen i vårt land, vare sig den bor på landsbygden eller i städerna. Men om vi det göra, måste vi även se till, att vi icke här fastställa ett så högt minimipris, att man redan i höst måste för potatisen betala ett pris av 10 kronor per tunna.

Nu sade vidare herr Nilsson i Linnås, att det pris, varom nu är fråga, endast skulle gälla för den potatis, som staten möjligen skulle komma att köpa. Ja, det är riktigt, men det torde väl vara så, att det pris, som staten kommer att betala, blir normerande för potatisprisen i allmänhet.

Då jag alltså, herr talman, icke kan finna tillräckligt starka skäl här anförda för att nu höja priset å potatis vare sig till det, som Kungl. Maj:t föreslagit eller utskottet för sin del förordnat, utan anser, att det ej bör gå över, vad de sakkunniga ansett skäligt, måste jag ansluta mig till herr Sjöbloms reservation. Jag vill förvisso likasåväl som alla andra, att de, som bruka jorden, skola ha ersättning för sitt arbete i likhet med alla andra arbetare, men när det gäller att genomleva svåra tider, måste vi se till, att de beslut,

Ang. beford-
rande av po-
tatisodlingen
m. m.
(Forts.)

som fattas här i riksdagen, äro sådana, att de så långt som möjligt skydda den fattiga befolkningen för alla tidens svårigheter.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Sjöbloms reservation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Dahlberg: Herr talman, mina herrar! Jag har icke varit i tillfälle att åhöra den första delen av denna debatt och vet därför icke, vad som därunder yttrats. Jag vill nu här för egen del ha sagt det, att meningen med detta minimipris är ju, att det skall verka såsom en uppmuntran för produktionen. Om man tänker på de svåra och abnorma förhållanden beträffande potatishandeln och det höga potatispris, som rådde vid det tillfälle, då denna proposition skulle utarbetas, torde det vara tydligt, att det var synnerligen svårt att bestämma sig för, vilket minimipris man här borde föreslå. Prisen å framför allt sättpotatis voro ju den tiden så abnormt uppdrivna och pretentionerna så stora hos odlare och handlande, att det t. o. m. från mycket kompetent håll ifrågasattes hos mig, om det över huvud taget skulle vara opportunt att nu lägga fram en dylik proposition och om det verkligen kunde anses, att i detta tidsläge en proposition, inefattande ett visserligen högt, men dock rimligt minimipris, skulle uppfattas såsom en uppmuntran till odling av potatis. Emellertid ansåg jag för min del liksom de övriga personer, med vilka jag samrådde angående denna fråga, att det å andra sidan vore synnerligen önskvärt, att denna minimiprisutfästelse verkligen bleve given, och efter åtskilligt övervägande bestämde jag mig för att hemställa om en höjning i det av de sakkunniga ursprungligen föreslagna priset å 5 kronor till 7 kronor. Men nu ha ju något ändrade förhållanden inträtt. Marknaden har blivit något lugnare och pretentionerna ha sänkts något genom maximiprisförordningen och de statliga ingripanden, som här skett. För min del tror jag därför, att det av utskottet föreslagna priset å 6 kronor, vilket i och för sig är ett synnerligen ordentligt pris, bör kunna vara tillräckligt och anses såsom uppmuntrande.

Jag vill nämna, att i Norge har man bestämt sig för ett minimipris å potatis av icke mindre än 10 kronor, således ett vida högre pris än det hos oss nu ifrågasatta. Och jag förmenar, att även om vi sätta ett rätt så högt pris å potatis, skola vi icke i detta avseende komma att stå ensamma, utan alla de andra nationer, där man behöver vidtaga särskilda åtgärder för uppmuntrande av potatisproduktionen, måste nog även gå samma väg som vi i detta fall.

Ett särskilt motiv för att nu sätta ett rätt så högt minimipris å potatis synes mig den omständigheten vara, att den sättpotatis, som nu lägges i jorden, är till stor del uppköpt till ett mycket högt pris, och man torde väl vara nödsakad att även taga hänsyn därtill, då man nu skall bestämma minimipris för den vara, som skall produceras.

Herr H a m i l t o n: Herr talman! Jag begärde ordet för att meddela, att stortinget den 23 mars i år antagit ett förslag om mi-

minipris å potatis med bemyndigande för regeringen att från och med den 1 juni 1917 fastställa detta pris till 10 kronor per 100 kg., dock med 1 kronas avdrag för säck. När ett land som Norge, där, såsom vi veta, agrarintresset icke spelar någon vidare roll, utan där det är helt andra synpunkter, som motivera ett dylikt beslut, bestämt sig för ett så högt pris, föreligger ett bevis på att en dylik åtgärd verkligen är av nöden. Jag skall för min del gärna medge, att från lantmannasynpunkt kunde ett pris av 5 kronor per hektoliter vara tillräckligt, men man bör här komma ihåg, att det nu är fråga om att i möjligaste mån stimulera potatisodlingen, så att tillgången på potatis blir tillräcklig för kommande år. För icke många dagar sedan råkade jag en lantman, som sade: »Jag tvekar, om jag skall sälja min potatis till sättpotatis eller om jag själv skall odla potatis; jag kan i nuvarande ögonblick för den kvantitet sättpotatis, som åtgår för odling av potatis å en hektar, få lika mycket betalt, som jag för ett år sedan fick för hela den skörd en hektar gav.» Vill man nu verkligen åstadkomma en ökad potatisodling, måste man också finna sig i ett någorlunda högt minimipris. Men vilja herr Sjöblom och hans vänner ta på sitt ansvar följderna av om vi icke få tillräckligt med potatis för kommande år, så gärna för mig, men ansvaret må då vila på dem.

Ang. befordrande av potatisodlingen m m.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den av herr Sjöblom vid utlåtagandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Sjöblom vid utlåtagandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 113 ja mot 61 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 28, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å cement.

Ang. tullen å cement.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hän-

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

visad motion, nr 229, hade herr *Eriksson* i Grängesberg hemställt, att riksdagen måtte besluta borttaga tullen å cement.

Utskottet hemställde att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Palmstierna*, *Holmström*, *Johansson* i Uppmälby och *Uddenberg*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! Jag skall här be att få yrka bifall till min nu förevarande motion, och jag anhåller att med några ord få motivera denna min hemställan.

År 1912 väckte jag likaledes en motion, vari jag hemställde om borttagande av tullen å cement. Priset å cement utgjorde då här i Stockholm 6 kronor 30 öre. Riksdagen gick emellertid icke med på detta förslag, därför att cementbolaget förband sig att sänka priset med 30 öre till 6 kronor och att dessutom ytterligare sänka priset, så snart som detta visade sig möjligt. Denna prissänkning med 30 öre till 6 kr. ägde också rum, men någon ytterligare sänkning kom icke till stånd. Nu har priset på cement stegrats så att det för närvarande uppgår till 10 kronor 80 öre; det var i januari månad, och kanske det har stegrats än mera sedan dess. Detta innebär således en stegring med mer än 80 procent sedan år 1906.

Nu säger i alla utskottet, att det icke vill vara med om att tillstyrka motionen. Visserligen har cementbolaget icke hållit sin förbindelse till utskottet av år 1912, men det har nu träffats en överenskommelse mellan statens industrikommission och cementbolaget om vissa priser å cement, som skola vara normerande för den svenska marknaden. Nu äro dessa priser av konfidentiell natur naturligtvis — allting är ju hemligt i detta land — och jag kan därför icke alls yttra mig om hurudana dessa priser äro. Men även om de skulle vara något så när skapliga, bör man dock komma ihåg, att denna överenskommelse endast gäller tillsvidare, och jag har hört på ryktets väg, att den skulle gälla med en månads uppsägning. (Överenskommelsen träffades i april 1917, och om min motion icke haft något annat gagn med sig, förefaller det nästan, som om denna överenskommelse kommit till stånd för att mota mitt yrkande, och det är ju bra, om så skett. Det är ju möjligt att jag överdriver i detta fall, men det ser nästan ut, som om min uppfattning härvidlag skulle vara riktig.

Jag kan nu i alla fall icke gå med på ett avslag å motionen, därför att jag tycker, att det finnes all anledning nu liksom år 1912 att taga bort denna tull och icke något skäl föreligga för dess bibehållande. Jag har i någon mån försökt att taga reda på cementprisen utomlands, men jag har icke lyckats att få några exakta prisuppgifter i det avseendet; priserna utomlands äro ju för övrigt ytterligt varierande nu under kriget. Jag vet endast, att en importör i höstas fick in cement, som inberäknat tull och frakt kostade här i Stadsgården litet över 8 kronor, alltså drygt en krona lägre än det i Stock-

holm gällande priset, men, som sagt, är det för närvarande svart att få riktigt begrepp om cementprisen i utlandet. Det får emellertid vara hur det vill med den saken, man måste i alla fall säga sig, att en industri som denna, vilken vuxit sig så oerhört stark, och som har monopol inom hela den svenska handeln — de smafabriker, som finnas utanför trusten, äro utan någon betydelse — ovillkorligen bör kunna reda sig utan något tullskydd, och jag kan, som sagt, icke finna något skäl, som talar för denna tulls bibehållande.

Nu säges det, att det betyder ingenting om man tar bort denna tull, därför att det förefinnes en internationell förtröstning på detta område. Det finnes nämligen en sammanslutning mellan de olika cementfabrikerna i Sverige, Norge, Danmark, Holland och jag vet icke, vilka övriga länder det är, och detta skulle betyda, att tullen icke spelar någon avgörande roll för cementpriset. Nu är jag dock icke så säker på den saken, utan jag tror nog, att tullen i alla fall har en viss betydelse. Om det emellertid är så, att den icke har någon betydelse, när det gäller att åstadkomma en prislättnad i fråga om cement, borde det väl icke heller vara farligt att taga bort denna tull. Ty om sammanslutningen är så stark, att den i alla fall kan hålla de förutvarande priserna, så kan man ju även från dess synpunkt gärna taga bort tullen.

Jag skall nu be att något litet få påpeka, vad ett ökat cementpris i själva verket innebär. Ett cementpris å 10 kronor 80 öre betyder, att ute på landsbygden priset blir en 14 å 15 kronor per fat, ty så mycket högre pris betingar varan i detaljhandeln. För den, som måste använda sig av cement i sina ladugårdar eller t. ex. vill bygga ett svinhus, blir det en merkostnad å 80, 90 upp till nära 100 procent mot den förutvarande kostnaden. Och man bör vidare betänka, vad detta ökade cementpris betyder för hela vår vattenfallsindustri. Vi hålla för närvarande på att montera våra stora vattenfall runt om i landet, och det kräves oerhört med cement för de byggnadsarbeten, som därvid måste utföras, och det höjda priset å denna varå betyder en oerhörd kostnadsökning för dessa arbeten. Det är med ett ord en oerhörd merkostnad för staten och hela vårt näringsliv, att ett så viktigt råämne som detta betingar ett så högt pris.

Jag kan omöjligen finna annat, än att den prisstegring, som skett i fråga om denna vara, delvis är ett resultat av förtröstningen på detta område. Visserligen ha prisen å kol och olja ökats, men därav följer i alla fall icke, att priset å cement skall behöva ökas till det dubbla. Och härtill är att märka, att till arbetarna inom denna industri betalas låga löner. Lönerna äro mindre än de, som betalas till motsvarande arbete i Danmark, och om de också äro något högre än vad cementarbetarna i Tyskland erhöilo före kriget, kan man dock icke säga, att dessa arbetare i vårt land överbetalas, utan långt därifrån.

Ökningen av cementpriset står sålunda icke i något rimligt förhållande till prisökningen i fråga om oljor, kol och andra förnödenheter. Och hur jag än ser denna sak, kan jag icke finna annat än att det är klokare av riksdagen att nu taga bort denna tull än att

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

bibehålla densamma, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr R ö i n g: Herr talman! Säsom den siste ärade talaren framhöll i sitt anförande, framlade han för några år sedan här i andra kammaren en motion liknande den, han framburit i år, nämligen om tullfrihet å cement. Han satt då liksom jag i bevillningsutskottet och deltog i behandlingen där av sin motion. Denna gav uttryck åt det fullständigt berättigade anspråket att försöka få cementen förbilligad genom tullens borttagande, och vi voro honom då tacksamma för att han framburit sin motion, som utan tvivel hade sina mycket goda verkningar, även om den icke föranledde ett beslut här i riksdagen i den riktning, som motionären ursprungligen tänkt sig. Han deltog då liksom jag i upprepade underhandlingar med cementindustriens målsmän, och vi funno då, att denna industri inom Europa var så starkt kartelliserad, att tullskyddet under normala förhållanden icke spelade någon som helst roll vare sig ur den ena eller den andra synpunkten. Den svenska cementindustrien kan under normala förhållanden mycket väl avvvara detta tullskydd, emedan denna industri då icke behöver frukta någon skarpare konkurrens från utlandet, eftersom den svenska cementindustrien och flertalet utländska cementindustrier samarbeta med varandra och ha en överenskommelse, varigenom varje skarpare konkurrens på den svenska marknaden i detta avseende förhindras. Men däremot kan det för den svenska cementindustrien spela en roll, att detta tullskydd bibehålles under abnorma förhållanden, under tider, när överenskommelser springa sönder och konkurrens på liv och död uppstår. Då är detta tullskydd något, som den svenska cementindustrien har fördel av. För att få bibehålla denna fördel träffades — och såvitt jag vet är det första gången en sådan överenskommelse träffats mellan bevillningsutskottet och en svensk industri — en överenskommelse, att denna industri skulle icke endast sänka sina priser på den svenska marknaden utan även på annat sätt än förut sköta sin försäljning, så att nya firmor skulle få köpa direkt av cementtrusten och större konsumenter skulle kunna få köpa till fabrikspriser denna ytterst viktiga artikel. Det hade herr Erikssons i Grängesberg motion med sig, och jag tror, att herr Eriksson i Grängesberg var liksom vi alla synnerligen nöjd och belåten med det resultat, som då uppnåddes, trots att riksdagen fullständigt enhälligt beslöt att i strid med motionen bibehålla tullsatsen.

Nu uppstår sig den frågan, herr talman, har den svenska cementindustrien hållit den överenskommelse, som då träffades, eller har den svenska cementindustrien sökt att under de abnorma förhållanden, som rått under kriget, föra en sådan krispolitik, att man kan påstå, att den svenska cementindustrien noterat vida högre priser än dem, som betingas av merkostnaderna på grund av att industrien har höjda pris på frakter, stenkol, emballage etc. etc.? Har icke den svenska cementindustrien under dessa år sålt till en massa firmor, som icke förut fått köpa av denna sammanslutning, och sålt

Ang. tuller
å cement.
(Forts.)

direkt till konsumenterna? Vi ha i bevillningsutskottet fått tillfälle att undersöka den prispolitik, cementindustrien under dessa år fört, och de merkostnader, som denna industri under dessa år haft och fortfarande har, och, såvitt vi kunna bedöma, är den prispolitik, som cementindustrien fört, icke sådan, att man kan göra några anmärkningar mot den, ty den svenska cementindustrien har faktiskt haft så stora merkostnader, som prisförhöjningen uppgår till, och detta, herr Eriksson i Grängesberg, har också föranlett, att icke någon av herr Erikssons i Grängesberg partikamrater i utskottet yrkat bifall till herr Erikssons motion. Det förekommer en blank reservation vid bevillningsutskottets betänkande, men det är en av herrar socialdemokrater, som meddelat mig, att denna blanka reservation endast innebär en upplysning om och ett meddelande, att från socialdemokratiskt håll här skulle framhållas ur rent socialdemokratisk synpunkt, hur socialdemokraterna anse, att cementindustriens försäljning bör bedrivas och äga rum, och det är möjligt, att herr Palmstierna kommer att efter mig utveckla sin synpunkt på denna sak.

Vi ha även funnit, att cementindustrien i en helt annan utsträckning än förut sålt cement direkt till återförsäljare, som icke förut kunnat få köpa, liksom till större konsumenter, vilka fått köpa till dagens pris hos fabriken.

Jag kan under sådana förhållanden icke finna, att det föreligger något skäl för 1917 års riksdag att göra någon ändring i den principiella ståndpunkt, som intogs vid den riksdag, då denna fråga sist behandlades till följe motion, ävenledes av herr Eriksson i Grängesberg, och på grund därav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr M å n s s o n: Herr talman! Jag har varit bortrest, då detta ärende slutbehandlades i utskottet, och har därför icke kunnat reservera mig. Hade jag varit närvarande så skulle min reservation i första rummet gällt det besynnerliga förhållande, som man söker få till stånd nu här i landet, i det att det utskott, som förbereder ärenden i skattefrågor, anser sig kunna underhandla med dem, som mottaga understöd i form av skatterätter på folket genom tullar. Jag anser det vara grundlagsstridigt, i strid med hela vår författning. Cementindustriens målsmän ha såsom andra samhällsmedlemmar rätt att delta i riksdagsmannaval, rätt att inkomma med petitioner och rätt att på samma sätt som andra få fram sina synpunkter, men detta att man underhandlar direkt med statens organ, så att ett av riksdagens utskott finner sig bundet av dessa underhandlingar, ja, till och med går med på att som här är fallet göra upp priser, dels grundpriser och dels därovanpå priser med glidande skala, utan att meddela kammarens medlemmar eller folket vare sig grundpriserna eller tilläggen, utan förklarar att de äro av konfidentiell art, det är varken mer eller mindre än en parlamentarisk skandal. Här står i utskottets betänkande: »Utfästelsen är beträffande grundpriser och den glidande skalan för pristilläggen av konfidentiell art.» Det har

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

i utskottet gång på gång betonats detta konfidentiella förhållande, men jag får säga, att jag finner mig för min del icke alls bunden av detta. När tid kommer och lämpligt tillfälle gives, kommer jag utan hänsyn till vad man säger i cementtrusten att offentliggöra siffrorna från uppgifterna. Jag anser det för grovt gvekel med kammarens medlemmar att inbjuda dem att godkänna dessa grundpriser och denna glidande skala. Vi skulle votera ner detta, om vi hade den ringaste ansvarskänsla vid förvaltandet av den makt, som är det svenska folkets äldsta arv och djupast rotade befogenhet, som vi ärvt och haft ända sedan hedenhös, *bevillningsmakten*.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att försvara den reservation, som är avgiven. Herr Röing har alldeles nyss i sitt anförande meddelat, att inom utskottet ha vi sökt företräda en uppfattning, som något skiljer sig från utskotts-majoritetens. Det är nämligen så, att samhällets utveckling har fört oss till en ganska egendomlig punkt beträffande vissa tullspörsmåls behandling. När en näringsgren blivit utomordentligt fast organiserad inom en stat och när den på grund av den allmänna organisationen i världen eller i grannländerna och på grund av intressegemenskapens tryck knyter förbindelser med organisationer i andra länder runt omkring, så sker i och med detta en kontingentering av varuförsändelserna, ett uppdelande av marknaderna och staterna såsom marknader i syfte att var och en skall ha sin del av den vinst, som uppstår på den marknad, som är vederbörande stats näringsorganisation tilldelad. I och med detta komma tullspörsmålen i ett helt nytt läge, i det att tullen näppeligen verkar vare sig till eller från. Frågan om tull eller frihandel blir följaktligen ett ganska underordnat spörsmål, ett andrahandsspörsmål, ty hur än tullen sättes, så räknar man icke med tullen. Det är blott under den förutsättningen, att det är dumping, som pågår i stor utsträckning, som den inhemska organisationen skall känna sig i behov av tullskydd. På grund av samverkande omständigheter sker emellertid icke någon dumping i förevarande fall.

Jag menar, att denna syn på tingen borde komma fram i denna debatt.

När cementtullen behandlades vid föregående tillfälle, framtvangs denna åskådning, och utskottet vidtog även den rent exceptionella åtgärden, att utskottet träffade överenskommelse med näringsgrenen om vissa priser, och lik en blivande trustinspektion har utskottet då och då sökt övervaka, att priserna hållits. Det är en högst egendomlig situation, som riksdagen på grund av dessa omständigheters makt kommit in i. Det framskymtar också i utskottets utlåtande, att utskottet velat försäkra sig om huruvida priserna i den gamla överenskommelsen hållits eller icke. Nu har, såsom herr Bernhard Eriksson framhållit, överenskommelse träffats med några industrimyndigheter under krisen rörande priserna. Men även

om dessa överenskommelser äro av betydelse under kriget, så delar jag dock herr Bernhard Erikssons åsikt, att man lika gärna kan taga bort tullens, och därför komma jag och mina meningsfränder att rösta för tullens borttagande efter den deklaration, som nu afgivits.

*Ang. tullens
å cement.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Johansson* i Uppmålby.

Herr Åkerlund: Vi ha relativt låga priser på livsförnödenheter här i landet, och man vill sätta ned dem ännu lägre under dessa nödens tider, och det vore icke något att klaga på, därest man icke såge jämt och ständigt, huru dessa industritruster toge åt sig orimliga vinster på en hel massa varor, avsedda speciellt för jordbrukets behov. Herrarna veta litet var, att allt man begagnar, järn, stål och annat, stigit ända till hundratal procent, och om man kunde få jämkningar på dessa priser på ett och annat håll, vore det icke för mycket. Man får icke undra på det missnöje, som råder inom jordbrukarekretsar, då man ser i tidningarna, vilka orimliga utdelningar komma industrikretsar till del. Jag kan icke annat än förena mig med dem, som yrka på tullens borttagande.

Herr Röing: Min högt ärade vän Fabian Månsson meddelade kammaren i sitt anförande, att han icke haft tillfälle deltaga i behandlingen i utskottet av den föreliggande motionen som herr Eriksson i Grängesberg har väckt. Det framgår klart och tydligt för var och en, som deltagit i det arbetet, att han står fullständigt främmande för vad som förekommit i utskottet, och här, naturligtvis som alltid i god tro, har han kommit att lämna upplysningar, som icke överensstämma med verkliga förhållandet. Herr Månsson yttrade, att bevillningsutskottet för sin del godkände den överenskommelse, som har träffats mellan vederbörande kommission och cementindustrien. Nej, herr Månsson, det har utskottet icke på minsta sätt gjort. När utskottet hunnit så långt med sitt arbete, att utskottet undersökt, om industrien hade merkostnader, som motsvarade prisfördyringen, kom det till utskottets kännedom, att underhandlingar pågingo mellan kommissionen och cementindustrien för att fastställa priserna, men utskottet hade icke minsta anledning eller rätt att lägga sig i dessa underhandlingar rörande detta och har varken godkänt eller underkänt denna överenskommelse. Det är något, som utskottet står alldeles fullständigt främmande för. Den underhandling, som förekommit mellan den svenska cementindustrien och bevillningsutskottet, ägde rum när herr Eriksson i Grängesberg sista gången väckte sin motion, och i denna underhandling deltog han själv, och jag är övertygad, att om han kommer att begära ordet, han kommer att erkänna, att han som motionär var synnerligen nöjd med det resultat, vartill vi kommo, oaktat tullskyddet bibehölls.

Nu säger herr Månsson, som är en utpräglad frihandlare — jag är också frihandlare, men icke på samma sätt som herr Månsson — att han vill vara med om att borttaga varje tull, som förekommer

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

i tulltaxan, oavsett om detta borttagande av tullskyddet icke verkar det minsta förbilligande på varan. Jag säger i motsats därtill, att jag, under det protektionistiska systemet, vill vara med om att minska eller borttaga varje tullskydd, som icke står i rimligt förhållande till de merkostnader, som den svenska industrien har utöver den utländska, och jag medger, att det finnes många fall, då man med all rätt kan säga — såsom herr Månsson ofta gör — att en industriegren har erhållit understöd av staten genom sitt tullskydd. Men herr Palmstierna har naturligtvis fullkomligt rätt däri, att på grund av förtrustningen beträffande vissa industrier verkar icke tullskyddet det minsta inom vissa branscher på den prispolitik, som föres. Om vi haft tullfrihet under dessa år på cement, så hade industrien icke blott kunnat föra precis den prispolitik, som den fört, emedan man praktiskt taget varit fri från all konkurrens från utlandet, utan, emedan ingen överenskommelse i så fall träffats med bevillningsutskottet, hade trusten kunnat sätta sina pris vida högre än den gjort. Tack vare emellertid herr Erikssons i Grängesberg motion har det icke varit möjligt för den att göra detta, om man vill hålla den överenskommelse, som träffats med bevillningsutskottet. Och det är det jag vill understryka, då jag hör, huru herr Åkerlund motiverar sitt bifall till motionen. Herr Åkerlund, det inverkar icke under nuvarande förhållanden eller under normala förhållanden det allra minsta på prispolitiken, om detta tullskydd finnes eller icke. Emedan den europeiska industrien är så förtrustad och samarbetar så med hänsyn till eventuellt överskott, att den kan oavsett tullskyddet föra den prispolitik, som trusten önskar. naturligtvis inom rimliga gränser. Skulle nu riksdagen i strid med bevillningsutskottet bifalla herr Erikssons i Grängesberg motion, då skulle följden bliva den, att industrien bleve fri från överenskomsten. Nu har visserligen under världskriget införts lagar, som möjliggöra för staten att tillse, att varor icke oskäligt fördyras, varigenom industrien nödgas föra en annan prispolitik. Men när krisen upphör och normala förhållanden inträda, då skulle följden bliva, att industrien kunde hålla högre priser än som eliest vore möjligt på grund av den överenskommelse, som träffats med anledning av herr Erikssons i Grängesberg motion.

Så ligger förhållandet, mina herrar, och ur denna synpunkt kan jag icke föreställa mig annat än att kammaren handlar klokast uti att bifalla utskottets hemställan.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Åkerlunds yttrande, att industrien skulle i allt för hög grad under kristiden ha utnyttjat sina möjligheter, så att den beskattat allmänheten mer än tillbörligt vore. Jag vill icke blunda för att det finnes industrier, som felat i detta avseende, men, herr Åkerlund, varken jag eller, som jag tror, mina kamrater inom bevillningsutskottet anse, att cementindustrien begagnat sig av situationen för att lägga högre pris på konsumtionen än vad skäligt varit. Cementindustrien har vid de ingående undersök-

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

ningar, som bevillningsutskottet verkställt och som nyss omnämndes av föregående talare, inkommit med vissa handlingar till bevillningsutskottet, och ur dem skall jag be att få uppläsa några rader, som visa, att denna industri icke haft några särskilt höga inkomster under kristiden, varmed bevisas, att den icke tagit oskäligt betalt för sina produkter, ehuru den varit utan konkurrens. De lyda sålunda:

»Såsom ett stöd för att cementbolagen icke obehörigt utnyttjat sin genom sammanslutningen skapade monopolställning för beredande av ökade vinster för företagen torde kunna hänvisas till att Skånska cementaktiebolagets aktier under de senare åren i allmänna marknaden aldrig nått den kurs av 200 %, till vilken de i stor utsträckning emitterats, ävensom att två utav de andra bolagen, Ölandsbolaget och Maltesholmsbolaget, under de senaste åren rekonstruerats, varvid större delen av förutvarande aktiekapitalen blivit avskrivna och gått förlorade. Den senast tillkomna cementfabriken, den vid Ifö, har ej heller någonsin lämnat vinstutdelning samt för sista året visat direkt förlust.»

Är det under sådana förhållanden rätt att säga, att denna industri utnyttjat sina möjligheter till att pressa konsumtionen och att den därför bör straffas med att man borttager det tullskydd, som den hittills åtnjutit?

Slutligen vill jag, herr talman, tillägga, att då jag yrkar bifall till bevillningsutskottets förslag, så gör jag detta i den övertygelsen, att detta ur konsumtionens synpunkt är fördelaktigare än om tullen borttages.

Herr M å n s s o n: Herr talman! Till herr Jeansson vill jag säga med detsamma, att om jag anlägger en fabrik i en olämplig skala eller på olämplig plats, så får jag väl skylla mig själv, om det hela går sönder. Jag får icke anlägga en fabrik var och hur som helst; det måste vara någon konkurrenskraft i den för att den skall ha rätt att finnas till.

Beträffande herr Röings anförande, däri han säger, att jag icke varit med i utskottet vid behandlingen av denna fråga, så vill jag nämna, att jag varit med ett par gånger men var bortrest, då frågan slutbehandlades. Men så mycket har jag varit med, att jag har noga reda på de uppgörelser, som ägt rum mellan kommissionen och cementrusten. Påståendet, att utskottet icke skulle tagit hänsyn till dessa uppgörelser och icke godkänt dem eller att det icke skulle avfattat sitt betänkande med hänsyn därtill, vederlägges av vad som står i slutet på andra sidan i utskottets betänkande. Där heter det: »Vid behandlingen av den nu förevarande motionen har bevillningsutskottet av ordföranden i styrelsen för svenska cementförsäljningsaktiebolaget begärt redogörelse för, i vad mån de i utskottets betänkande år 1912 antydda utfästelserna fullgjorts, och har utskottet sedermera från nämnde ordförande mottagit en skrivelse» o. s. v. Vidare heter det i nästa stycke: »Utskottet har vidare inhämtat, att mellan statens industrikommissions arbetsutskott och svenska cementförsäljningsaktiebolaget numera träffats avtal angående regle-

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

ring av cementpriset inom landet. Rörande detta avtal har bevillningsutskottet från nämnda arbetsutskott mottagit följande meddelande.» Så redogöres på sidan 3 för detta meddelande. Och så står det till slut: »På grund härav får utskottet hemställa» o. s. v. Vad är detta om icke att handla under intryck av den uppgörelse, som skett, trots att man icke inför kammarens medlemmar får offentliggöra de meddelade siffrorna; de tillhöra allt det andra hemliga, som nu finnes i vårt land.

Herr Röing säger vidare, att tullen verkar icke fördyrande, därför att det finnes andra omständigheter, som motverka allt för stora prisförhöjningar. Då är det mig obegripligt, varför man skall ha tullen kvar. Den nyaste hindrande vällen, som jag förut haft tillfälle att nämna, vid behandlingen häromdagen av en annan tullfråga, innefattas i talet om den svenska industriens merkostnader i förhållande till den utländska. Jag tror icke, att herrar protektionister kunna uppvisa en enda svensk industri, som icke har »merkostnader» i förhållande till andra industrier i världen, så stora till och med att det för tre eller fyra år sedan meddelades, att när man i södra Sverige ville köpa virke till billigt pris, köpte man det icke från Norrland utan från danskarna, som förut skaffat sig det från Norrland och sålde det i Köpenhamn. Så konstiga »merkostnader» hava vi i Sverige. Bakom detta tal, bakom denna merkostnadsvall kan man alltid sätta sig, när det gäller att försvara orättvisor och orättfärdig konsumtionsbeskattning här i landet. Tullen gör ingenting, ty cementindustrin är nordeuropeiskt förtrustad, säger man. Nå, man står väl icke hjälplös mot sådana industrier, som äro så förtrustade och så sammansvetsade med varandra. Det finnes två utvägar och kanske flera, som kunna anlitas. Den ena av dessa vägar, som jag förr förordat här i kammaren, är den att man anlägger en konkurrerande industri. Det kostar staten ganska ringa att anlägga en jättestor konkurrerande cementfabrik, men det är icke heller omöjligt för staten att beslagtaga en sådan industri, som på ett så oskäligt sätt som denna — förra gången denna fråga var före hade jag tillfälle att rikta uppmärksamheten därpå — utnyttja sina privilegier.

Kanhända får jag vid ett annat tillfälle påräkna herr Åkerlunds värdefulla stöd för anordnande av en statens konkurrerande cementfabrik eller för beslagtagande av den industri på området, som finnes, så att vi i detta fall kunna samarbeta med varandra?

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Jag hade icke tänkt förlänga debatten men på grund av en del uttalanden, som blivit gjorda skall jag be att få säga några ord.

Jag vill i likhet med herr Åkerlund påpeka, att den vara, som det här gäller, har en mycket stor betydelse såväl för jordbruket som för byggnadsverksamheten på landet, varför det vore lyckligt om man kunde få priset på denna nödvändighetsvara något sänkt. Nu säger man, att detta är omöjligt, ty man har en internationell trust, som verkar prisreglerande. Men jag undrar om icke tullen skulle

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

kunna borttaga det vid ett eller annat tillfälle, när medlemmarna av denna internationella trust komma i strid med varandra och om man icke genom tullens borttagande skulle kunna erhålla billigare priser. Nu säges det visserligen, att även om man toge bort tullen, så skulle detta icke medföra någon verkan, men då skulle jag vilja fråga: varför skall man då ha denna tull, när den icke medför någon verkan? Varför skall man vara så rädd om denna cementtull, att man sätter sig emot att taga bort den, samtidigt som man säger, att tullen icke inverkar på priset?

Jag vill i likhet med herr Månsson säga, att jag finner det märkvärdigt, att man inom bevillningsutskottet, så snart en fråga uppkommer som rör storindustrin, till utskottet inkallar personer, som äro ledare för någon av dessa industrier, och därvid icke endast tar del av deras utredningar, utan låter utredningarna inverka på utskottets utlåtande. Men man hör aldrig talas om, att när det gäller konsumenternas intresse, dessa tillkallas och höras av utskottet, åtminstone inte i den utsträckning, att det inverkar på utskottets beslut. Jag var mycket emot den överenskommelse, som skedde 1912, och jag vet, att man i stora kretsar inom landet uttalade sina farhågor för, att vad som då skedde, skulle komma att bli en regel, och man har fått se, att det upprepats icke en gång utan flera.

Till sist vill jag säga några ord till herr Röing. Han sade, att han var lika god frihandlare som herr Månsson. Det kan hända, att han är det i teorien, men är det fråga om praktiken, ställer jag mig mycket tveksam, ty jag har så många gånger hört herr Röing tala om industriens berättigade krav och de merkostnader, den har, att jag tror, att herr Röing åtminstone får visa litet bättre i praktiken, att han är frihandlare, innan jag jämför honom med herr Månsson.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Ang. tullen
å cement.
(Forts.)

Omröstningen utföll med 79 ja, men 92 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

§ 11.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, yttrade

Herr Ekman: I avseende å föredragningssättet av den föreliggande huvudtiteln tillåter jag mig hemställa, att endast kant-rubrikerna må behöva uppläsas, därest icke någon av kammarens ledamöter påyrkar uppläsande även av utskottets hemställan.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Ang. proviso-
risk löneför-
bättring för
extra tjänst-
innehavare
hos överstätt-
hållarämbetet.

Efter härpå skedd föredragning av punkten 3, angående provisorisk löneförbättring för extra tjänstinnehavare hos överståthållarämbetet, anförde

Herr Månsson: Jag skulle egentligen vid denna punkt hava tagit till orda rörande en del förhållanden, som förefinnas i de ämbetsverk, som sortera under detta departement, men jag skall be att få vänta till dess punkten 99 föredrages.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4—6.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Ang. kostna-
den för lands-
hövdingeresi-
densens upp-
värmning.

Punkten 7, angående statsverkets övertagande av kostnaden för landshövdingeresidensens uppvärmning.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 7 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen, att kostnaden för uppvärmning av landshövding tillagd boställslägenhet måtte från och med den 1 september 1917 övertagas av statsverket, samt att, därest det ålåg landshövding att erlagga ränta och amortering å av statsverket förskjuten kostnad för införande av värmeledning i hans boställslägenhet, denna skyldighet skulle bortfalla, såvitt den avsåg å tiden efter den 1 september 1917 belöpande ränta och amortering.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Lindqvist* i Kosta inom andra kammaren väckt motion, nr 54, vari hemställts om avslag å Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Ang. kostna-
den för lands-
hövdingeresi-
densens upp-
värmning.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och med avslag å herr *Lindqvists* ovanberörda motion, måtte medgiva,

a) att halva kostnaden för uppvärmning av landshövding tillagd boställslägenhet finge från och med den 1 september 1917 övertagas av statsverket; samt

b) att, därest det ålège landshövding att erlägga ränta och amortering å av statsverket förskjuten kostnad för införande av värmeledning i hans boställslägenhet, denna skyldighet finge bortfalla, såvitt den avsåge å tiden efter den 1 september 1917 belöpande ränta och amortering.

Häremot hade herr *C. G. Ekman* reserverat sig.

Punkten föredrogs, varefter herr vice talmannen, som nu övertog ledningen av kammarens förhandlingar, gav ordet till

Herr *Lindqvist* i Kosta, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag har tagit mig friheten att på denna punkt väcka en motion, i vilken jag yrkat avslag på det anslag av 50,000 kronor till löneförhöjning åt rikets landshövdingar, som Kungl. Maj:t här begärt. Statsutskottet, som haft att taga ställning till Kungl. Maj:ts förslag och mitt yrkande, föreslår, att riksdagen skall bevilja ett anslag av 25,000 kronor, eller halva kostnaden för uppvärmning av landshövdingarna tillagda bostadslägenheter, jämte det att, därest det åligger landshövding att erlägga ränta eller amortering å av statsverket förskjutna kostnader för införande av värmeledning i hans boställslägenhet, denna skyldighet skulle bortfalla. Trots att utskottet sålunda föreslagit viss ändring av Kungl. Maj:ts framställning, kan jag för min del icke vara med om det förslag, som utskottet kommer med, och det av tvenne skäl.

För det första kan jag icke finna tvingande skäl föreligga, att riksdagen under nu rådande penningknapphet för statskassan beviljar dyrtidshjälp eller löneförhöjning, låt vara indirekt, till personer med inkomster så stora, som våra landshövdingar trots allt ändå hava. Envar vet, att landshövdingarna såsom sådana hava en inkomst av 13,000 kronor. Ja, i tre län äro inkomsterna ännu högre, nämligen i Malmöhus län 15,500 kronor, i Göteborgs och Bohus län 17,000 kronor och i Örebro län 14,200 kronor, när man till de 13,000 lägger de 1,200 kronor, som tillkomma landshövdingen i detta län i arrendemedel från viss fastighet. Det förefaller mig, som om personer med sådana inkomster sannerligen kunde betala sitt bränsle själva. Och jämför man dessa landshövdingelöner med vad personer på andra mycket betydande platser uppbära i lön, stå de sig också. Generaldirektören och chefen för statens järnvägar har visserligen

Ang. kostna-
den för lands-
övdingeresi-
densens upp-
värmning.

(Forts.)

sina 20,000 kronor och generalpostdirektören har 13,000 kronor i lön samt därutöver de 2,000 kronor, som tillkomma honom såsom ordförande i styrelsen för postsparbanken, generaltulldirektören har 11,000 kronor o. s. v. Utöver sin kontanta avlöning hava landshövdingarna fria bostäder jämte rätt att använda till residenset hörande trädgårdsoch parkanläggningar, där sådana finnas.

För ett par årtionden sedan diskuterade man ganska ofta och allmänt frågan, om man icke rent av på detta område kunde göra indragningar, göra besparingar för statskassan. Jag erinrar i detta fall om en motion, som väcktes av så framstående personer som herrar David Bergström och Hedin, i vilken de på grund av statens ständigt växande utgifter och äskandet av stora anslag såsom dyrtidstillägg åt statstjänstemän ifrågasätta, huruvida några besparingar möjligen kunna göras genom indragning av överflödiga ämbeten och av de därmed förenade lönerna. »Bland de ämbeten och tjänster som härvid kunna och böra komma ifråga», säga dessa motionärer, »torde landshövdingetjänsterna befinna sig i främsta linjen», och tillägga de, »det är en gammal klagan att landshövdingarna ofta äro borta från sina län och sina tjänster i långa tider, upptagna av andra uppdrag eller enskilda angelägenheter, och lika gammal är också slutsatsen, att landshövdingetjänsterna äro överflödiga.» Jag tänker icke vid detta tillfälle ingå på frågan om huruvida vi skola hava landshövdingar eller icke, utan jag har endast velat peka på vad som år 1900 sades och då särskilt det, att landshövdingarna visst icke sitta fastlåsta på sina stolar i de län, de fått att sköta. Herr Bergström säger i sin motion, att det 1898 var endast en landshövding, som varit i tjänst hela året, och 1899 var det två, som varit i tjänst hela året.

Det är ju länge sedan detta skrevs, och det är kanske annorlunda nu, men att landshövdingarna även i dessa dagar hava mycket annat än sin egentliga tjänst att sköta, tror jag mig hava förmärkt, och detta torde väl innebära, att de icke endast hava sina landshövdingelöner att uppbära utan därjämte också hava många extra inkomster. Jag skall icke peka på många fall: känd sak är så god som vittnad. I tidningarna ser man allt som oftast, att den hövdingen fått det uppdraget och en annan det. Häromdagen läste vi sålunda i tidningarna, att en landshövding, som för en tid haft tjänstledighet från sin befattning, vid återinträdet på sin plats hugnades med ett uppdrag, som lär avlönas med 5,000 kronor årligen. Jag vill visst icke missunna vare sig landshövdingarna eller andra människor deras inkomster; arbetaren är sin lön värd, heter det, men när det gäller att bevilja ett anslag som detta och kravet motiveras med påståendet, att inkomsterna äro för små, kan det vara berättigat att undersöka, huru därmed förhåller sig. Jag finner icke, att detta krav är berättigat, och därför nödgas jag vidhålla vad jag i min motion yrkat.

Detta var ett av de skäl jag hade att anföra mot utskottets förslag. Det andra skälet är av mera principiell natur. Det gäller här, huruvida vi skola i större utsträckning, än vad hittills brukats, betala ut löner dels i kontanter och dels in natura. Det är ju detta, som nu ifrågasättes. Nu kan det ju sägas, att för dessa löntagare är detta

system icke nytt, då fri bostad redan nu ingår i deras löneförmåner. Den sista tiden har dock röster höjts för borttagande av denna förmån. Ja, det tvistas ju rent av om huruvida fri bostad är någon förmån eller tvärtom. Jag erinrar om statsutskottets utlåtande nr 64 och det förslag som utskottet där kom med, vilket förslag också under onsdagen bifölls av denna kammare. Detta förslag gick ut på att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning den nu till landshövdingarna utgående bostadsförmånen in natura skulle kunna ersättas med kontant hyresersättning. Röster emot detta förslag höjdes även i denna kammare, och i medkammaren biträdades icke detta utlåtande, utan där blev detsamma avslaget. För min del kan jag icke finna annat, än att detta förslag, som under onsdagen bifölls av denna kammare, är sådant, att det måste komma igen och vinna sin lösning. Men skulle nu riksdagen idag gå med på utskottets föreliggande förslag, så fördröjer detta en lösning i enlighet med andra kammarens beslut. Och skulle riksdagen i dag gå med på utskottets förslag, gå med på att betala landshövdingarnas bränsle, låt vara blott till en del, så dröjer det kanske icke så länge, förrän andra tjänstemän, och säkert de med de största lönerna och de stora väningarna, skulle komma och vilja hava sitt bränsle fritt ersatt av statskassan. Slå vi in på denna väg, veta vi icke, vilken kostnad vi lägga på statsverket. Om vi se på de siffror som angiva bränslekostnaderna för landshövdingeresidensen och vilka siffror återfinnas i utskottets utlåtande, så verkar det verkligen avskräckande. Nej, bäst är, synes det mig, att i dag säga ifrån, att detta vill riksdagen icke vara med om, denna väg vilja vi icke slå in på. För denna kammars del skulle det väl vara en ren inkonsekvens, med hänsyn till det beslut som fattades här under onsdagen och som jag förut erinrat om, en ren inkonsekvens att här biträda utskottets förslag.

På grund av vad jag här haft äran att anföra, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts framställning som det förslag utskottet här förebragt.

Vidare yttrade

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren berörde i första delen av sitt anförande rätt ingående frågan om landshövdingeinstitutionens bibehållande, men sedan han gjort det en stund, konstaterade han själv, att denna fråga ingalunda nu förelåg, och att vid denna jämförelsevis obetydliga bränslefråga komma in på frågan om landshövdingeinstitutionens bibehållande eller ej var väl ändå något långsökt.

Den ärade talaren sade, att för bifall till sin motion ville han här särskilt framhålla två skäl. Jag trodde, att han i likhet med vad han i sin motion gjort, skulle framhålla tre skäl. Men jag är glad, att han icke tog upp det skäl han med en viss kraft framhållit i sin motion, nämligen att landshövdingarna vore ansvariga för vedby-

*Ang. kostna-
den för lands-
hövdingeresi-
densens upp-
värmning.
(Forts.)*

*Ang. kostna-
den för lands-
hövdingeresi-
densens upp-
värmning.*

(Forts.)

råernas tillkomst och vedbyråerna i sin ordning ansvariga för att bränslepriserna höjts och att landshövdingarna därför borde straffas med att man nekade dem det fria bränsle som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag konstaterar detta med en viss tillfredsställelse.

De andra två skälen, som den ärade talaren anförde, var främst, att han ansåg, som han sade, att personer med så pass stora inkomster som 13,000 kronor och i något enstaka fall ända upp till 17,000 kronor sannerligen kunde betala sitt bränsle själva. Han gjorde sedermera åtskilliga jämförelser mellan dessa landshövdingar, som nu skulle få fritt bränsle, och vissa generaldirektörer, exempelvis i järnvägsstyrelsen och poststyrelsen. Jag kunde icke riktigt förstå avsikten med denna jämförelse, av två anledningar, dels därför att han själv konstaterade, att dessa generaldirektörers inkomster voro högst väsentligt högre än landshövdingarnas, och dels av den anledningen, vilket den ärade talaren helt hoppade över, att landshövdingarna äro, såvitt jag känner med ett enda undantag, skyldiga att, så länge de innehava sina tjänster som landshövdingar, bebo en statens byggnad, i vilken för detta ändamål en bostad blivit dem anvisad. En sådan skyldighet finnes givetvis icke för dessa högre ämbetsmän, generaldirektörerna, som av den ärade talaren omnämndes. Denna skyldighet att inrätta sig i ett visst avseende efter sitt ämbete och sålunda också bebo en bostad, som en landshövding, om han vore privatman, måhända icke skulle anse sig behöva, då han också kunde inrätta sig med avseende å bränsle efter bostadens storlek. denna skyldighet har statsutskottet också konstaterat och här framhållit

Vidare menade den förre ärade talaren, och detta var det andra skälet, att det beslut, som denna kammare för några dagar sedan fattade angående ifrågasatt indragning av vissa delar av landshövdingarnas boställsvåningar på vissa platser, icke kunde stå i konsekvens med ett bifall till vad statsutskottet här framställt.

Till en början ber jag att i förbigående få konstatera, att med den utgång som frågan då fick i första kammaren har hela saken för denna riksdag förfallit, och något beslut av riksdagen i denna fråga föreligger icke. Jag tillät mig också då i debatten framhålla, att om man ville bifalla det redan av första kammaren antagna förslaget, skulle man därigenom verkligen komma till ett definitivt beslut redan vid denna riksdag, ett definitivt beslut, där man var fullständigt enig om uttalande av att i varje särskilt fall skulle från Kungl. Maj:ts sida undersökas, om lämpligen en indragning av dessa våningar kunde ske eller icke. Men man ville icke gå med på detta, och sålunda blev något beslut heller icke fattat. Detta i förbigående.

Jag kan emellertid omöjligt finna, att den ärade talaren har rätt i att man, med hänsyn till de uttalanden som där gjordes, både av statsutskottets majoritet och statsutskottets minoritet, skulle genom ett bifall till det nu föreliggande förslaget begå en konsekvens. Det är ju nämligen så, att om det vid ett eller annat tillfälle befinnes lämpligt att i stor eller liten utsträckning minska landshövdingarnas boställsvåningar och i stället använda delar av dem

för andra ändamål, skulle därigenom de från staten utgående bränslekostnaderna minskas. Den bränslekostnad som nu är berörd avser de nuvarande bostadsvåningarna. Skulle dessa minskas, då bleve också bränslekostnaderna i samma mån minskade.

Den ärade talaren ansåg emellertid, att ett bifall till detta förslag skulle fördröja den andra frågans utredning. Ett beslut i den andra frågan och den utredning som där påkallas har genom de skiljaktiga beslut, som härom dagen fattats, redan blivit undanskjutet till ett kommande år. Men i alla fall kan jag ej förstå, att bränslefrågan kan på något sätt fördröja bostadsfrågan.

Den ärade talaren sade, att om man kastar en blick på tabellen över de verkliga bränslekostnader som hittills utgått, så måste man erkänna, att siffrorna äro avskräckande. Jag undrar, om man icke kan ha rätt att säga, att i en tid, då penningvärdet fallit så betydligt som det gjort, sedan landshövdinglönerna reglerades, och i en tid, då bränsleprisen stigit så betydligt som de i närvarande tid ha gjort, jag undrar, om man icke kan ha rätt att säga, att det kanske icke är så orimligt, att dessa siffror för dem, som åtminstone f. n. äro och tills vidare bli ålagda att bo i dessa bostäder, skola med hänsyn till deras löner verka ännu mera avskräckande. Jag tror, att jag i regel förordat alla de lättnader och alla de dyrtidstillägg och sådant, som legat inom rimlighetens gränser och som förekommit i denna kammare, då det gällt de mindre löntagarna, och jag skall villigt medge, att ju närmare man kommer existensminimum, dess viktigare är det givetvis att i dessa tider iakttaga all möjlig hänsyn till dessa löntagare. Men detta skall ingalunda hindra mig att med hänsyn till de för landshövdingarna nu rådande förhållandena och med hänsyn till dem åliggande skyldigheter säga, att även här synes mig billigheten tala för bifall till framställningen, sådan den nu formulerats av utskottet. Jag hade, jag inser det nu, den förmätna förhoppningen, att den ärade talaren, så som han formulerat sin motion skulle med en viss tillfredsställelse ha hälsat utskottets utlåtande. Ty den ärade talaren säger i sin motion: »Jag vill ifrågasätta, om det rent av kan vara lämpligt att göra våra landshövdingar fullkomligt oberoende av priset på denna vara.» Såsom utskottet formulerat sitt förslag är det givet, att landshövdingarna icke bli »fullkomligt» oberoende av priset på denna vara, utan de få alltid själva bekosta hälften av det för bostadsvåningen erforderliga bränslet. Därmed har man en mycket tillfredsställande garanti för att nödig sparsamhet med bränslet i alla fall skall iakttagas.

Herr talman, med anledning av vad jag här anfört, anhåller jag att få yrka bifall till statsutskottets framställning i föreliggande punkt.

Herr Lindqvist i Kosta: I slutet av sitt anförande sade den föregående talaren, att denna fråga var obetydlig och det är möjligt, att han i sin ställning anser sig ha fog för denna mening. Jag kan dock icke anse det vara en obetydlig fråga, då det gäller, om riksdagen skall bevilja en löneförhöjning på över 1,000 kronor

Ang. kostnaden för landshövdingernes uppvärming.
(Forts.)

Ang. kostna-
den för lands-
hövdingeresi-
densens upp-
värmning.
(Forts.)

till löntagare som förut ha de löner som jag här erinrat om. Jag kan icke finna det vara obetydliga saker sådant.

Ifråga om de bränslekostnader, som här äro på tal, måste man väl ändå säga, att det är något i sig oriktigt, att icke riksdagen vidtager åtgärder för att åstadkomma någon ändring i avseende å dessa stora boställsvåningar, vilka påstås icke kunna vara behöfliga. Det är ju möjligt, vad dessa siffror beträffar, att vi se litet olika på dem. Herr Ekman säger, att dessa kostnader icke äro så stora, medan däremot jag för min del tycker, att de äro mycket stora. Ty i dessa bränsleknapphetens tider och när man ser, huru för landshövdingarnas familjer bränslekostnaderna enbart gå upp i allmänhet i runt tal till 2,000 kronor och i visst fall till över 3,000 kronor, då frågar man sig verkligen, om det icke vore förmånligt såväl för statskassan som för landshövdingarna själva, att något här gjordes. Nu vet även jag, att med det beslut, som av riksdagen fattats, sedan första kammaren icke biträtt andra kammarens beslut, frågan därmed har blivit fördröjd. Det vet jag. Men jag tror också, att, om nu riksdagen beviljar framställningen om ersättning av halva bränslekostnaderna, så blir det icke längre något särskilt, som driver på till denna frågas lösning, utan då blir det så, att då ha vi kommit till en lösning sådan, att vi kunna kvarstå vid den.

När denna framställning gjordes till herr civilministern om vidtagande av åtgärder, så motiverades den med de höga bränslekostnader, som landshövdingarna hade. Nu kan man icke återkomma med samma motiv. Ty om beslut blir fattat i enlighet med utskottets framställning, så komma dessa kostnader att bli betydligt lägre. Men jag ber att få säga herr Ekman, när han citerat, vad jag i min motion sagt och därvid särskilt understrukit ordet »fullkomligt», att det är fullt rätt, då herr Ekman läser ut ur det ordet vad det innebär. Men eljest vill jag upplysa, att jag, då jag skrivit detta, visst icke tänkt, att jag skulle vara belåten, om statsverket betalade en del och landshövdingarna en del.

Den andra saken, som herr Ekman säger, att jag tagit upp som motiv i min motion, såsom han fattat det, att jag rent av ville straffa landshövdingarna för att vedprisen bli höga, föranleder mig att framhålla, att detta visst icke varit min avsikt, och därför har jag icke brytt mig om att framdraga detta skäl bland de skäl som jag här framdrog. Vad åter den saken beträffar, att jag kom in på landshövdingarnas vara eller icke vara, så gjorde jag det därför, att jag ville komma till den punkt i motionen, där det talas om att landshövdingarna hade utöver sina landshövdinglöner även andra inkomster, och det var härtill jag i mitt första anförande sade mig vilja komma.

Ja, herr talman, jag måste vidhålla det yrkande, som jag förut gjort.

Herr Rydén i Malmö: Jag vill gärna inrymma allt erkännande åt de synpunkter, som herr Lindqvist i Kosta framställt, men då jag tillsammans med mina politiska meningsfränder inom stats-

utskottet ansett mig böra biträda utskottets hemställan, så har det framför allt varit av följande skäl.

Det är ju så, att landshövdingarna ha skyldighet att bo i de boställsvåningar, som staten anvisar åt dem, på ett undantag när. Jag har i egenskap av statsrevisor sedan åtskilliga år varit i tillfälle att se de flesta residensbyggnader, och jag bevarar från dessa besök det intrycket, att boställsvåningarna äro tilltagna ofantligt stort och mycket större, än vederbörande landshövdingar behöva och de allra flesta av dem skulle önska. Man har rätt in dessa bostäder på en tid, när man hade den föreställningen, att landshövdingarna skulle ha en särskilt representativ ställning inom länet, som påkallade, att de bodde mera slottslikt än i en vanlig bostadsvåning. Det är ett faktum, att uppeldningen av dessa bostäder är synnerligen dyrbar och betungande under nuvarande enormt uppdrivna bränslepriser, och då jag för min personliga del ur rent demokratisk synpunkt anser, att, så länge vi ha landshövdingar, det icke bör ställas så, att endast privilegierade rikemän kunna taga emot sådana ämbetsbefattningar, är det icke rätt att ordna det så, att uteslutande de, som av naturen äro de breda folklagens fiender, komma att bekläda dessa viktiga poster. Ur rent demokratisk synpunkt har jag sålunda icke kunnat gå på den linjen, att man skulle motsätta sig *varje* medgivande i sådan riktning Kungl. Maj:t föreslagit, och det är anledningen, varför jag för min del varit med om att biträda det förslag, vartill utskottet kommit, och jag hemställer nu om bifall till detta förslag.

Ang. kostna-
den för lands-
hövdingerevi-
dens upp-
värmning.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Lindqvist i Kosta, uppsattes, justerades och anslags en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 100 ja mot 57 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—18.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt bifölls av kammaren.

*Ang. anslag
till vissa väg-
anläggningar.*

Punkten 19, angående väckta motioner om anslag till väganläggningar av enklare typ inom Västernorrlands län.

I två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 19, av herr *Fahlén m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 59, av herr *Öberg m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen på extra stat för år 1918 måtte bevilja ett anslag av 100,000 kronor att användas för anläggning av vägar av enklare typ och beskaffenhet i Västernorrlands län under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten var likväl fogad reservation av herr *Kvarnzelius*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till herrar *Fahléns* och *Öbergs* ifrågavarande motioner, måtte på extra stat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 100,000 kronor att användas för anläggning av vägar av enklare typ och beskaffenhet i Västernorrlands län under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr *Öberg*: Herr talman! Det är nu tredje gången, som statsutskottet sagt sitt nej till min och mina länskamraters motion om ett extra anslag å 100,000 kr. för anläggning av enklare vägar i Västernorrlands län, och då det är 23 utskottsledamöter, som enat sig om det beslut, som blivit utskottets, måste det betraktas som ett ganska bestämt nej, och följaktligen är det väl lönlöst att taga till orda för att komma till en annan utgång än den utskottet ifrågasatt. Men då för oss motionärer kvarstår det oavvisliga behovet av mera vägar uti detta län, som lider så stor brist härpå, för att befolkningen skall kunna bliva något så när tillfredsställd i detta avseende, ha vi, som gång efter annan uppmanats härtill icke allenast av de enskilda valmännen utan jämväl av landstinget, icke kunnat underlåta att även till denna riksdag avlåta en förnyad vördsam framställning om att Västernorrlands län skulle i detta avseende jämsställas med de tre andra nordliga länen, och vi hade vågat tro, att efter den bekantskap, som en mängd av kammarens ledamöter haft tillfälle att göra med ifrågavarande län, behovet av enskilda vägar skulle klarare och tydligare framstå, så att detta behiärtansvärda krav nu kunde bifallas, men att döma av utskottets fortsatta ståndpunktstagande på avslagssidan synas vi härutinnan ha blivit besvikna. Och som skäl för sitt avstyrkande hänvisar utskottet till sitt utlåtande vid 1915 års riksdag, däri utskottet bland annat säger, att »synnerligen starka betänkligheter måste möta mot att under

*Ang. anslag
till vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

nuvarande situation belasta budgeten med utgifter för ett ändamål, sådant som det förevarande, vilket, om än i och för sig behjärtansvärt, likväl torde kunna utan alltför stora olägenheter för närvarande undanskjutas». Vad nu beträffar detta utskottets skäl, torde man därom vara berättigad säga, att tyngdpunkten ligger i budgethänsyn, och att utskottet alltså av sparsamhetsskäl icke kunnat lämna sin tillstyrkan till vår framställning. Och det är icke att klandra utskottet för att det sålunda ställer sig på sparsamhetsidan och vill begränsa statens utgifter i det längsta, men vi motionärer hålla före, att denna sparsamhet icke vinnes på det sätt, varpå utskottet här vill förfara genom att förvägra länet ett särskilt anslag till enklare vägar och därigenom liksom hänvisa länet att fortsätta med att söka utverka beviljande av medel ur den allmänna stora vägfonden, för att dess behov skall bli tillgodosett. Då vi anse, att det för statsverkets vidkommande vore mycket mera ekonomiskt och förståndigare att ge ett extra anslag till dessa vägar, varigenom man skulle kunna åstadkomma en långt större väglängd än genom utbyggande av s. k. förstklassiga vägar, ha vi trott oss göra en god gärning, när vi anvisa möjligheten av denna sparsamhetsåtgärd. Behovet av mera vägar inom Västernorrlands län måste fortfarande sägas vara omisskännligt, och jag har förut åtskilliga gånger här, då dylika frågor varit före, erinrat om, och jag kan icke underlåta att även nu erinra om, att det genom en på landstingets initiativ verkställd utredning konstaterats, att om de mest angelägna vägarna inom den närmaste tiden skola utbyggas, så erfordras ett medelbelopp av 11 à 12 milj. kronor, och för tillgodosende av detta stora vägbehov synes statsutskottet ha bra litet att giva, då det i det citerade utlåtandet endast anför en liten fras om, att syftet med motionen är behjärtansvärt. Men, mina herrar, vi bygga icke vägar med några ord om att det är behjärtansvärt, utan det vill till, att man använder sig av andra och mera verkliga hjälpmedel härför. Vad är det egentligen befolkningen där uppe i detta län begär? Jo, den begär ingenting annat, varken mer eller mindre, än att den genom tillkomsten av vägar skall kunna komma ut från sina hem i och för fullgörande av de förpliktelser, som äro densamma pålagda genom den allmänna vägtungan. Men icke ens en möjlighet beredes många att genom hjälp till erhållande av enklare vägar kunna komma ut med fullgörandet av de så stora vägtungorna, och detta kännes av befolkningen särskilt betungande, då den vet sig vara pålagd den vägbördan, men vet sig icke få någon hjälp till en väg, på vilken de kunna komma ut från sina gårdar till sina vägskiten. Det synes mig vara ett så klart krav, att man icke kan underlåta att fortsätta att begära, vad som i denna vår motion gång efter annan ifrågasatts.

Nu kan jag, herr talman, icke vid detta tillfälle neka mig nöjet, att, genom hänvisning till ett annat statsutskottsbetänkande, nr 76, som förekommer här idag, visa på vilka olika sätt statsutskottets sparsamhet tillämpas, ty i detta utlåtande, nr 76, i fråga om Kungl. Maj:ts proposition om anslag för musikföreställningar

Ang. anslag
till vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)

åt allmänheten på landsbygden, föreslås av utskottet ett tillstyrkande av Kungl. Maj:ts proposition, som går ut på att ett anslag även i år skulle beviljas med 42,000 kronor till god orkestermusik ute på en del landsbygdsorter. Sålunda vilja både Kungl. Maj:t och statsutskottet i detta avseende giva landsbygdens befolkning på en del orter god orkestermusik, men att giva denna befolkning dess oavvisliga och stora behov av vägar, ett krav som är omisskännligt, det synes statsutskottet icke hava sinne för. Och då så är, att statsutskottet vid fördelning av statsverkets medel förnekar Väster-norrlands läns befolkning ett blygsamt anslag till åstadkommande av enklare vägar litet här och var, men har att giva icke mindre än 42,000 kronor till åstadkommande av orkestermusik på landsbygden, då synes det mig vara si och så, minst sagt, med den sparsamhet och den hushållning med statsmedlen, till vilken statsutskottet har hänvisat genom att åberopa sig på sitt utlåtande till 1915 års riksdag. Så länge som statsutskottet förordar orkestermusik ute på landsbygden, så länge borde också statsutskottet känna sig uppfordrat att understödja det anslagskrav, som vi nu här ånyo ifrågasatt.

Med detta och mycket mera till, som tidigare i denna fråga anförts, tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till den reservation, som vid detta betänkande har avgivits av herr Kvarnzelius.

Med herr Öberg förenade sig herrar *Zelahn, Molin* i Dombäcksmark, *Kaijser, Johansson* i Sollefteå och *Svensson* i Skönsberg.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag kan väl förstå det intresse, som år efter år tager sig uttryck ifrån representanterna för Väster-norrlands län, då det gäller den fråga, som här föreligger. Det är klart, att de själva skola känna detta behov och att de skola önska att få det tillfredsställt så snart som möjligt. I statsutskottet och i riksdagen äro vi ju däremot nödsakade att väga den ena utgiften emot den andra. Jag vill därmed icke säga, att vi skola draga ut dessa vikter och motvikter så långt, att vi skola väga anslag till orkestermusik mot anslag till vägar, men jag menar, att anslag av ungefär liknande natur böra givetvis vägas emot varandra, och någon gräns för beviljande av anslag måste givetvis finnas.

Nu är förhållandet beträffande ett anslag till dessa vägar i Väster-norrlands län, jämfört med anslagen till dylika vägar i de tre andra av de nordligaste länen, att i de tre andra länen hava vederbörande myndigheter ansett ett sådant behov föreligga, att de hava kunnat lämna sitt tillstyrkande till framställningen om anslag för ändamålet. Beträffande Väster-norrlands län äger ett motsatt förhållande rum, och jag nödgas erinra kammaren om vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i Väster-norrlands län i detta avseende yttrat i en i statsverkspropositionen införd skrivelse. Kungl. Maj:ts befallningshavande yttrar beträffande den av landstinget gjorda

*Ang. anslag
till vissa vägs-
anläggningar.
(Forts.)*

framställningen, som nu återopas av herr Öberg, att »Kungl. Maj:ts befallningshavande kan icke undertrycka den anmärkningen, att det för länets vidkommande vore av större fördel att tillsvidare koncentrera åtgärderna på att erhålla större genomgående eller eljest mera betydelsefulla och för avsevärdare trafik avsedda vägar i fullt färgillt skick, särskilt med hänsyn till den automobiltrafik, som till följd av de långa avstånden inom länet visat sig fylla ett verkligt behov och som otvivelaktigt skulle komma till användning i ännu större omfattning, därest vägarnas beskaffenhet sådant medgäve. Kungl. Maj:ts befallningshavande, som utgår från den förutsättning, att det av landstinget nu äskade anslaget bör utgå endast till sådana väganläggningar, som vederbörande väghållningsskyldige i vanlig ordning ålagts att verkställa, vill ock anmärka, att sådant åliggande hittills icke ägt rum i fråga om något av ifrågavarande 58 föreslagna vägföretag och att icke heller någon som helst utredning föreligger, huruvida något av dessa företag kan anses hava den betydelse för den allmänna samfärdseln att vederbörande väghållningsskyldige enligt gällande väglag kunna förpliktas till byggande av sådan väg. Och slutligen, säger Kungl. Maj:ts befallningshavande, för tjänar bemärkas, att av nu ifrågavarande vägföretag allenast 5, med en beräknad kostnad av sammanlagt 122,000 kronor, angivits vara av beskaffenhet att böra utan uppskov utföras, varemot flertalet ansetts kunna uppskjutas.»

Detta är ett utlåtande av den ansvariga myndigheten inom länet, med hänsyn till inom länet rådande förhållanden. Den myndighet, som har att i sista hand bedöma dessa frågor, innan de av Kungl. Maj:t prövas, nämligen Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har också beträffande framställningen ifrån Västernorrlands läns landsting gjort ett uttalande och därvid också hänvisat till vad statsutskottet tidigare har sagt i ärendet. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger, vilket också citeras i den kungliga propositionen: »Med instämmande i vad sålunda av statsutskottet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västernorrlands län i ärendet andragits samt med framhållande av att vägar av mera allmänt behov, som äro avsedda att tillgodose genomgående eller mera betydelsefull och fordrande trafik, i första hand böra komma till utförande inom länet framför sådana vägar av enklare typ, varmed trafikbehovet kan tillgodoses i mera avsides liggande, glest befolkade orter, får styrelsen härmed i underdånighet hemställa, att landstingets underdåniga ansökan om beviljande av ett extra anslag av 100,000 kronor för anläggning av vägar av enklare typ inom länet för närvarande må lämnas utan avseende.»

Det kan väl då icke förvåna att, när statsutskottet vid bedömandet av denna fråga har framför sig sådana uttalanden av de myndigheter, som äro närmast att bedöma det verkliga behovet, statsutskottet icke, på grund av den motion som föreligger, har ansett sig kunna tillstyrka framställningen. Om det tillåtes mig att göra en liten hänvändelse till de ärade motionärerna, skulle jag vilja säga: återkom icke med detta förslag, innan det ligger på sådant sätt att

ing. anslag
till vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)

det, med av myndigheterna verkställd utredning, kan styrkas att ett lika stort behov förefinns inom Västernorrlands län som inom de tre andra nordligaste länen! Kan man på sådant sätt styrka framställningen, då är det min tro, att utskottet icke skall undandraga sig att också tillstyrka beviljande till Västernorrlands län, vad som beviljats för de andra länen.

Jag tillåter mig herr talman, yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Öberg: Herr talman! Jag hade verkligen väntat den invändning, som statsutskottets högt ärade ordförande nu riktat mot mig, då han nämligen hänvisade till de yttranden, som avgivits av Konungens befallningshavande i Västernorrlands län och de myndigheter, som i övrigt yttrat sig i anledning av den gjorda ansökan. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att det enligt vårt förmenande icke bör tagas allt för stor hänsyn till dessa utlåtanden då, såsom bekant, samtliga ledamöter i riksdagen från detta län, såväl i första som i andra kammaren, tre gånger genom motioner till riksdagen ha uttalat en helt annan mening om dessa enklare vägar inom detta län. Det synes mig, att den eniga uppfattning, som gör sig gällande hos oss samtliga länets representanter i såväl första som andra kammaren bör ha någon betydelse och bör åtminstone väga jämnt upp mot vad länsstyrelsens uppfattning kan anses väga. Och denna vår uppfattning är säkerligen icke grundad på obekantskap med länets förhållanden, ty jag vågar påstå, att länets representanter äro fullt ut lika mycket och kanske litet mera lokalkännare än ifrågavarande myndighet. Frågan blir nu, vilken som i denna vägstrid skall få rätt, om det skall bli länets representation, länets landsting, som enigt gång på gång har framhårdat i sitt krav på anslag till dessa enklare vägar eller om det skall bli den sittande länsstyrelsen, som har fått den uppfattningen att man i detta län skulle vara mera betjänt med de stora breda förstklassiga automobilvägarna. Det bör, mina herrar, vara lätt att inse, att det är någonting faktiskt och absolut säkert, att folket i obygderna, där de sitta här och där utan vägar och försatta i den belägenheten, att de icke kunna komma ut såsom de behöva, är långt mera betjänt med dessa enklare vägar än med automobilvägar här eller där, vilka huvudsakligen torde komma att brukas och begagnas av ett fåtal i jämförelse med de många, som skulle nyttja och ha gagn av de s. k. enkla vägarna.

Herr talman, jag ber fortfarande att få yrka bifall till herr Kvarnzeliuss' reservation.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Jag har redan varit i tillfälle att instämma i herr Öbergs anförande, men jag kan icke underlåta att i detta sammanhang framhålla min förtrytelse

över att Västernorrlands län allt fortfarande skall vara styvbarnet bland de norrländska länen. Det har inrotat sig ett uttryckssätt i Kungl. Maj:ts propositioner och alla möjliga myndigheters utlåtanden etc., som lyder: »de tre nordligaste länen», vilket enligt gängse uppfattning skulle innebära Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. De kallas för de tre nordligaste länen. Denna beteckning är geografiskt oriktig, ty Jämtlands län sticker betydligt söder om Västernorrlands län, som ligger inklämt mellan Västerbottens län och Jämtlands län. Såsom bevis på att den där uppdelningen fortfarande gör sig gällande, kan jag i förbigående framdraga, att i den kungl. propositionen angående fögderiförvaltningens omorganisation också det förhållandet existerar, att t. ex. landsstatsens tjänstemän i Västernorrlands län icke tillerkännas de förmåner, som tillkomma samma tjänstemän i de tre nyssnämnda norrländska länen.

Ang. anslag
till vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)

Det pryder sannerligen icke *folkets* representanter att på det sätt, som nu skett, taga till auktoritet en länsstyrelse, en landshövding som i det här fallet bevisligen står alldeles ensam bland alla länets innevånare. Landstinget, med dess till 63 uppgående medlemsantal, har upprepade gånger enhälligt vidhållit det här kravet. Det lär väl icke kunna uppletas mer än en person, nämligen landshövdingen, i vårt län, som är emot, att länet skall få enklare vägar. Emellertid tackar jag så mycket för hänvisningen och uppmaningen att återkomma sedan myndigheterna, m. a. o. länsstyrelsen därhemma, vid vars mening statsutskottets ärade ordförande fäst så ofantligt stor vikt, tillstyrkt förslaget. Det är min livliga förhoppning, att redan nästa år denna fråga skall föreligga i det skick, att vi ha länsstyrelsen med oss. Vi ha nämligen att motse ombyte av landshövding i Västernorrlands län innan nästa riksdag kommer att sammanträda.

För den här saken tarvas enligt min mening ingen utredning vare sig av Konungens befallningshavande eller av andra myndigheter. Saken ligger i så öppen dag, behovet är så till fullo konstaterat, att jag icke har den ringaste fruktan att även i frågans nu föreliggande skede yrka bifall till herr Kvarnzelius' reservation.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på avslag därå och bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Molin i Dombäcksmark begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslags denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 19 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. anslag
till vissa väg-
anläggningar.

(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 89 ja mot 70 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 20—22.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Ang. provisorisk förbättring av provinsialläkares arvlöningsförmåner m. m.

Efter det *punkten 23*, angående provisorisk förbättring av provinsialläkares arvlöningsförmåner m. m., härpå föredragits, yttrade

Herr Schotte: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att ytterligare understryka och uttala min tacksamhet för statsutskottets behandling av förevarande ärende och särskilt för slutet i utskottets utlåtande före klämman, däri utskottet säger: »Skulle emellertid ifrågavarande åtgärder icke visa sig vara tillfyllest för avhjälpande av de nu rådande svårigheterna, förväntar utskottet, att Kungl. Maj:t snarast till riksdagen inkommer med ytterligare förslag i berörda hänseende.» Det är uppenbarligen ett löfte och givande på hand, som utskottet gjort, varför man säkerligen skall vara utskottet tacksam. Det är nämligen så, att i vida delar av Norrland råder med avseende å läkarförhållandena, särskilt med avseende å provinsialläkarstaten, ett verkligt nödläge, som ej i avsevärdare mån kan anses bli avhjälpt med Kungl. Maj:ts förslag, ehuru man i orterna nog är tacksam för det. Det är tydligt, att det fordras ett kraftigt ingripande och att särskilda åtgärder påkallas om man skall kunna förvänta, att det allra viktigaste av orternas läkarvård här skall kunna bli tillgodosett. I Västerbotten äro förhållandena särskilt ömmande. Där finnas 13 ordinarie provinsialläkardistrikt, av vilka 3 äro vakanta, 2 sedan längre tid tillbaka, och 8 extra provinsialläkardistrikt, därav 7 sedan en längre följd av år äro obesatta och det åttonde tillfälligtvis besatt med en 70 års man. Härav och av förhållandena även på andra orter är det klart, att, om det skall vara möjligt att i något avseende något så när tillfredsställa behovet, kraftiga och verksamma åtgärder krävas.

Jag skall ej i detta sammanhang inlåta mig på, vad i det avseendet huvudsakligen kan vara att tänka på, utan jag begärde ordet för att stryka under och uttala min tacksamhet för, att statsutskottet är med om att vidtaga de åtgärder, som komma att visa sig behövliga, om de föreslagna åtgärderna, såsom jag förmodar, ej skulle visa synnerligen stort resultat.

Häruti instämde herr *Hellberg* i Lycksele.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26 och 27.

Kammaren biföll utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—34.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkten 36.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 37*, angående anslag till driftkostnader vid tuberkulussjukvårdsanstalter, anförde

Ang. driftkostnader vid tuberkulussjukvårdsanstalter.

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Under denna punkt har statsutskottet behandlat motioner, väckta såväl i denna kammare som i första kammaren, med anhållan om att riksdagen ville lämna ökat bidrag till driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter och för detta ändamål höja anslaget för sagda ändamål från 650,000 kronor till 1,300,000 kronor, och att statsbidraget skulle utgå med högst en krona för dag och patient.

Utskottet har på så sätt välvilligt behandlat motionerna, att det tillstyrkt en skrivelse i ämnet. Emellertid hemställer utskottet, att i skrivelsen skulle anhållas, »det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning rörande lämpligheten av, att statsbidraget till tuberkulossjukvårdsanstalterna höjes utöver nu utgående belopp, samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill sagda utredning må giva anledning».

Jag har fäst mig vid uttrycket »*lämpligheten*», ty lämpligheten

Ang. drift-
kostnader vid
tuberkulos-
sjukvårdsan-
stalter.
(Forts.)

synes mig vara fullkomligt klar redan från första gången, då anslag till tuberkulossjukvårdsanstalter blev beslutat. Redan år 1907 framhölls av de utredande myndigheterna, att anslaget till sådana anstalter borde utgå med belopp, som av somliga föreslogs till 75 öre, av andra till 1 krona för dag och av en del till $\frac{2}{3}$ av kostnaderna för de sjukas vård. Det var redan år 1907, och då beräknades dagskostnaden för varje patient till 2 kronor 25 öre av medicinalstyrelsen, och föreslog därför medicinalstyrelsen för sin del 75 öres bidrag för dag och patient, d. v. s. $\frac{1}{3}$ av dagskostnaden. Vid 1908 års riksdag, då beslut fattades om att lämna bidrag till driftkostnaderna, uttalade riksdagen, att den ville vara med om ett bidrag av 50 öre, men att detta belopp vore att anse som det lägsta, som riksdagen kunde tänka sig. Vidare är i bilagor till motionerna tydligen ådagalagt behovet av, att något i denna väg göres. Utskottet säger visserligen, att, »då utskottet emellertid till fullo uppskattar det behjärtansvärda i motionernas syfte, har utskottet ansett sig böra förorda, att framställningen göres till föremål för utredning genom Kungl. Maj:ts försorg». Utskottet anser sålunda den av motionärerna förebragta utredningen icke vara till fyllest för att kunna tillstyrka förslaget. Jag medger, att det är ett stort anslag, och då tycker man, att det bör vara en vidlyftig utredning, men jag kan ej finna annat, än att med den utredning, som motionärerna åvägabragt — de lämnade sifferuppgifterna äro officiella — och på grund av vad vid detta ärendes behandling i riksdagen förut förekommit, utskottet bort kunna gå med på ett bifall till motionerna.

Var och en, som deltagar i landstingens förhandlingar och är inne i de kostnader, vilka sjukvården där kräver, måste ovillkorligen medge, att det anslag, som utgår nu, 50 öre per dag och patient, är alldeles för lågt. Kostnaden för en patients underhåll går upp till i genomsnitt ungefär 3 kronor för dag, och då må man säga, att 50 öre är för litet. Många landsting äro nog i behov av högre statsbidrag, ty deras sjukvårdskostnader ha, som vi litet var veta, på senare år oerhört stegrats. Emellertid, som frågan nu ligger, har jag tagit till orda ej för att yrka bifall till motionerna, utan för att genom ett uttalande här understryka vikten utav, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för frågans snara utredning. Jag uttalar den förhoppningen, att utredningen skall gå så fort, att frågan kan vara klar till nästa riksdag, ty de, vilka det här gäller, känna väl behovet av högre statsbidrag, och utredningen får därför icke förhalas.

Med detta uttalande ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 38—42.

Utskottets framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 43, angående anslag till vanförelanstalten i Sundsvall, Ang. vanförelanstalten i Sundsvall.
föredrogs härefter; och yttrade därvid

Herr Schotte: Herr talman! Det är ju alldeles uppenbart, att det föreliggande förslaget är av starkt behov påkallat, och att det således icke kan mottagas annat än med tacksamhet. Men jag har velat framhålla, att Norrlands behov av anstalter för vanförelväsendet icke är slutgiltigt tillfredsställt med den anstalt, som sålunda skulle komma till stånd. Det är otvivelaktigt, att jämväl för översta delen av Norrland erfordras vanförelanstalter särskilt med hänsyn till yrkesskoleutbildningen. Det är så, att yrkesskoleutbildningen blir av allt större betydelse jämväl direkt för staten i och med pensionsförsäkringens trädande i kraft och dess sjukvårdsverksamhet och i och med de åtgärder, som i statens intresse komma att vidtagas för att återställa eller underhålla den arbetsfärdighet, som genom vanförheten gått förlorad. Det är särskilt yrkesskolefrågan, som är synnerligen trängande, och jag vågar hoppas, att vid uppgörandet av denna plan särskilt avseende också kommer att fästas icke blott vid själva yrkesskolefrågan utan jämväl vid åtgärder för att få system i hela vanförelväsendet och för att verkligen kunna få de olika anstalterna så utrustade, att de bäst fylla icke blott behovet för ifrågavarande landsdel utan jämväl de behov, som förefinnas, om man ser saken ur hela landets synpunkt. Det pågår för närvarande en särskild utredning inom pensionsstyrelsen och medicinalstyrelsen angående vanförelväsendets ordnande i landet. Därför synes det mig vara angeläget, att Kungl. Maj:t ser till, att den plan, som här uppgöres, kommer att stå i samband med det system, som kan komma att av dessa sakkunniga och styrelser framläggas. Det är nödvändigt särskilt därför att vanförelväsendet hittills i vissa avseenden levat på enskild offervillighet och enskilda sammanslutningar; men i den mån staten alltmer lämnar understöd och främjar vanförelväsendet är det också nödvändigt, att det blir system och reda i det hela, och att sålunda icke blott lokala utan även statsliga intressen tillgodoses.

Jag har endast velat framhålla detta utan att göra något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 44—53.

Vad utskottet hemställt bifölls av kammaren.

Punkterna 54—57.

Lades till handlingarna.

Punkten 58.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 59 och 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 77.

Lades till handlingarna.

Ang. understöd åt vissa delägare i allmänna pensionsförsäkringen.

Sedan punkten 78, angående bidrag till understöd åt de personer, som genom lagen den 8 juni 1915 blivit delaktiga i den allmänna pensionsförsäkringen, härefter föredragits, yttrade:

Herr Björling: Herr talman! Jag skall be att vid denna punkt få säga några ord angående folkpensioneringen i allmänhet. Som bekant har pensionsstyrelsen gjort en framställning till Kungl. Maj:t eller rättare sagt framlämnat ett lagförslag angående kommunala bidrag utan fattigvårds karaktär, utgående till behövande folkpensionärer. Vi veta ju alla att, på det stadium folkpensioneringen för närvarande befinner sig, är det pensionstillskott eller understöd, som för närvarande utgår, innan avgiftspensionen i vidare grad hunnit verka, alldeles otillräckligt för att de, som bliva delaktiga av detta, skulle tillnärmelsevis kunna få en något så när torftig bärgning. Och det har därför i många fall blivit så, att dessa folkpensionärer måst anlita fattigvården, och kommit i stort beroende av fattigvården, naturligtvis i mycket olika grad beroende på de olika förhållandena å olika orter. Här i Stockholm t. ex. och i andra större städer har det ju i det fallet varit mycket sorgligt. Som vi veta äro ju levnadskostnaderna här oerhört höga, och dessa små belopp, som utgå till pensionärerna, ha icke på långt när kunnat förslå till deras bärgning, utan de ha i mycket stor utsträckning, för att icke säga till väsentlig del, blivit beroende av fattigvården. Jag skall därför vid detta tillfälle tillåta mig uttala en önskan, att det måtte vara möjligt för regeringen — jag vet nu icke, huru saken för närvarande ligger, men jag vet, att en framställning från pensionsstyrelsen varit på remiss — att redan nu framlägga ett förslag i denna fråga eller det förslag i huvudsak, som pensionsstyrelsen framlämnat till Kungl. Maj:t.

Jag intresserar mig så mycket mer för denna sak som jag, ovetande om att framställning redan gjorts i ärendet, i denna fråga väckt en motion, som just i dessa dagar behandlas av vederbörande utskott. Det vore ju av ett visst intresse att få veta, huru saken ställer sig hos Kungl. Maj:t. I varje fall vill jag vid denna punkt uttrycka den stora förhoppningen, att något i denna riktning fortast möjligt göres för att förbättra pensionärernas ställning. På den ståndpunkt, spörsmålet för närvarande befinner sig, har jag naturligtvis icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Herr Branting: Jag ber för min del att få understryka den förhoppning, den senaste talaren uttryckt, att denna sak icke måtte få undanskjutas. Den framställning, som är gjord av pensionsstyrelsen och tillstyrkt av de medlemmar av riksdagen, som ha tillfälle att där på ett förberedande stadium göra sin uppfattning gällande och giva uttryck åt densamma, den framställningen är verkligen förtjänt av det största beaktande. Jag tror mig också veta, att herr civilministern alldeles säkert fullt beaktar denna framställnings betydelse, och jag förstår å andra sidan att, som förhållandena ligga, han måste försöka på allt möjligt sätt även för sin del begränsa riksdagens arbetsbörda under den återstående tiden. Men jag måste uttrycka den förhoppningen, att det dock måtte befinnas möjligt, att denna sak kunde få framkomma. Jag tror, att om den kunde framkomma inför detta års riksdag, skulle den ganska hastigt finna det förstående, den gör anspråk på att få, och skulle icke med många timmar behöva fördröja riksdagens avslutning. Men för de många, det gäller, för de allra fattigaste i vårt land, vore det en mycket stor välsignelse, om denna sak kunde lösas i år och icke skjutas ännu ett år framåt.

Ang. understöd åt vissa delägare i allmänna pensionsförsäkringen.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 79—81.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar bifölles av kammaren.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Punkterna 83—95.

Kammaren biföll utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar.

Punkterna 96 och 97.

Lades till handlingarna.

Punkten 98.

Utskottets hemställan bifölles.

Härefter föredrogs *punkten 99*, angående övriga ordinarie anslag till civildepartementet. Därvid yttrade:

Ang. övriga ordinarie anslag till civildepartementet.

Herr Palmstierna: Herr talman! Under denna punkt finnes ett anslag till överståthållarämbetet i Stockholm, uppgående till 97,800 kronor. Jag har tillåtit mig att vid denna punkt be-

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

gära ordet, emedan jag måste säga, att jag i år är något tveksam om, huru jag skall ställa mig därtill. Det är nämligen så, att på allra sista tiden har framkommit en del företæelser, vilka stå i samband med överståthållarämbetet och polisväsendet i Stockholm, och som äro av natur att påkalla den mest ingående uppmärksamhet från statsmakternas sida.

Vi ha ju alla, mina herrar, erfarit, vilken djup och allvarlig orosstämning, som brett ut sig över landet. Det är hungern, ja, *hungern* i ordets verkliga bemärkelse, sådan vårt svenska folk icke erfarit den på årtionden, kanske århundraden tillbaka, som drivit fram arbetarmassorna, drivit fram kvinnorna, familjerna för att inför myndigheterna framlägga sina krav, sin rättmätiga fordran, sin begäran om understöd och hjälp. Tyvärr — det måste vi säga oss — kommer mycket av detta väl sent. Tyvärr är det så, att det gamla styret, som lett vårt folk under denna tid, har fört oss in i en återvandsgränd, ur vilken det nu endast med allra största svårighet, ja, kanhända icke alls, är möjligt att finna en väg. Men jag tror ändå, att vi vid alla dessa imponerande och väldiga demonstrationer — och jag tänker nu särskilt på den, som vi sågo utanför riksdagshuset — kunnat konstatera, att det över dem legat något av samma värdighet, samma lugn, som präglat den gamla arbetarrörelsens demonstrationer under gångna tider. Det har varit ett i lugn och fasthet öppet framläggande av kraven inför myndigheterna, men inga våldsamma yttringar av det, som rört sig bland massorna har förekommit. Jag tror att man, i varje fall vad huvudstaden beträffar, kan säga, att det enda oroselement, som kunnat förmärkas, härrört ifrån själva polismyndigheterna. Det är med verkligt beklagande jag måst konstatera, att man ifrån polisbefälets sida icke alltid iakttagit det lugn och den besinning, den kallblodighet, det vänliga tillmötesgående och förstående, som varit önskvärt. Här finnas ledande polismän i Stockholm, vilka hava egenskapen att inverka lugnande på massorna, men också andra finnas, vilka på ett i ögonen fallande sätt sprida oro omkring sig. Då det är nödvändigt, att polisledningen i huvudstaden ser till, att sådana icke få verka störande på det lugn, som lojala medborgare önska måtte kunna upprätthållas, så vill jag vädja till regeringen, att den måtte förstå, att här verkligen föreligger någonting, som också från regeringens sida bör vara angeläget att avlägsna. Och är det män på framskjutna poster, som icke förstå att fylla de krav, ämbetet ställer på dem, se då till, att de bli avlägsnade och att andra få intaga deras platser.

Emellertid har, herr talman, på de allra sista dagarna tillstött ännu en sak, en mycket allvarlig sak, som jag finner det vara alldeles nödvändigt att draga fram under dagens debatt och detta omedelbart, innan den ännu får sprida sig, innan den tagit form eller fasthet och medan den ännu kan kvävas i sin linda.

Här ha den gamla arbetarrörelsens huvudledningar — jag förmodar att det icke ens för regeringen är alldeles obekant — övervägt, huru den kommande första maj må liksom de tidigare kunna

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

stå såsom ett minne, rest över arbetarklassens höga politiska kultur, en arbetarklass, vilken lugnt och värdigt, med fasthet och beständighet men irrit och öppet uttalar fordran på en mer människovärdig tillvaro och bättre medbestämmanderätt i statens angelägenheter, samtidigt bevarande sinnets hela kallblodighet. Dessa ledningar ha övervägt, huru arbetarrörelsens gamla traditionella första majdemonstration även detta år, ehuru så starka drivande krafter röra sig inom vårt folk, måtte på samma sätt som tidigare kunna firas.

Men mitt under det sådana överväganden ske, helt naturliga för övrigt, så sprides i Stockholm, i stad och på land en hel massa orosrykten, man spörjer och undrar, varifran alla dessa rykten komma, som sättas i svang på ett nästan provokatoriskt sätt. Det är, som om det här förefunnnes någon sorts rysk ochrana, som hade till uppgift och för avsikt att skapa en hetsande orosstämning runt omkring i landet. Och det är nästan, som om förtälet-främst-rörelsen åter ginge i spetsen, ehuru i farligare banor än någonsin tidigare!

Dessa rykten ha varit ägnade att sprida orosstämning runt omkring oss, och på det allra sista ha de förtäat sig dithän, att det talas om att det skulle bildas bland representanter för överklassen någon sorts sammanslutning nästan av sammansvärjningens karaktär, en sammanslutning som i varje fall har ett mycket tydligt och klart politiskt syfte i sig.

Man spörjer sig: vad är det för hemliga krafter, som ligga bakom allt detta? Vad är det som försiggår och sker? Det är icke en frivillig organisation i syfte att hjälpa och lindra medmänniskors nöd i denna allvarliga tid. Det är tvärtom ett brutalt hot i detta, som framkommer i tidningspressen och ligger i den organisation, som har bildats, vilken synes vara ett förstärkt utslag av onda samvetens skugggrädsla. Jag hade knappast velat tro på, att det låg någon sanning i alla dessa rykten, utan att det var ett beställsamt rykte, som var i gång. Jag har trott, att det icke var möjligt, att vi skulle få uppleva något dylikt. Men så framträda i dag i pressen och i ett genom notisbyrån utskickat meddelande uppgifter, som knappast kunna giva tydligare vittnesbörd än som föreligga.

Tidningarna tillkännagiva, att i Stockholm skulle bildas någonting, som kallas Stockholms skyddskår. Var är Stockholms polisväsen och ordningsmakten? Är det icke ett slag i ansiktet på denna, att vid sidan om densamma bildas av enskilda personer en s. k. skyddskår? Och där smyger man omkring och värvar vid sidan om samhällets egen ordningsmakt anhängare — under en viss högerorganisations auspiciär meddelas det — och rekrytering pågår i statens och stadens verk, på kontor, bland högskolestudenterna o. s. v.

Med dunklets alla attribut organiseras en rörelse, som är av den beskaffenheten, att statsmakten måste på det allvarligaste inskrida mot densamma. Och det må jag säga, att skulle det vara möjligt, att organisationen, som det här heter, har sitt högkvarter

Aug. Övriga
ordinarie
anslag till
vildeparte-
mentet.
(Forts.)

i kungl. krigshögskolan, således i en officiell inrättning, då må man fråga sig, vart har krigstukten tagit vägen bland officerarna? — Herr *talmannen* avbröt här talaren och yttrade: Jag får fästa talarens uppmärksamhet på, att det är anslaget till överståthållarämbetet, som vi nu syssla med. — *Talaren* fortsatte: Herr talman! Jag kommer nu till att den rekrytering, som försiggår, enligt vad som meddelas i pressen, står under polisens egen tillskyndan och att denna kår, som rekryteras med ledning från krigshögskolan, gives legalt skydd av polismakten. Det är detta, som enligt mitt förmenande är i hög grad uppseendeväckande. Om överståthållarämbetet eller polismakten, som giver samma legala skydd, som gäller för polismän, åt dessa officerare, som från denna lokal organisera sig i dunklet, så må jag verkligen säga, att under den punkt av statsutskottets betänkande, som vi nu behandla, måste resas en alldeles bestämd protest emot detta. Skola vi från riksdagens sida giva anslag till upprätthållande av en ordningsmakt i Stockholms stad, så får det dock icke vara så, att ordningsmakten står i förbindelse med sådana strävanden. Märk väl också, mina herrar, att här är det icke fråga om en vädjan riktad till *alla* samhällsklasser, en vädjan så ställd att alla skulle vilja vara med, utan man har, som jag säger, i dunklet sökt skapa en sådan organisation med politiska bisyften.

Det har från regeringens sida riktats vädjanden, att — såsom det alltid varit och vilket ingen velat motsätta sig — arbetarrörelsens män skulle biträda för ordningens upprätthållande vid den demonstration, som framträder första maj. Men här har icke till oss varit någon framställning om anknytning till denna sak. Och det är visst, att ifall något sådant försökts som att begära anknytning till en strävan av denna beskaffenhet från vår sida, så skulle det också harmset ha visats tillbaka.

Är det verkligen så, att från polisens sida det lämnats polis-mans skydd åt de män som sammansvärja sig, då må jag säga, att hela situationen är i hög grad betänklig. Jag sade, att det är nästan någonting av sammansvärjningens karaktär över detta, och det skulle den polis, som vi giva understöd till, vara med om att på något sätt direkt eller indirekt giva sitt stöd åt! Om något är ägnat — jag säger det ärligt till alla, som önska bevara lugn, besinning och kallblodighet — om något är ägnat att väcka bitterhet, oro och harm, så är det, om dylikt förekommer och icke omedelbart från regeringens sida tillbakavisas.

Skulle det vara så, att icke ordningsmakten, stödd på en utbredd allmän och lojal mening inom samhället, förmår upprätthålla ordningen, då är detta i själva verket symtom på mycket betänkliga förhållanden inom samhället självt, och då visar det, att otillfredsställelsen nått så långt, att själva samhällstillståndet och författningen behöva ändras.

Men jag vill säga, och det gör jag som stadsfullmäktig och som riksdagsman, att jag känner det som en skyldighet att spörja: är det meningen, att den polismyndighet, den ordningsmakt, som

vi upprätthålla, på något sätt skall glida ut dithän, att den börjar bli skyddet för en privilegierad klasstyrelse, eller är den icke och bör den icke vara ett värn, ett skydd för samfundsordningen, för samhället i sin helhet och för *alla* samhällsklasser?"

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Tiden är alldeles för allvarlig, för att dunkla krafter skulle kunna få vara i rörelse, och jag ber regeringen giva ett tydligt uttalande, att ingenting av detta sker med regeringens goda minne, att regeringen måtte giva ett bestämt besked i det avseendet. Jag undrar också, om icke den förväntan kan ställas, att regeringen med fast hand griper in mot så samhällsupplösande krafter, som det här är fråga om. Får det fortgå, som det nu artar sig till, frambesvärjer man stormen.

Herr Månsson: Under det vi nu hålla på med den här punkten, vill jag säga några ord. Jag hade annars tänkt säga dem anlingen vid första punkten i huvudtiteln eller också vid den tredje, men efter samråd med vederbörande har jag kommit att taga ordet här i stället.

Jag skall då be att med detsamma å mina riksdagskamraters vägnar i den grupp jag tillhör få yrka, att kammaren måtte avslå de ordinarie anslagen till överståthållarämbetet, 97,822 kronor. Posten återfinnes på sidan 4 punkten c i sjätte huvudtiteln.

Under det att jag säger några ord till motivering härför, skall jag samtidigt yttra något om åklagarmakten och dess organs utträdande icke bara här i Stockholm utan i allmänhet i landet. Herrarna torde förlåta mig, om jag ett ögonblick kanhända skulle bli het, ty jag får säga, att när man är född bland hederliga människor och varit bland sådana i all sin tid, så blir man ytterligt upprörd, när man ger sig in på detta ämne, upprörd över sådana förhållanden som de nuvarande på området ifråga.

Det torde endast ha varit två stater i Europa, där uselheten på detta område av statsförvaltningen varit värre, och det var under det nu fallna tsardömet och under Abdul Hamids herravälde i Turkiet. Det har varit en systematisk förgiftning av samhället. — Herr *talmannen* avbröt här talaren och yttrade: Jag får anmoda talaren att använda mera parlamentariska uttryck. — *Talaren* fortsatte: Herr talman! Hur skall jag tala, om icke ordet förgiftning är parlamentariskt?

Det började redan efter tullarnas tillkomst. De tillkommo tack vare en majoritet, som kom in i andra kammaren icke på grund av val bland folket, utan genom en kupp satte man ju in här hela Stockholmsbanken ny och förvandlade därmed folkets majoritet till överklassens och byråkratiens majoritet, som beskattade det svenska folket på sådant sätt, att nu torde det vara över tre eller fyra miljarder, därav många hundra miljoner kronor bara på spannmålstullarnas och mjöltullarnas område, som Sveriges folk dömts att betala till de bäst situerade i landet under dessa trettio år.

Vårt folk var innan dess ett frihetsälskande och självständigt folk, och det dröjde en lång tid, innan denna nya surdeg genom-

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

sytrade detsamma. Emellertid kan man säga — jag hade tillfälle att följa utvecklingen i södra Sverige och särskilt i Skåne — att under åren 1896—1905 och framför allt från 1899 till 1905 över-
svänmades landet av folk med polismans uniform, befogenhet och titel, som i stort sett utgjorde de sämsta elementen i kasernerna. Det var de mest arbetsskygga, de fegaste, de som krupit och fjäskat sig fram, och till följd därav blevo belönade med sådana befattningar. Och deras uppträdande därute blev därefter. Jag minnes väl, vilken harm deras nedtrampande av folkets rättigheter, deras skymfliga uppträdande gentemot folket och deras krypande för stationssamhällessocieteterna väckte. Det var icke alls ovanligt — jag har själv med egna öron hört det av deras mun och själv med egna ögon sett det — att de där herrarna på gästgivaregårdarna och i skänkrummen på hotellden sutto och skramlade med handbojor, symbolen för deras nya maktbefogenhet. Jag har hört dem på supkalas skryta över, huru de — naturligtvis två och två — trängde in i cellerna och med batonger misshandlade arbetare, som sutto därinne. Sådana äro hjältarna! Ännu värre historier att förtiga, varav vissa hänt helt nyligen, och torde vara i friskt minne hos herr civilministern.

Genom arbetarnas inflytande i kommunerna ha emellertid på landsbygden under de senaste sex, sju, åtta åren en hel del av dessa element fått avsked, fått maka sig undan eller hyfsats till. Följden ha blivit, att det nu är någorlunda bättre förhållanden i många kommuner. Där det förut var en ständig friktion mellan dessa provokatörselement och arbetarna, har man infört ordning och samarbete, ofta på det viset, att man använt i fackföreningarna skolade män eller fackföreningarnas ledare som polismän, och nära nog i ett slag har förhållandet då blivit ett annat; det har blivit frid, ordning och reda på de ställen, där man förut hade kravaller var dag snart sagt mellan polis och arbetare.

Nu skulle man kunna säga, att i stort sett polisförhållandena på landsbygden skulle vara tillfredsställande, om det icke vore en sådan ständig hets på polisen från de kapitalistiska elementen, som anse sig ha rätt att bestämma över polisens uppträdande och konsekvent hetsa den på politiskt misshagliga personer och på arbetarna. Det är, som om denna hets vore resultatet av en samman-
svärjning bland denna kapitalistklass. Den har fått för sig, att den skall drillas arbetarna mjuka genom en oavbruten serie skymfar och förnärmelser, och genom att arbetarklassen genom statsmakternas organ för var dag får känna, att den är föremål för ett systematiskt årekränkande, skall man så småningom få den nertrampad på det sätt man vill. Det är ett system, som är taget från kasernerna och som naturligtvis i första hand också utövas av de från kasernerna komna elementen.

Särskilt typiskt är därvidlag ett förhållande. Om herr civilministern ville offra några timmar på att i konsl. biblioteket läsa några årgångar av t. ex. Dagens Nyheter, Social-Demokraten eller någon annan tidning för dagarna närmast efter 1 maj, så skulle han där se, huru polisen på så gott som alla platser, därtill tvingade

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildvarte-
mentet.
(Forts.)

av sina förmän, som i sin tur äro fega för de mera framstående i kapitalistsamhället, gripa in i demonstrationslederna och beslagtaga fanor med de mest oskyldiga inskriptioner t. ex. leve republiken, leve freden, ned med militarismen och en hel del sådana deviser, som egentligen endast giva uttryck åt vederbörande arbetargrupperns politiska uppfattning. Jag kan icke tro, att polisen eller de, som befordra dess ingripande, ha den tanken, att man det allra ringaste minskar sympatierna för freden eller för republiken eller antipatierna mot militarismen genom att tvinga folk att taga ned sådana oskyldiga standar. Nej, det är allenast en systematisk provokation. Arbetarklassen skall därigenom ständigt känna, att den är en pariasklass, en ekonomiskt utsugen, inför lag och domstol rättslös och på alla andra sätt rättslös pariasklass i samhället.

Och när det t. ex. gäller att häkta en misshaglig eller dömd person, så gör man aldrig så, att när utslaget fallit och klagotiden är förbi, om det föreligger någon sådan, man anhåller personen i hans bostad eller var man eljest mera privat påträffar honom. Nej, man lurar ut ett tillfälle, då arbetarna kommit tillsammans i större samling, där det är tillfälle till provokation, där utmaning till kravaller kan förekomma och där först och främst hela grupper av arbetarklassen kunna få känna, att de tillhöra en pariasklass och av statsmakternas företrädare anses ambitions- och ärelösa.

Ett typiskt exempel på detta uppträdande är den Björklundska häktningen. Det var en värnpliktsvägrare, Rickard Almskog, som fick dö i cellen av vanvård. Han satt på grund av värnpliktsvägran i Västerviks fängelse, där han fick ligga sjuk i cellen i två dygn, utan att man sände efter läkare. Hans dödsfall väckte allmän harm i landet. Han begrovs 1909 i januari på Kalmar kyrkogård. Därunder höll Björklund — han var arbetare — ett anförande, där han bragte honom kamraternas i Kalmar sista hälsning vid graven. Det ledde till ett uppträde, varvid prästen och ett par andra rusade upp och slungade ned honom från gravkullen. Så åtalades Björklund och fick fyra månaders fängelse för den sista hälsningen från kamraterna till den ihjälplågade vännen. Och det har nu dröjt från 1909 till 1917, innan man brytt sig om att söka Björklund. Han har med ett litet undantag hela tiden varit här i Sverige, och i Stockholm utövat publicistisk verksamhet. Men här bryr man sig icke om honom. Först när han rest ned den 22 februari i år till ett dyrtidsmöte för att i Borås tala om dyrtiden och när man har hela lokalen där fylld med människor, så rusar man på honom, medan han är uppe vid talarstolen, sedan han talat. Åtta polismän rusa in i lokalen, ställa till ett förfärligt rabalder och anhålla honom. Det var endast med möda, som han kunde få tillstånd att från läktaren redogöra för mötesdeltagarna, varför han häktats.

Som vi se, på alla håll, var man kan komma åt, giver man arbetarklassen sådana slag i ansiktet och utsätter den för kränkande behandling. Aldrig försummar man sig.

Ett sådant tillfälle hade vi här i Stockholm för några dagar sedan. En del svenskar hade samlats för att tala om tsarväldets

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

fall. Det var, tror jag, till och med efter det att den svenska regeringens ombud i Petrograd fått order att träda i förbindelse med den nya regeringen där. Vid mötet voro närvarande medlemmen av andra duman Subarov, vidare polacken Lezinski samt förra medlemmen av finska lantdagen fru Lainen, vilka skulle för publiken skildra, vad de trodde att dessa omvälvningar betydde. Men de förbjödos att tala. Denna församling var dock ingenting nytt i sitt slag. Ni minnas nog att, när Polen var i kamp mot Ryssland på 1860-talet, så hade man här i Stockholm besök av polacken Czatorinsky och den bekante anarkisten Bakunin, de mottogos av Stockholms borgare med musik, sång och leverop, banketter och stora fester anordnades till deras ära! Det vägrades dem icke alls att tala på möten då.

Det var på 1860-talet. Men nu ha vi genom det politiska genombrottet och vänsterns samlade makt i riksdagen kommit till en sådan situation, att den segrande ryska revolutionens talesmän förvägras tala här. Tycka verkligen herrarna, att det är en hållbar situation? Tro ni, att Sveriges arbetare, som föda och kläda er och hela byråkratien, skola i evighet tigga och be er om lov för sina gäster att tala? Tro ni, att det är något förhinder för svenska riksdagsmän att tala i Petrograd? Jag tycker ni skulle förstå, att det finns en gräns, varunder man icke kan gå för att kränka Sveriges anseende i utlandet. Om man än icke är så noga med hur det är här hemma, får man vara litet anständig mot främlingar.

Denna behandling av arbetarklassen kännes dubbelt kränkande därför att man vet, att detta förmynderskap utövas aldrig emot de rika. Herr civilministern kan icke säga mig ett enda fall, när en församling av kapitalister generats av uniformerad polis på sina möten. Arbetarna däremot kunna icke en enda gång samlas till offentligt möte utan att på så sätt ärekränkas, jag säger ärekränkas, ty det är en ärekränkning att stå under förmynderskap på en lokal av personer, som icke begripa det ringaste av vad man talar om. Ser man någon polis på några högermöten? Nej, aldrig! Och varför? Jo, lagarna existera icke för högern. Det är ju så, att här har en samling folk bedrivit en riksförrädisk agitation i tre år, avseende att kasta ut vårt land i kriget, och man talar om ämbetsmän, som gjort resor till utlandet och fört utrikespolitiska underhandlingar på egen hand, men har det varit det allra ringaste efterräkningar för dem? Nej, det existerar icke för dem några lagar. De kunna uppträda hur de vilja. Och huru de gjort nu, ser man, när, efter vad det säges, under regeringens beskydd eller åtminstone polisens beskydd, de hålla på att organisera camorror och svarta band till stöd för de Rasputinligor vi ha här förut i denna stad.

Herr talman! Jag protesterar i den svenska arbetarklassens och småfolkets namn mot den kränkande behandling, som vid möten och demonstrationer och olika tillfällen utövas mot den av den svenska överklassens representanter och ombud. Till under

strykande av denna protest yrkar jag avslag å det ordinarie anslaget till överståthållareämbetet.

Ang. öfriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Jag finner ett behov att giva uttryck åt min djupa förvåning över det sätt, på vilket man på sina håll efterkommer ordern om ordningens upprätthållande här i huvudstaden. Det är ju känt för oss alla, att vi här äga en omfattande och väl organiserad poliskår, en poliskår, som, såvitt jag funnit, vid alla tillfällen visat sig äga både det omfång och den styrka, som erfordras då det gäller att ingripa för ordningens upprätthållande. Jag har heller aldrig funnit, att det förelegat någon som helst anledning misstänka, att dessa män i poliskåren i vår huvudstad skulle vara besjälade av någon sådan anda, att man behövde befara, att de vid något tillfälle skulle kunna tänkas vara villiga att svika det förtroende, som lagts i deras hand. Poliskåren är, såvitt jag kunnat finna, icke sammansatt på det sättet, icke rekryterad så, att vederbörande myndigheter behöva befara, att de icke kunna lita på denna ordningsmakt, när dess medverkan behövs.

Man blir emellertid nu i hög grad bekymrad, när man finner, att här är i görningen inrättandet av en helt annan poliskår, och jag må, som den föregående ärade talaren, säga, att är *det* meningen, då vore det riktiga, att andra kammaren i dag sade ifrån, att under sådana förhållanden föreligger det ingen som helst anledning för kammaren att lämna något anslag till överståthållarämbetet för uppehållande av den poliskår vi ha.

Jag ber emellertid regeringens ledamöter, som äro närvarande, och som ju till sist måste bära ansvaret för vad som sker i detta avseende, att vara övertygade om, att ingenting skall verka mera uppeggande, ingenting mera retande på arbetarklassen här i huvudstaden, än om det medgives, att dessa civila personer få skickas ut med mandat och myndighet att uppträda som ordningens väktare.

Jag ber er vara övertygade om, att det skall väcka den allra största harm och bitterhet, om dessa högskolestudenter och dessa personer, som på sin tid rekryterade en dylik kår under 1909 års storstrejk, nu skulle få uppträda med denna myndighet att komma emot arbetarmassorna i polisens ställe. Intet synes mig heller skulle vara farligare än att, om det skulle inträffa något där ett ingripande behövdes, man skulle låta detta ingripande äga rum genom personer, som icke äga den minsta skolning eller ha minsta begrepp om hur man skall gå till väga vid ett sådant kritiskt tillfälle. Jag säger, det skulle vara en provokation av den allra vidsträcktaste och farligaste art man gärna kunde tänka sig.

Jag vill erinra därom — jag tycker det kan vara lämpligt i detta sammanhang — att vi här i riksdagen och kanske i landet i allmänhet med tillfredsställelse sett upp till den man, som bekläder den post i regeringen, vilken berättigar honom att säga sista ordet, då det gäller ordningsmakten i vårt land, den man som nu också fick nöjet att inträda i den nya regeringen. Jag måste säga att det förvånar mig om han, med den klara blick han ådagalagt under den gångna tiden, verk-

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.

(Forts.)

ligen skulle vara böjd för att ge sin anslutning till den anordning, som här är vidtagen. Jag vill också hoppas och tro, att han skall vägra i vändningen helt och hållet, och efter vad tidningarna meddelat, tror jag det vore lyckligast för ordningen i huvudstaden, om vi redan i dag finge ett bestämt ord från regeringsbanken, att från regeringens sida kommer icke någon som helst anslutning att äga rum eller något biträde att lämnas till en sådan anordning, som här är föreslagen. Det är därför jag ställer den vädjan till herr civilministern, att vi redan i dag måtte få det förlösande ordet. Det skulle tillrättalägga vad man nu vrider snett genom den nu ifrågasatta anordningen.

Herr *Tengdahl* instämde häruti.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet *von Sydow*: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren började sitt anförande med att erinra därom, att en djup och allvarlig stämning breder sig runt omkring i landet. Jag vill säga, att regeringen både förstår och behjärtar de känslor av bekymmer och missmod, som gripit stora lager av befolkningen inför de ytterligare förknappningar i folknäringen, som måst vidtagas. Det är ju uppenbarligen dessa, som framkallat demonstrationerna runt om i landet. — Men man ville också åtminstone våga hoppas, att folket skulle fatta och förstå att vad som här gjorts, framtvingats av nödvändigheten. Det skulle vara ansvarslöst handlat av regeringen att låta brödet så att säga ransonera sig självt, så att vi levde endast för dagen. Till ett dylikt brottsligt lättsinne har regeringen icke ansett sig kunna bidra. Då skulle man inom en tid kanske stå inför en situation, som skulle kunna kallas verkligt katastrofartad. Sådan är den icke nu.

Här lämnades för åtta dagar sedan av herr statsministern en klagörande redogörelse för förhållandena på livsmedelsmarknaden. Det vore att önska, att alla goda krafter skulle bidra till att sprida kännedom om och förståelse för situationen ute bland folket, så att därigenom stämningen kunde lugnas. Nu är det ju så, att dessa demonstrationer i regel förlöpt både fredligt och värdigt. Tyvärr har man dock att anteckna enstaka och mycket svåra undantag, jag tänker närmast på förhållandena i Ådalen, som under de sista dagarna utvecklats på ett synnerligen elakartat sätt. Jag vill emellertid hoppas, att man även där skall taga sitt förnuft till fånga och lugna sig inför situationen.

Här ha under den sista tiden spritts rykten om vad som skulle inträffa den 1 maj. De ha vuxit som ogräs på åkern. För min del har jag icke varit benägen att sätta synnerlig tro till dessa rykten utan har tvärtom gjort vad på mig kunnat ankomma för att bringa dem ur världen och lugna sinnena. Jag är också livligt övertygad om, att 1 maj skall utmärka sig för den allvarliga och lugna stämning, som hittills karakteriserat de stora arbetardemonstrationerna den dagen. Man kan dock icke blunda för, att krafter äro i rörelse, som vilja framkalla allvarliga rubbningar i den allmänna ordningen då eller vid annan tidpunkt. Herrarna ha kanske icke följt den press, som står vida till

vänster om talarna här. I den pressen talas det öppet om revolution den första maj. Det har dessutom pågått en intensiv agitation, av vilken man här och där sett frukter. Jag för min del vill icke tillmäta den allt för stor betydelse, då jag tror, att den representeras av en jämförelsevis liten klick. Men om en liten klick en gång börjar ställa till ordning, så vet man icke hur sådant kan växa.

Inför denna situation ha stora delar av befolkningen här i huvudstaden tydligen gripits av ängslan, enligt min mening av alltför stor och nervös ängslan. Det är tydligen under trycket av denna oro, som den tanken på sina håll börjat komma upp, att man borde ställa en särskild styrka till polisens förfogande, en styrka, som i fall av behov skulle rycka in. Jag vill redan nu säga, att från regeringens sida har icke på något sätt tagits något som helst initiativ i den riktningen. Emellertid har man från överståthållarämbetets sida nämnt om, att en sådan organisation var påtänkt och påbörjad. Vilken utsträckning den nu tagit, därom saknar jag kännedom. Meningen skulle enligt polisledningens meddelande vara, att denna styrka endast skulle, i fall av verkligt behov, rycka in och därvid stå under polisens ledning. Den skulle icke användas till vad jag vill kalla egentlig polistjänst, utan enligt polisledningens uppgift, till ordonnanstjänst, eventuellt till avstängningsåtgärder, om det skulle behövas och den ordinarie polisen icke räckte till.

Det är att livligt hoppas, att denna styrka icke på något sätt skall behöva tagas i anspråk. Men polisledningen har dock uttryckt den tanken, att det vore gott att ha en sådan sammanslutning till sitt förfogande i fall av nödläge. För min del kan jag icke fatta, att denna sammanslutning har något som helst politiskt syfte. Den är tvärtom en fullt frivillig organisation av medborgare, som helt enkelt vilja bidra till upprätthållandet av den lagliga ordningen, om denna skulle rubbas och den ordinarie ordningsmakten icke maktade återställa densamma.

Jag upprepar ännu en gång, att jag tror jämförelsevis litet på att det skall komma till några allvarliga oordningar. Trots herr Fabian Månssons svartmålningar tror jag väl, att man i denna kammare är tämligen på det klara med, att det svenska samhället icke erbjuder tillräcklig bakgrund för våldsamma omstörtningar. För min del är jag viss om att ett bättre och lyckligare Sverige icke bygges genom våldsgärningar.

Herr Lindhagen: Jag står på alldeles samma standpunkt som civilministern i det avseendet, att jag tror, att såsom regel intet framtidsrike varaktigt bygges på våldsgärningar. Men då civilministern sade, att svenska samhället icke har sådan bakgrund, att man hade anledning befara eller rätt att påfordra en revolution, så vill jag säga, att vad som står bakom det svenska samhället, är detsamma som står bakom alla samhällen och sannerligen icke minst det svenska, nämligen ett fullkomligt bakvänt ekonomiskt system och ett kolossalt förtryck från de klasser, som ha detta system i sina händer, således också från hela den ämbetsmannakår, vars spet-

*Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)*

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.

(Forts.)

sar rekryteras ensidigt från ett enda parti, högerpartiet, en ämbetsmannakår, som också återfinnes och detta i särskilt hög grad hos överståthållarämbetet. — Jag gör denna sista hänsyftning för att visa talmannen, att jag försöker hålla mig till ämnet. Således, den nämnda förutsättningen är alldeles oriktig hos civilministern, och jag skall strax komma till den saken i annat sammanhang.

Vi se nu, att den fråga, som framställdes av herr Lindqvist, icke blivit tillfredsställande besvarad. Vi ha tvärtom fått veta, att under överståthållarämbetets hägn och med regeringens begivande utbildas en skyddsvakt eller ett svart garde, som vi kunna kalla detsamma på den andra sidan. Regeringen känner visserligen icke till hur man tänker organisera detsamma, men regeringen ingriper icke heller däremot, och då kan man säga om regeringen, att den i alla fall står delaktig i denna konspiration, som föregående talare kallade företaget.

Denna skyddsvakt har icke någon politisk karaktär, sade civilministern. Ja, herr minister. Vad är det för folk som med bävan och hänförelse på samma gång samla sig i detta svarta garde? Jo, det är de undertryckta klassernas förklarade motståndare. När det bildas ett garde bara av dem, ligger då icke redan i denna gardets sammansättning ett uttryck för att det har en oerhörd politisk karaktär? Och när den sedan skall gå till handling i sitt värv, rikligt försedd kanske ur statens egna ammunitionsförråd, som vi alla fått vara med om att samla — ja, herr civilministern skakar på huvudet, men han sade själv nyss, att han visste icke, hur man tänkte ordna den här saken, och han vet således icke, var de få sina vapen ifrån och till vilka de, som ha detta förråd om hand, utlämna dem — när, säger jag, dessa, rikligt försedda i varje fall, varifrån det nu må vara, med skjutvapen och dylikt, skola utöva denna ordningsmakt, och de finna en folkhop, utsvulten och med skäl i sitt hjärta upprorisk mot ett samhällssystem, som icke borde få tolereras, då komma de att även i handling kanske gå mycket brutalare till väga än polisen, och de komma att i de skott, som de avlossa, se ett uttryck för vad deras egen samhällsklass allra mest önskar, nämligen att »packet» måtte få sitt lystmäte, så att det känns. Vi känna till detta från historien, och vi känna till det ganska mycket även här i landet. Jag vill icke anklaga personerna, ty de äro skapade efter det system, i vilket de äro implantade, men det är ett system, i det här landet, att all högre ämbetsmannamakt tillhör ett enda parti, nämligen högerpartiet, och vid sådana tillfällen som detta, är det detta parti, som mobiliserar statens tillgångar genom polismyndigheterna, som partiet också behärskar, för sina särskilda känslor och tankar och syften.

Jag har själv fått erfarenhet av denna polismyndighet här i Stockholm, när jag en gång var inkallad för att jag hade hållit ett anförande, som det var min medborgerliga plikt att hålla och som jag hade rätt att hålla och där jag givit uttryck för en åsikt, som jag hade rättighet att hysa. När jag satt där inne, ditförd liksom en fånge mellan två poliskonstaplar till ett skymfligt förhör, så kom

åklagarmakten själv in i vaktrummet utanför, där min hustru väntade, och sade till sina underordnade: »Ja, nu äntligen skola vi väl söka att oskadliggöra ohyran.» Jag vet, att det finnes en annan ohyra på ett annat håll också. Jag vet icke, vad civilministern hade för andel i den saken och i den här förevarande också. Regeringens ställning har varit oklar till alla sådana åtgärder, som vidtagits. Överståthållaren sade åt mig härom dagen, när jag frågade honom, att »vi alla» ansågo att det beryktade åtalet för förräderi var något synnerligen nödvändigt och behjärtansvärt.

»Vi alla» — det är ett mycket vidsträckt begrepp, och jag tror, att regeringen icke kan ha varit fullkomligt fjärran från detta massbegrepp. Nej, det är en av de största faror, som kan tänkas, att detta svarta garde under en högerregerings indirekta beskydd kommer till stånd, och man får icke förvåna sig över, om det som en motvikt bildas ett rött garde också för att upprätthålla ordningen mot en klass, som förtrycker de andra.

Herr civilministern talade också om, att det är vissa tidningar, som börja uppmåna till revolution. Jag har icke sett de tidningarna, men jag vet, att regeringen är på sin vakt, nu såsom förut, att undertrycka det fria ordet laglöst — jag säger det. — Talaren avbröts här av herr *talman*, som yttrade: Jag får uppmåna talaren att välja lämpligare uttryck. — Herr *Lindhagen* fortsatte: Ja, jag talar bara sanning, herr talman, men jag går nu vidare. Senast t. ex. har regeringen efter en lång överläggning beslutat att igen åtala »Stormklockan» för en artikel. Man har varit uppe och hört sig för i departementet och talat vid expeditionschefen, vilken pekade på ett uttryck, där det står, att folken kunna börja att vakna, såsom redan början blivit gjord i Ryssland av det ryska folket. Denna indirekta anspelning skulle vara ett slags uppmaning till uppror även i detta land. Man kan ju då sannerligen icke skriva vad som hänt. Men jag ber att få fästa regeringens uppmärksamhet på, att regeringen har själv officiellt godkänt den ryska regeringen, som framgått ur revolutionen, och därigenom på ett mycket kraftigare sätt än den stackars »Stormklockan» prisat en enligt regeringens mening brottslig handling.

Jag är ense med herr *Lindqvist*, att den förklaring han begärde, vore på sin plats, men vi ha redan hört, att den icke kan avgivas. Men det vore i alla fall icke tillräckligt. Här uppmanar man oss att hjälpa till att upprätthålla ordningen och lugna folket, och jag har också fått både telefonbud, sändningsbud och telegram från högre orter om, att jag absolut måste telegrafera till just det av herr civilministern omnämnda Ådalen och be folket vara lugnt. Ja, då duga vi sannerligen vid sådana tillfällen, men annars, när det gäller våra bemedanden att kunna skapa ett samhällsskick, där det icke behöfve förekomma sådana oroligheter, ja, då får man intet tillmötesgående, men kan man häkta oss, så försöker man.

Nej, vad som behöves är icke blott en sådan försäkran, som begärts, utan här behöves något helt annat, någonting som ansluter sig till de två interpellationer, som väcktes i går här i kammaren.

Aug. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Agg. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Det enda, som kan definitivt lugna folket, är att regeringen framträder och lovar, att regeringen skall taga initiativ till bättre tider och ett nytt samhällsskick. Utan att regeringen kommer fram med detta, tillfredsställes icke folket. Men det gör regeringen icke, den litar blott till att vi skola gå till handa och försöka få folket lugnt, och det göra vi också gärna, därför att i den mån vi anse, att det är viktigt att utan excesser och bakslag saken avlöper så lugnt som möjligt. Men man kan icke hindra folket att vara förtvivlat, när det är förtvivlat, och man kan icke begära, att det skall låta sig avspisas blott med bröd och skådespel, när deras känsla kräver något mer, de vilja också och framförallt ha ett annat samhällsskick, en annan författning, då känna de sig lugnare för framtiden. Men det komma herrarna icke med. Det är svarta garden ni kommer med och polisstyrkor, styrda av ett enda partis översta ämbetsmän. På det sättet går det icke i längden att lugna ett folk, som är förtvivlat.

Ja, herr talman, här vore så ofantligt mycket mera att säga, men jag skall be att få nöja mig med att instämma med Fabian Månsson.

Hans excellens herr statsministern S w a r t z: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke neka till, att det på mig gör ett ganska egenomligt intryck att finna, att den fråga, som här har utgjort föremål för diskussion, har kunnat tagas på ett sådant sätt, som här har skett från de fleste talaresha sida.

Här har talats om, att den organisation, som har varit föremål för dikussionen, är ett svart garde, som är organiserat i politiskt ändamål för att därmed fullfölja några politiska syften för överklassen, och att det icke är fråga om någonting, som har intresse för samhället i dess helhet. Ja, man kan ju se saker på högst olika sätt. Den gamla historien känna nog herrarna om huruledes två riddare möttes en gång framför en staty. Den ene förklarade, att statyn var av marmor, och den andre förklarade, att statyn var av brons, och så kommo de i gräl med varandra, och det fortsattes med att de kämpade på liv och död, så att de föllo båda två. Men de föllo så, att den ene föll på den plats, varifrån den andre kom, och den andre tvärtom, och då finge de se, att statyn var hälften marmor och hälften brons. De hade slagits om en fullkomligt oriktig uppfattning. Så är det utan allt tvivel också här. Här är absolut icke fråga om någonting sådant, som kan verka provocerande. Det är helt enkelt fråga därom, att under sådana förhållanden, som nu existera litet varstades, och möjligen även kunna komma till synes här i staden, kunna på det bästa sätt skydda samhället i dess helhet, *alla* samhällsklasser, *alla* laglydiga medborgare ingen undantagen. Det föreligger icke den ringaste tvekan om den ordinarie polisens önskan att sköta sitt kall på ett förståndigt och i allo korrekt sätt, men när det har uttalats en önskan från ordningsmakten själv om att kunna få en förstärkning för att kunna möta eventualiteter, som möjligen komma att inträffa,

och då det förklarats därjämte, att det finnes personer, som frivilligt vilja ställa sig till tjänst i detta avseende, så skulle det väl ha varit orimligt, för den händelse man från regeringens sida hade sagt, att detta bör icke ske. Vore det så, att man visste allt som skulle ske, och kunde taga på sig ansvaret för allt detta utan några extra åtgärder, så försäkrar jag herrarna, att sådana hade icke vidtagits. Men när det nu är känt — det veta vi ju litet var — att här finnes inom samhället vissa oroselement och att en stark agitation har bedrivits, och när man vet, att de uppmaningar, som ha kommit från det hållet, gå i en ganska bestämd riktning, så ber jag blott herrarna var och en för sig tänka på, hur ni skulle ha handlat under motsvarande förhållanden, för den händelse ni hade haft ansvaret i allo för vad som skulle kunna komma att ske. Ingen kan högre än jag uppskatta värdet, uppriktigheten och tillförlitligheten av de uttalanden, som ha gjorts från ledande arbetarehåll, ifrån ledarna av dessa demonstrationståg, som den 1 maj komma att med all säkerhet vinna en ännu större anslutning än eljes, och av deras försäkringar om att de vilja göra allt vad på dem ankommer för att upprätthålla ordningen. Jag är också livligt övertygad om att så långt som deras inflytande sträcker sig, så långt kommer också ordningen att upprätthållas, men jag är icke lika viss på och jag vet icke, huruvida jag från de herrarna kan få ett fullt klart och bestämt besked att de ansvara för *allt* som kan hända under dessa dagar här i staden och de ansvara för vad som kan komma från vilket håll det än är. Jag skulle knappast tro, att de våga åtaga sig en sådan garanti. Det vore också — synes det mig — övermänskligt att av dem begära detta. Därför har man från *vår* sida ansett såsom plikt och skyldighet att vara beredd på allt, och när det från den myndighetens sida, som i främsta rummet svarar för ordningen, göres en sådan hemställan, som jag nyss sagt, kan jag icke förstå, hur man kan anse det rimligt, att vi skulle tillbakavisa den, liksom jag icke kan förstå, att man skall kalla en sådan förstärkning av den ordinarie ordningsmakten för ett »svart garde», som är avsett att på något sätt och vis gå fram oroande och störande lugnet. Avsikten med det hela är ju helt enkelt och simpelt att bereda en ytterligare garanti för lugnet. Jag hoppas livligt, att detta icke skall behöva i realiteten tagas i anspråk. Sker icke så, kommer icke heller någonting av denna organisation att bli synligt och den kommer icke att uppträda. Men visar det sig nödvändigt, att ordningsmakten måste lita till detta, kan jag icke för min del förstå annat än att en var, som önskar upprätthålla ordningen, skall vara med om att man gör det med de medel, som då stå till buds, när de vanliga medlen klicka; ty det är just då, som det kommer i fråga. Det är således så långt ifrån att detta är något utmanande mot laglydiga och ordentliga medborgare, som det tvärtom är så, att man ansett, att med detta skulle man bereda ytterligare skydd åt dem, som vilja vara laglydiga och ordentliga, d. v. s. den vida övervägande delen av — ja, så gott som hela stadsbefolkningen i Stockholm. Men det kan icke nekas till att det

Ang. övrigt
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

finns element, som göra, att man måste vara på sin vakt. Vi ha åtminstone icke ansett oss kunna stå till svars med att göra på något annat sätt. Jag vill, som sagt, bara först som sist inpränta, att det är en kyddsätgård, som gäller *alla*, alla samhällsmedlemmar — ingen nämnd och ingen glömd.

Jag känner icke till huru denna kår är organiserad. Jag känner absolut icke till vilka som äro medlemmar i denna kår. Jag har icke ens sett det upprop, som här talas om. Jag vet icke, om man med fog kan karakterisera denna såsom en högerorganisation. Så mycket vet jag emellertid att vad den är och vill vara är en organisation för ordningens upprätthållande, varför jag icke har den ringaste anledning antaga, att man först frågar efter vilka politiska åsikter den ene eller andre medlemmen har. Och man skulle ju synnerligen lätt i så fall kunna bryta udden därav, om även från andra håll man sökte anslutning till denna kår, ty jag är fullt övertygad om att man där med största nöje tager emot alla som vilja verka för ordningens upprätthållande. Jag vill därför be herrarna att icke se på denna sak eller göra av denna sak något annat än vad som verkligen med densamma är avsett, och gör man det, kan jag icke förstå annat än att man borde kunna tämligen allmänt vara med om att syftet med hela denna sak är gott och samhällsnyttigt.

Herr Bolander: Det är icke min mening att här ingå på den fråga, som först berördes av herr Palmstierna. Det var nämligen herr Månssons anförande, som gav mig anledning att begära ordet. Man skulle visserligen kunna säga, att herr Månsson har så stor benägenhet för att begagna sig av kraftuttryck, att man icke får taga honom på fullt allvar. I detta fall yttrade han sig emellertid på ett sådant sätt, att jag ansåg, att vad han sade icke borde få stå obemött. Jag måste i rättvisans namn på det allra bestämdaste protestera mot herr Månssons påstående, att polismännen i vårt land skulle i stort sett bedriva en systematisk provokation. Jag behöver icke bevisa, att han i detta fall talar osanning, ty att så är förhållandet torde vara för herrarna väl bekant. Tvärt om vågar jag påstå, att flertalet av våra polismän av lägre grad — han nämnde särskilt dem i en del av sitt anförande — äro män med sans och urskilningsförmåga och i allmänhet ett synnerligen gott omdöme. Jag måste också tillägga, att flertalet av de lägre polismännen — särskilt på landsbygden — äro utgångna ur kroppsarbetarnas egna led, och därför mycket väl känna till dessas förhållanden samt ofta nog också hysa precis samma politiska uppfattning som flertalet kroppsarbetare; och detta bör väl innebära en garanti för att de icke i ett sådant fall, som herr Månsson vidrörde, skola göra sig skyldiga till övergrepp och orättmätiga handlingar mot den klass, som de själva tillhöra. Jag vill vidare tillägga, att våra polismän i allmänhet ute i landet icke gjort sig förtjänta av sådana beskyllningar, som herr Månsson i dag framslungat emot dem. Deras arbete är så grannliga och många gånger så svårskött, att det är icke rätt att behandla dem på detta

sätt. Beträffande polismännen här i Stockholm skall jag be att få erinra om vad herr Lindqvist nyss yttrade, och det står i fullkomlig strid med herr Månssons påstående. Jag tror, att herr Lindqvist i detta fall äger bättre kännedom om förhållandena, och jag betraktar hans yttrande såsom mycket mera vederhäftigt.

Det var en annan sak, som jag måste taga upp, och som herr Månsson vidrört. Det var, när han särskilt vinnlade sig om att nedsvärta förhållandena i vårt eget land. Jag vill säga, att det är verkligen osympatiskt, då en person gör sig skyldig till självförhåvelse och likadant är det kanske med en hel nation. Men jag vågar ock påstå, att en enskild person och en nation, som söka nedsvärta sig själva och framställa sig själva i en synnerligen dålig dager, bli ansedda för att vara, då det gäller en person, en dålig människa och, när det är fråga om en nation, ett dåligt folk. Om herr Månsson tycks vara angelägen om att vi skola ordna det så, att vi bevara vårt anseende i utlandet, så tror jag icke, att Sveriges anseende i utlandet stiger därigenom att en folkrepresentant i andra kammaren uppträder på detta sätt och liknar oss eller svenska folket vid en halvbarbarisk nation — jag åsyftar Turkiet, som herr Månsson åberopar — och jag tror, att självkänslan bjuder oss att reagera mot dylika uttalanden.

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Herr Ekman: Jag har icke begärt ordet för att förlänga debatten rörande den fråga, om vilken den här huvudsakligen rört sig och synnerligast den åtgärd, man här påpekat; men då under debatten i samband härmed ett yrkande framställt om avslag å det ordinarie anslaget till överståthållarämbetet, kan jag icke underlåta att framhålla att, man må ha om ifrågavarande åtgärd vilken uppfattning som helst, ingen, som verkligen önskar, att ordning fortfarande skall råda i detta samhälle, ingen, som icke vill, att maskineriet överhuvud på någon punkt skall stanna, kan väl biträde det yrkandet, och jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i vad det rör detta ordinarie anslag.

Herr Branting: Herr talman! Det var med synnerligen stort intresse jag för min del liksom säkert vi alla avvaktade förklaringarna från statsrådsbanken beträffande här på tal bragta förhållanden. Jag måste emellertid bekänna, att för mig var det en djup missträknung att få höra först de uttalanden som kommo ifrån herr civilministern, där han sköt ifrån sig ansvaret för vad som hade gjorts med att regeringen som sådan icke hade tagit initiativ i denna sak, men den kände till polisledningens uppfattning, att denna åtgärd skulle vara synnerligen gagnelig. Den hade sålunda icke funnit annat än, att den kunde ställa sig helt på polisledningens ståndpunkt och kunde instämma i dess synpunkter i det väsentliga. Det var innehållet utav herr civilministerns förklaring. Det var redan betänkligt detta, ty jag må säga, att det är inte den ställning som uti en allvarlig tid höves en ledande regering, att den uti i en så ofantligt delikat sak som

Ang. öfriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.

(Forts.)

åstadkommandet på privat initiativ, gud vet varifrån, utav en väpnad skyddskår nöjt sig med att en polisledning — man nämner inte ens vilken person — har för sin del funnit, att något i den vägen skulle passa denna polisledning och stå i överensstämmelse med det prov på omdöme som denna samma polisledning redan allt för tillräckligt visat.

Ja, detta var redan, som jag sade, betänkligt. Men saken blev sju resor värre, när herr statsministern tog till orda och gav *sin* utredning av den här frågan. Herr statsministern började med en jämförelse, som jag inte kan förstå, hur han ville komma med, att två riddare hade tvistat, om en bildstod var av marmor eller av brons. De kommo underfund med efter stridens slut, att den var till hälften av vardera, d. v. s., tillämpat på detta fall: det är hälften svart garde, till hälften man vet icke vad. Jag får säga, att den där halvan svart garde, det är redan en halva för mycket, det får inte finnas ett uns av sådana element uti den ordningsmakt till vilken det svenska folket skall ha förtroende, och det är rent upprörande att här höra sådana synpunkter framföras från regeringsbanken. Med den oskyldigaste min i världen förklarar man, att man förstår icke, man begriper icke ett smul, hur detta kan väcka förvåning, hur det kan väcka harm, eftersom meningen naturligtvis är, att detta skulle skydda alla medborgare, skydda alla element i samhället som äro laglydiga, emot oordnade element. På samma gång förklarar man, att dessa oordnade element, dessa, som önska provokation av ett eller annat slag, äro till antalet mycket obetydliga och icke på något sätt ur den synpunkten betänkliga. Man ger sin reverens för den goda viljan hos dem som anordna demonstrationerna den 1 maj att vilja upprätthålla, nu som förr, ordningen och se till att allting skall gå som det bör gå. Och det har man förvisso skäl att säga, att från vår sida har i det fallet icke saknats något intyg om att vi önska i detta avseende, att dessa demonstrationer även i år skola vara av den ordnade karaktär, som för deras eget syfte är det mest gagneliga och det på alla sätt mest tilltalande. Men när man gör detta, säger man samtidigt: »Mot dessa små oroselement, som kunna finnas här och var i krokarna och vråarna av samhället, mot dessa kan inte polisen räcka till, mot dessa kan inte den vanliga anordningen vidtagas», — som exempelvis förekommer vid eldsvådor och då större folksamlingar eljest kunna komma tillsammans, då det kan vara nödvändigt att till förebyggande av olyckshändelser en gata avspärras av en liten militärkedja. Ingen människa finner den saken i och för sig klandervärd, och det blir ingen kontrovers mellan militären och det nyfikna folket. Det är ingen fara i det fallet. Nej, vad man vill till är ett oansvarigt förstärkande av polisen med civila element, tillkomna från anonymt håll på det sätt som man faktiskt vet, fastän man officiellt icke vet om det, att här har gjorts. Nej, på det sättet går det sannerligen icke.

Jag begagnar tillfället att förklara, att hade jag vetat, att regeringen, samtidigt som den förhandlar med oss i syfte att allt skall gå lugnt och sansat tillväga vid dessa stora folkmassors demonstrationer den 1 maj för sina livsintressen, uppenbart tillstyrker sådana

anonyma gardens bildande utav överklasselement av det slag som här är fråga om — ja, då får jag säga, att då hade aldrig mitt namn kommit under ett och annat, särskilt icke under det senaste upp-rop, som i dag publicerats, där man försökt vädja till alla att göra sitt bästa för att bära bördorna. Ty det hör inte tillsammans, herr statsminister, att samtidigt gå och föra förhandlingar om ett gemensamt uppträdande och så under hand tillstyrka sådana slags åtgärder som här nu har gjorts.

Herr statsministern förklarade, att han icke ens hade sett detta upp-rop. Ja, jag har det här i min hand. Det är ett anonymt upp-rop. Det står under »privat utsändes på begäran av lektor Sahlin». Vad i all världen har lektor Sahlin med den här saken att skaffa? Är det han, som skall svara för ordningen i Stockholm? Han är känd för sina razzior efter osedliga vykort... — Talaren avbröts här av herr *talmannen*, som yttrade: Jag anhåller att talaren håller sig till ämnet. — Herr Branting forsatte: Ja, med nöje, men upp-ropet är omnämnt av herr statsministern, och eftersom han förklarat, att han icke kände till det, anser jag mig kunna i detta sammanhang ge herr statsministern och andra kammarens medlemmar vissa förklaringar angående detta upp-rop... — Talaren avbröts ånyo av herr *talmannen* med orden: Talaren bör dock icke inblanda utomstående personer i debatten. — Talaren fortsatte: Ja, jag har sagt vad jag behövde säga om herr Sahlin.

Det som här i upp-ropet säges — jag anser, att upp-ropet alldeles icke är värt att i sin helhet tagas in i andra kammarens protokoll, jag betraktar det som mycket undermåligt på alla sätt — går för övrigt väsentligen ut på, att man önskar en »pålitlig förstärkning av ordningsmakten» som det heter, »genom civil organisation», och så föreställer man sig, att »Stockholms frivilliga skyddskår 1917 vill verka i detta syfte, och hoppas redan genom sin tillvaro verka dämpande och återhållande på unga oroselement». Den satsen nödgas jag — herr talmannen hindrar mig förmodligen icke — kritisera en smula. Det är ett det grövsta misstag, när man inbillar sig, att bildandet av ett sådant anonymt garde kan verka genom sin tillvaro lugnande och dämpande på de oroselement, som möjligen kunna förefinnas. De som tro så, de känna icke en smul folkets psykologi, de ha inte en aning om vilken verkan en sådan sak måste ha just ibland dem, vilka enligt sakens natur känna sig mer eller mindre direkt, och om inte de själva så åtminstone deras kamrater eller yngre anförvanter, utpekade och utmålade genom en sådan här anordning.

För resten, vilka är det som stå bakom detta? Själva upp-ropet är anonymt, det är någonting, som heter »styrelsen», som står för det. Att jag nämnde ett namn nyss beror på att det är det enda namn som här finnes. Men det finnes en *adress* i detsamma. Denna adress är Östermalmsgatan 8. Denna adress är *Krigshögskolans* adress. (Rop av indignation från ledamöter i kammaren, vilka herr talmannen tystar med en knackning.) Jag beklagar, att det är så, ingen beklagar det mera. Herr talmannen och jag äro fullständigt överens om den saken.

Ang. övriga
ordinarie
anlag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Ang. örriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Det är beklagligt, att något sådant kan ske. Det allra mest beklagliga är naturligtvis, att polisledningen först och främst har varit av den otroliga — (herr Lindhagen: fräckheten) ja, jag skall inte begagna det ordet, men det otroliga *oförståndet* att kunna finna, att den skulle ha något gagn av en sådan organisation.

Det berättades mig i går afton, hur man går omkring på Tekniska högskolan och värvar namn på listan med förklaringen: den här insamlingen av namn och den här organisationen står under regeringens protektion. Så säges det utav dem, som äro värvare och agenter för densamma. Den som sade mig detta är en man, till vilken jag sätter fullt förtroende, och jag skall gärna nämna, vem det är, ifall det påfordras, enskilt till någon medlem av statsrådet, ifall någon skulle mot förmodan betvivla uppgiftens riktighet.

Vidare säges i meddelandet också såsom ett lockmedel och såsom någonting, som särskilt på de yngsta elementen skulle utöva en viss uppiggande verkan, att medlemmarna tjänstgöra under »samma legala skydd, som tillkommer polisman». Det måste finnas någonstans ett beslut på den saken. Det skulle vara i högsta grad intressant att erfara vem som står ansvarig för det beslutet. Här tilldelas sålunda åt unga personer i överklassställning ett sådant legalt skydd, som tillkommer polismän. Men efter vad det uppgives med full bestämdhet stannar man inte ens vid högskoleundomen, man går vidare nedåt i åldersgränsen, ty vid sådana här tillfällen gäller inte åldersstrecket, som man eljest är så angelägen om. Man går ned till gymnasisterna, till personer i läroverkens högsta klasser, och det säges, att det är under medverkan av gymnastiklärare på åtskilliga håll som denna insamling av namn för den borgerliga skyddskåren bedrivits.

Det är verkligen i allra högsta grad betänkliga tecken på samhällsupplösning, att något sådant kan få förekomma.

Arbetareklassen, den stora massan av ordentliga arbetare, betackar sig för det »skydd mot oroselement», som skulle kunna åstadkommas på det sätt som här genom dessa anordningar under regeringens gillande och med statsministerns försvar är ifrågasatt. Vi veta mycket väl, att det kan uppträda tanklösa personer eller låt så vara en och annan en smula obalanserad individ, som kunna ha sitt nöje i att vara med om litet bråk, men de elementen ta vi hand om själva i samma stund de skulle vilja störa en sak, som ligger den stora arbetareklassen om hjärtat. Men gör man på det sätt, att man åstadkommer sådana frivilliga garden, som gå fram med minnen från storstrejken och föregående tillfällen här i Stockholm — t. ex. renhållningsstrejken, då en del akademiker och dylika sutto på soptunnorna till åtlöje för de arbetare som nedlagt arbetet — väcker man alla dessa bittra minnen, har man inte förståelse för hur sådant måste verka, då får man sannerligen själv taga ansvaret, och vi kunna inte stå till svars med att försöka gå fram solidariskt här, så långt det är möjligt, då samtidigt allt vad vi göra motarbetas genom sådana provokatoriska åtgärder, som denna enfaldiga anordning i själva verket är.

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Ja, det är detta, som jag tror det var nödvändigt att det sades klart ifrån. Jag vill för min del verkligen rikta en bestämd vädjan till herr statsministern att försöka sätta sig bättre, än hans anförande nu givit vid handen, in i de känslor, som måste uppkomma genom hans gillande av en organisation av denna art. Det har i tidningarna uppgivits, att en kärna i denna organisation bildar någonting, som kallas det »Nationella ungdomsförbundet». Jag vet inte, om det är samma ungdomsförbund, som startade häromdagen enligt uppgift av en läroverkslärare här i staden, som var dess ordförande, med att skicka ut en del anonyma flygblad på gatorna mot mig. Det bryr jag mig naturligtvis inte om, men det är i alla fall rätt så betecknande, om den forna aktivismens adept, som numera slagit in på parollen: »fred till varje pris ögonblickligen», också i den här dunkla historien skulle ha sitt finger med och begagna de provokatoriska metoder som de förut varit vana vid och varit inne på och ostraffat fått bedriva under den föregående regeringens egid.

Ja, mina herrar, det bör klargöras åtskilliga dunkla punkter här ännu. Varifrån komma vapnen till denna sak? Herr civilministern förklarade visserligen med en åtbörd, att han inte ansåg om jag förstod honom rätt, att någonting skulle komma från kronans förråd. Jag hoppas, att han är bättre underrättad än statsministern var om det här uppropet, som han inte ens kände till. I alla fall är allt detta ganska oklart, och jag får säga, att blotta kunskapen om att på detta sätt vapen ställas till förfogande och sättas i en ansvarslös ungdoms hand under förevändning att upprätthålla ordning och hjälpa polisen därmed, är ett högst betänkligt orostecken, ett högst betänkligt oroselement.

Förresten har det i dag efter vad jag erfarit, redan ställts den frågan till herr överståthållaren: vad ämnar herr överståthållaren svara, ifall nu från arbetarnas sida det begäres tillstånd att också få beväpna en ordningsmakt? Finnes det något skäl att vägra arbetarna den rätt som man nyss med varm hand tillerkänt det s. k. Nationella ungdomsförbundet och allt vad de heta, dessa anonyma högerorganisationer? Herr överståthållaren syntes efter den relation jag fått vara en smula besvrad av frågan, och jag undrar sannerligen inte därpå. Något bestämt besked gavs emellertid inte.

Nej, det riktiga är nog, att vi å ömse sidor *icke* gå den där beväpnade vägen, utan det riktiga är, att det säges från åt alla håll, att vi skola hålla oss till den lugna och ordnade organisationens väg. (Herr Hallendorff: Å ömse sidor!) Ja, jag hoppas, att herr Hallendorff också håller sig lugn! Ja, det tror jag är den klokaste vägen, men då fordras också, att det från regeringens sida göres en alldeles bestämd förklaring, att den oöfvar denna historia och att den skall se till, att inte den saken får vidare fortsättas, på det sätt som här har skett. Regeringen har utav en polisledning, som förut har blamerat sig så, att det är ett rent spektakel, låtit sig föras — jag tror, att herr civilministerns framställning i det här fallet är riktig — utan att så noga tänka över konsekven-

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

serna, in på den olyckligaste väg den kunde gå. Att man nu försöker försvara saken, är ju möjligen mänskligt, men det är sanneligen icke statsmannaklokt. Det klokaste vore, om regeringen här för sin del genast kunde ge besked, att den skall taga denna fråga under förnyat övervägande och att den kunde ge inom kort och helst med detsamma ett bestämt besked, att sådana slags väpnade extra garden skola vi *icke* ha här i staden, ty sådant kommer bara ont och ofärd åstad, att man fullföljer den väg som nu ifrågasatts från början och som synes vara meningen att fortsätta.

Beträffande den punkt, som här är föredragen, har det yrkats avslag på hela anslaget till överståthållarämbetet. Jag skall be att få göra ett annat yrkande, nämligen på nedsättning av detta anslag med 1,000 kronor såsom en opinionsyttring mot de anordningar vilka här träffats och såsom ett understrykande av att kamaren för sin del förstår och behjärtar, att det är en betänklig väg, som man är inne på, om man försöker låta vissa samhällsklassers unga element beväpnas och låta dem därigenom utmana och provocera oroligheter och kravaller från andra samhällsklassers sida.

Hans excellens herr statsministern S w a r t z: Herr talman! Det vore åtskilligt att svara på vad den siste talaren anförde; men jag vill endast säga ett par saker, innan jag kommer till vad jag egentligen vill framföra.

Det ena var det, att den jämförelse, den bild, som jag framdrog här i början av mitt anförande av herr Branting uttolkades på det sättet, att eftersom den av mig anförda statyn var på den ena sidan sådan och på den andra sådan, betydde detta, att jag medgav, att detta s. k. garde var på ena sidan svart och på den andra sidan något annat. Ja alla bilder äro naturligtvis ytterst haltande, och så var det också med denna, ty det förmodar jag var och en förstår, att jag menade icke på det sättet, utan jag menade, att man såg denna sak, som var enhetlig, utav en enda art, olika, om man var på den ena eller andra sidan. Detta endast i förbigående.

Det är ytterligare en sak, som jag skulle vilja säga. Herr Branting sade, att det var en oansvarig förstärkning av ordningsmakten, som det här var fråga om. Det är det naturligtvis icke, ty i och med detsamma dessa, om vilka det här är fråga, bli försedda med polis-mans befogenhet, bli de också ansvariga likaväl som en sådan.

Men det var icke egentligen detta jag ville komma till, utan det var ett annat uttalande av herr Branting, som verkligen var för mig synnerligen hugnesamt. Jag frågade redan i mitt förra anförande, med anledning av ett uttalande från herr Lindqvists sida, om herrarna vilja taga ansvaret på er själva, för att ordning i alla avseenden skulle hållas under denna ifrågavarande dag (herr Branting: demonstration). — Ja, jag lade till icke blott »demonstration» utan »hela dagen», ty det veta nog herrarna mycket väl, att dagen icke är slut med att demonstrationen är slut, och jag tror visst också, att herrarna ha klart för sig, att kanske den största risken för oros uppkomman-

de är sedan demonstrationen är slut och deltagarna skola åtskiljas. Jag fattade nu herr Brantings sista uttalande, då han sade: vi ta själva hand om de oroliga elementen, såsom ett löfte och en garanti, att om intet från ordningsmaktens sida de ifrågasatta åtgärderna vidtagas, ansvara herr Branting och herrarna för att ingenting händer. Jag vill säga, att om så är förhållandet, synes det mig vara av den största vikt och fullt riktigt, att ordningsmakten tar under övervägande, huruvida icke åtgärderna i så fall böra ändras, men detta är under den förutsättningen, att man har en dylik garanti för ordningens uppehållande.

*Aug. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.*

(Forts.)

Herr Vennerström: Herr talman! Jag har begärt ordet, därför att det från civilministern anfördes, att inom min valkrets, Ådalen, förhållandena äro tämligen oroliga. Jag vill i detta samband anmärka, att jag har under denna dag från socialdemokrater inom nämnda valkrets mottagit ett telegram, vari man anmodar mig själv att resa upp dit för att tala lugn och besinning till Ådalens arbetare. Jag följer detta telegram och reser i kväll, och jag kan garantera, att från socialdemokraternas sida i denna valkrets kommer man att göra det mesta möjliga i detta syfte, och jag skall också för min del göra vad jag kan. Men på samma gång vill jag säga, att jag därför icke ett ögonblick kommer att underlåta att understryka vikten av, att Sveriges arbetare även i denna valkrets sätta mesta möjliga kraft bakom sina rättsliga och rättfärdiga krav. Men jag kan tyvärr, då jag i kväll reser till denna valkrets, icke taga med mig ett sådant glädjande budskap från den svenska regeringen, varigenom detta syfte skulle kunna underlättas. Ty när man i alla fall måste meddela arbetarna i Ådalen, att man från Sveriges regering ställer sig helt och fullt solidarisk med det svarta gardet — ty ett svart garde är det i alla fall, som man här skapar i Sveriges huvudstad — så verkar detta i alla händelser icke på något sätt lugnande på opinionen inom Ådalens arbetarstam. Jag vill dessutom på samma gång nämna, att, såsom det sagts mig, man rekviderat militär dit. Våra värnpliktige, för vilka man äskar sådana oerhörda summor, den allmänna värnpliktens män, de skola göra tjänst åt Sveriges överklass gentemot svenska arbetare. Är icke detta på samma gång eggande och upprörande? Icke skapas genom detta det lugn och den besinning, som man vill skapa från den nuvarande regeringens sida.

Herr statsministern anförde, att den debatt, som hållits här i dag, gjorde på honom ett synnerligen egendomligt intryck: å nej, det egendomliga med denna debatt är just det besked, som kommit från regeringens sida. Det har visserligen kommit, men på sådant sätt, att man må be alla goda makter bevara sig ifrån att i framtiden, ur samhällsintressets synpunkt, få samma besked igen. Det står klart och tydligt fastslaget, att den nu sittande regeringen, ehuru icke initiativtagande, dock i varje fall ställt sig helt och fullt solidarisk med bildandet av det svarta gardet i Sveriges huvudstad

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.

(Forts.)

och att den för sin del ingenting har emot, att detta svarta garde åtnjuter lagligt skydd sasom havande polismans befogenhet.

Herr statsministern yttrade, att detta garde, denna skyddsvakt, skulle bland annat bara tjäna till att försäkra lugnet bland Stockholms arbetare under den första maj. Ja, vill man verkligen lugn, är det också ganska lätt att åstadkomma detsamma med en annan ordningsmakt, än den man nu vill skapa med dessa frivilliga i extra polismäns ställning. Det torde inte vara herr statsministern alldeles okänt, att Sveriges arbetare med deras höga bildningsgrad och lugna besinning ha genomkämpat 1909 årsorstrejck med sådant lugn och sans, att det, såsom vi allesammans väl känna till, väckt beundran icke blott inom, utan även långt utanför Sveriges gränser. Vill man ha en ordningsmakt vid sidan av polismakten, som skall garantera lugnet, varen då vänliga, herr statsminister och herr civilminister, att gå till Sveriges arbetare, de organiserade arbetarnas förtroendemän, vilka arbetarna själva välja, och jag tror, att man skall bland dessa kunna skapa sådana ordningsmän och även kunna ge dem polismans befogenhet, och de skola sannerligen kunna svara för, att man får det lugn, som man icke kan vinna genom att söka hjälp av överklassare och av pojkar från borgarhem, vilka intaga en fientlig klasställning gentemot Sveriges arbetarfolk.

Herr statsministern yttrade, att han visste ingenting alls om, vad det egentligen var för människor, som tillhörde denna frivilliga skyddskår. När man alltså har herr statsministrens egna ord på, att herr statsministern ingenting vet, om det är Pål eller Per, vad är det då för ansvarighet, när man åt åtskilliga män, som man icke känner och om vilka man icke vet, huruvida de äro fågel eller fisk, dock ger polismans befogenhet och alltså anser, att de skola kunna vid sidan av polismakten garantera lugn och ordning i Sveriges huvudstad?

Herr statsministern yttrade vidare, att denna anordning visst icke var någon utmaning gentemot Sveriges arbetare och att det icke alls behövde kännas såsom en sådan. Innan herr statsministern blev statsminister, hade herr statsministern den stora förtroendeposten att vara universitetskansler. Man borde väl då ha någon kännedom om uppfostrans principer, men det förefaller vara synnerligen kient bestämt med den saken, när herr statsministern kan säga, att dessa mäns beklädande med polismans befogenhet visst icke verkar upprörande och förbittrande på Sveriges arbetarkår. Den allra enklaste lilla kännedom om de ställningar och de känslor, vilka röra sig på djupet av Sveriges arbetares hjärtan, säger, att just sådana åtgärder som dessa verka upprörande och eggande till oro och visst icke manande till lugn, såsom herr statsministern sökte göra gällande.

Jag vill sluta med att säga, att för en vecka sedan, när vi i denna kammare behandlade livsmedelsfrågan, hörde vi från statsrådsbanken ett sådant uttalande, att det mottogs inom stora kretsar av Sveriges folk med tämligen stor belåtenhet, då det syntes vittna om en vidgad erfarenhet från regeringen, att man borde gå till

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

mötes Sveriges folk med mera öppna sinnen, än vad man förut gjort. Det har gått en vecka sedan dess, vi räkna i dag återigen en lördag, men från och med denna stund har masken fallit från den sittande regeringens anleten, och vi se klart och tydligt, hurusom den är en ren och oförfalskad klassregering, såsom man från början i alla fall kunde begripa, med kännedom om de män, som tillhörde denna nya, efter den Hammarskjöldska kommande regeringen. Här sitter den svenska regeringen såsom klar och tydlig klassregering. Den har nu givit signal till kamp, och den borgfredsstämning, som den sökte skapa med sin förklaring för en vecka sedan, finnes icke från denna stund, och kommer oro, så må ni vara förvissade om, att det är över edra huvuden, som ansvaret faller, just därför att ni tagit posto sida vid sida med detta svarta garde, denna beväpnade kår, som i alla fall, ni må säga vad ni vill, dock är riktad gentemot Sveriges arbetare.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Under oroliga tider finnes det en mycket stor benägenhet att gå till starka överdrifter. Det är, som om man på olika håll hade svårt att söka tänka sig in i, vad en viss sak verkligen innebär. Jag vill här såsom min mening säga, att den oro, som uppvuxit inom vårt samhälle både här i Stockholm och på andra orter i landet under den senaste tiden, har orsakats av rykten, historier och påståenden, vilka kommit från två helt olika håll, dels från industriarbetarhåll eller därmed närstående kretsar, dels också från borgerligt håll, där man blivit ängslig över, vad man trodde skulle komma att ske. Jag beklagar detta ryktessmideri och alla dessa historier från vad håll de än komma, ty nu är det av större nödvändighet än eljest att man verkligen iakttaga lugn i sina uttalanden och avhåller sig från att ge spridning åt rykten.

Jag tror, att det är en ofantlig överdrift, och en överdrift, som kommer att göra mycken skada, då man här talar om ett svart garde. Det är, som om de talare, som använde de orden, icke tagit fullt reda på, vad som med denna kår avses. Man måste väl ändå aktge på, att ordningsmaktens storlek är bestämd övervägande med hänsyn till normala förhållanden. Men nu har det kommit till andra moment, icke blott sådana rykten, som jag nyss nämnde, utan även annat, som synes giva vid handen, att förhållandena kunna bli mer eller mindre abnorma. Det förefaller då, som om det icke skulle ligga något oegentligt däri, att ordningsmakten får en tillfällig ökning. Och det har ju också redan förklarats från regeringsbanken, att om denna ökning sker så, att extra polismän inkallas, få dessa icke endast polismäns rätt, utan även polismäns ansvar.

Man har här talat om, vilka det är, som stå bakom denna kårs bildande. Men detta synes mig vara av fullständigt underordnad betydelse, ty när överståthållarämbetet och polismyndigheten i Stockholm har ansett, att extra polismän behöva inkallas, så är det klart, att polismyndigheten också åtager sig hela ansvaret för dessa polismäns användning. Jag medger gärna, att det är en synnerli-

Ang. orriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

gen ömtålig sak att inkalla dylika extra polismän och att en sådan förstärkning måste användas med mycken takt och med stort lugn i uppfattningen och i ledningen. Men vi ha här hört, att för den händelse icke sådana garantier lämnas, att det hela kan släppas, skulle polismän utöva befälet och att den här omdebatterade kåren, som ju är av rent tillfällig art, skulle vara en reserv och ingenting annat. Jag har fattat detta så, att åt medlemmarna av kåren icke skulle anförtros vanlig polistjänst, utan att de skulle användas såsom en reserv, om t. ex. avspärrning av gator — detta har här särskilt nämnts — skulle på någon punkt behövas. D. v. s. förutsättningen för, att denna reserv skulle komma till användning, skulle, såsom jag fattat saken, vara den, att ordningar verkligen uppstode och att det gällde att lokalt begränsa desamma.

Jag nämnde här, att det har varit ett och annat, som varslat om, att det skulle kunna bli abnorma förhållanden. Jag erkänner, att under det gångna året ha i regel arbetarnas demonstrationer utmärkts av ett stort mått av självtukt. De ha försiggått med det allra största lugn, och de ha med fullt fog tillvunnit arbetarna aktning och deras krav aktning, även om man icke kunnat gilla dessa krav. Men de talare, som här uttalat sitt skarpa klander mot de förberedande åtgärder, som här skulle vidtagas, ha glömt, synes det mig, de nya moment, som tillkommit. Här har i landet på olika håll förts verkligt revolutionstal; här har mer eller mindre förtäckt, tydligen under påverkan av vad som hänt i landet österut, hotats med att icke lagliga, icke parlamentariska medel skulle tillgripas och kunde komma att snarligen tillgripas för att vinna, vad som icke med lagliga eller parlamentariska medel nu kunde vinnas. Det är ett faktum, att sådant tal förts och att, där antydningar åt detta håll förekommit, man överdrivit dessa antydningars betydelse inom de stora massorna och tagit för klara uttryck det, som verkligen kanske från början varit mera oklart. Under sådana förhållanden tror jag, att det av herr Branting framställda kravet på, att man å ömse sidor skall släppa all beväpning, är oriktigt, om han därmed menar, att, om arbetarna icke beväpna sig, så skall icke ordningsmakten vidtaga förberedelser. Menar herr Branting åter, att om det ena *partiet* icke beväpnar sig, skall icke heller det andra *partiet* göra det, då är det riktigt.

Nu ha emellertid glädjande nog under de allra sista dagarna, nämligen i går, particheferna för de största partierna i riksdagen utfärdat en lugnande uppmaning. Detta har, som sagt, varit ett glädjande tecken, men nu har herr Branting här i dag uttalat sig på ett sådant sätt, att jag tror, att det kan missuppfattas runt omkring i landet så, som om han med detta sitt uttalande hade velat återtaga de lugnande ord, som han varit med om att utfärda. Jag tror icke, att detta har varit hans mening, men det förefaller mig vara synnerligen önskvärt, om han ville närmare förklara vad han menat. så att icke hans ord i dag skola kunna missuppfattas inom de breda lagren därhän, att han nu strukit ett streck över de lugnande ord, som han varit med om att underteckna.

*Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)*

Om man emellertid uppmärksammar de ord, som varslat om revolutionstankar här och var inom folket, då bör man tänka sig in i det oerhörda ansvar för samhällets lugna bestånd som påvilar regeringen och ordningsmakten; de, som här kommit med det starkaste klandret, borde verkligen tänka sig in i detta ansvar, som sannerligen icke har varit eller kan vara lätt. Här har redan herr statsministern uttalat, att om någon garanti kunde presteras från herr Brantings och andras sida för, att den närmaste tiden skall förgå i lugn, då skulle ordningsmakten i Stockholm kunna taga under förnyad omprövning, huruvida denna kår av extra polismän behöver anlitas. Om en dylik garanti kan lämnas, då är det ju tämligen klart, att ett inkallande av extra polismän måste anses vara fullkomligt onödigt.

När man här talar om, att en dylik kår skulle uppställas i högers speciella intresse, då vill jag verkligen protestera mot ett sådant tal. Ty om extra polismän skulle inkallas och sedan oroligheter uppstode utan denna kårs någon som helst förskyllan, så skulle den i alla fall få skulden därför, och jag tror icke att högern skulle ha någon nytta därav, utan snarare skada. Ser man på den närmaste tiden, tror jag, att de samhällsgrupper, som uppträda med det största lugnet och mest värdigt framhålla sin uppfattning, komma att ha det mest bestående gagn av det sätt, på vilket de uppträtt, och den största ära av detsamma, och det bör därför sannerligen ligga i alla parter intresse, att lugnet i största möjliga grad må bibehållas.

Jag tror, som sagt, att det skulle vara synnerligen önskvärt att från herr Brantings sida även få höra något, som visade, att den missuppfattning av hans ord i dag, som jag tillåtit mig påpeka, icke är en uppfattning, som har hans gillande. För övrigt vill jag endast ytterligare understryka, att allt som kan göras för lugnets upprätthållande, det bör även göras.

Herr Edén: Herr talman! När jag i morse genom tidningarna fick kännedom om den plan till en civil skyddsvakt, som nu varit huvudföremålet för denna debatt, slog det mig genast, att redan det uppslag, som låg däri, var rent ut sagt en oförlätlig dumhet av dem, som arrangerat saken. Och detta därför, att det röjer en så fullständig missuppfattning om, med vilka medel det är, som man i en tid sådan som denna kan och bör arbeta för att upprätthålla det lugn och den ordning, som ju även dessa arrangörer säga, att de vilja kämpa för. Att nu skapa en extraordinär organisation av element, om vilka vi egentligen ingenting känna, under en ledning, som vi egentligen icke heller känna — ty det enda namn, som i uppropet finnes, nämligen general Baleks namn, ger verkligen icke någon garanti ifråga om ledningens beskaffenhet — att skapa en dylik organisation, säger jag, tjänar ingenting till, om man med densamma vill försöka inverka på de element, som man anser skulle kunna komma att hota samhällets ordning under nuvarande upprörda tider. Det har redan sagts, och jag kan för min personliga del fullkomligt

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

instämma i det yttrandet, att en sådan åtgärd är ingenting annat än en retande, en utmanande, en provocerande åtgärd, även om upphovsmännen själva icke avsett att verka på det sättet. De misstaga sig fullständigt om psykologien hos de folkelement, som de anse sig ha anledning att frukta. Hela tilltaget med det, som nu håller på att startas, är på förhand fullkomligt misslyckat.

Men ännu mera betänkligt blev efter min mening detta tilltag, när det kunde upplysas, att det också hade fått en anknytning till officiella institutioner. Det uppgavs redan i morgontidningarna, att den lokal, där anmälningarna mottagas, är krigshögskolans lokal. Herr Branting har påpekat, att den adress, som står i uppropet, är det hus, där denna skola inrymts. Jag skall be att få tillägga, att det uttryckligen finnes utsatt i originaluppropet, att anmälan om inträde i skyddskåren kan göras i dess personalavdelning, »som har sin lokal i krigshögskolan Östermalmsgatan 8, 3 tr. upp». Hur kan det vara möjligt, att en statens institution sådan som krigshögskolan kan få engagera sig i ett dylikt företag, utan att någon av regeringens medlemmar har blivit därom på något sätt åtspord eller utan att man ingriper däremot? På den punkten borde det åtminstone icke gärna vara tänkbart, att man blott skall kunna hänvisa till, att överståthållarämbetet och polismyndigheten här i staden gjort vissa framställningar. Ty vad de än göra för framställningar, över krigshögskolans lokaler borde de väl icke disponera. Nu är det visserligen sant, att i det tidningsurklipp, som jag har i min hand och som visst är ifrån Aftonbladets middagsupplaga i dag, har den sista punkten i uppropet något ändrats. Till allmänheten meddelas endast, att »anmälan om inträde kan göras i skyddskårens personalavdelning, som tillsvidare har sin lokal Östermalmsgatan 8, 3 tr. upp» — d. v. s. man har satt in ordet »tillsvidare» och strukit krigshögskolans namn. Men denna lindriga retuscherung kan icke förtaga det faktum, att här faktiskt en statens myndighet har varit med om ett arrangemang, som är av den beskaffenhet, att det icke borde komma i fråga, att denna myndighets namn på något sätt anknytes till detsamma. Jag har velat påpeka även denna omständighet såsom varande ett skäl till det bestämda ogillande av hela detta företag, som jag för min del redan från allra första början måste känna.

Jag hade hyst den förhoppningen, att regeringen för sin del icke skulle ha tagit någon bestämd ståndpunkt till själva företaget. Det var med synnerligt beklagande jag hörde, att den förhoppningen måste uppgivas, då det i debatten i dag tydligt framgått, att regeringen i varje fall hållits underkunnig om saken. Jag är djupt övertygad om att regeringen av den debatt, som i dag blivit förd, har fått det intrycket, att det var ett misstag, när man inlät sig på en dylik väg. Och jag skall taga fasta på det uttalande, som gjordes av herr statsministern i hans andra anförande, att man är villig taga i förnvat övervägande, om man skall låta organisationen fortgå eller ej. Men jag måste gå ett steg längre: detta övervägande kan, jag uttalar den bestämdaste förväntan därom, icke sluta på mer än

ett sätt, nämligen så att det hela inhiberas. Om det sker, så har i varje fall detta beklagliga misstag kunnat rättas i tid, och vi kunna komma tillbaka på den väg, som är den enda rätta i tider som dessa, nämligen att regeringen visserligen anskaffar de garantier och hjälpmedel för den allmänna ordningens upprätthållande, som kunna vara behöfvliga utöver det normala, men icke några ordningsåtgärder av den här besynnerliga beskaffenheten, utan sådana, som höra till statens egen organisation, och detta i förtroendefullt samarbete med dem, som kunna utöva inflytande i de stora folkdemonstrationerna. Ty det är och förblir av fullkomligt avgörande vikt, att regeringen också hyser tillit till dessa mäns egen ansvarskänsla och till ansvarskänslan hos de folkskaror, som komma att deltaga i demonstrationerna. Detta har regeringen hittills i stort sett, såsom jag förstått, visat, och jag är övertygad om att den kan visa det även i fortsättningen. Endast på den vägen blir det möjligt att komma ut ur den mycket ledsamma situationen, i vilken vi i detta ögonblick befinna oss, och återföra stämningen i de banor, där man kan lita på att det svenska folket bibehåller sitt lugn och kommer alla belackare och räddhågade sinnen på skam.

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Jag har velat giva denna förklaring, innan jag tillkännager, hur jag kommer att votera i föreliggande punkt under sjätte huvudtiteln. Det har först yrkats avslag på punkten och sedan nedsättning med ett belopp av 1,000 kronor. Vad avslagsyrkandet beträffar, kan det icke komma under allvarligt övervägande. Det synes mig icke vara möjligt, att någon större del av denna kammare skulle på allvar reflektera på att i tider som dessa demonstrera på det sättet mot hela den ordningsmakt, som inbegripes under detta kapitel i det föredragna utlåtandet. Det andra yrkandet, på nedsättning med 1,000 kr., är utan tvivel ett parlamentariskt fullt lovligt medel för en opinionsytt- ring, ett sådant medel, som utomlands ofta användes när det gäller att ge uttryck i en lindrig men bestämd form åt klander eller misstroende. Men jag är för min del övertygad om att det klander och det underkännande, som kommit den ifrågasatta skyddsvaktsorgani- sationen till del från denna kammare, är alldeles tillräckligt starkt markerat, *utan att* man behöver tillgripa denna nedsättning i anslaget till överståthållarämbetet. Och jag skulle icke vilja vara med om en sådan nedsättning även av det skälet, att om än här ett misstag begåtts från denna stads ledande polismyndighet, så är dock detta en sak för sig, som icke bör hindra kammaren och riksdagen att efter gammal god svensk regel behandla anslagspunkten såsom sådan ur saklig synpunkt. Jag skulle för resten också kunna tillägga, att det är icke skäl, att man genom bifall till denna nedsättning på något vis ger rum åt de lastare, som utan tvivel i så fall skulle skynda att säga, att andra kammaren icke är angelägen om att den svenska ordnings- makten upprätthålles på sätt som den bör upprätthållas även ock icke minst i dessa tider.

Med dessa uttalanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. öfveriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Herr Bolander: Herr talman! Endast några få ord. En del av herrarna i kammaren torde erinra sig, vad som stod att läsa i tidningarna 1906 angående Mackmyrauppträderna i Sala stad. Jag var då som nu bosatt i staden och fick då den uppfattningen, att det var synnerligen olyckligt att på sätt som då skedde, lämna en del civila personer ur de bättre situerade klasserna i uppdrag, att biträda vid ordningens upprätthållande. Det visade sig, att sådana åtgärder från polismyndighetens sida endast medförde ökade svårigheter. Jag har också den uppfattningen, att det i många fall är synnerligen farligt att tillgräna denna utväg.

Herr Hildebrand yttrade bland annat, att det kan vara lämpligt, att ordningsmakten tillfälligt förstärkes. Ja, det kan vara lämpligt under vissa förhållanden, men man får aldrig bortse ifrån på vad sätt denna tillfälliga ökning har tillkommit. Nu skulle den tillkomma på sådant sätt, att redan den omständigheten inger stora skaror av befolkningen den uppfattningen — kanske oriktigt, kanske med rätta — att här gäller det på något sätt att kuva eller, för att använda ett annat uttryck, kväsa arbetarmassorna. Endast denna misstanke, även om den är oriktig, innebär i alla fall en betydande fara, en fara för ordningen vid detta tillfälle. Vi få lov att tänka på, hurudan situationen är. Jag tror, att herr Branting har alldeles rätt, då han säger, att dessa åtgärder i fall de komma att verkställas, innebära en synnerligen stor fara.

Slutligen vill jag vädia till regeringen, i vad på densamma ankommer, att vidtaga åtgärder för att den ifrågasatta extra förstärkningen av Stockholms poliskår icke måtte komma till stånd. Jag tror, att regeringen därmed gör landet en tjänst.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag har blivit uppkallad genom herr statsministerns ord att säga några få ord endast. Jag förstår ju mycket väl, att herr statsministern gärna skulle se, att det skulle kunna ges så fullständiga garantier som möjligt från dem, som anordna demonstrationen, att ordning skall råda icke blott under själva demonstrationen utan även efteråt långt fram på aftonen, sedan demonstrationen slutat och hela massan, vare sig de varit med i demonstrationen eller deltagit blott såsom åskådare, gått var till sig och var och en gör vad honom själv lyster. Det ligger å andra sidan i sakens natur, att de, som anordna en sådan demonstration, kunna icke förbinda sig till något annat än att under denna demonstration göra allt vad på dem kan ankomma för att visa den goda viljan, att allt skall förlöpa i ordning och för arbetarklassen värdigt, så att det syftsmål, som denna demonstration har, måtte skiutas i förgrunden med all den kraft, som arbetarklassen genom denna opinionsyttring förmår åstadkomma. Sedan på kvällen, vad händer då? Ja, då är det icke annat än en vanlig 1-målvall, fast denna gång lyckligtvis, vill jag tillägga, utan sprit, och det är redan av det skälet all anledning antaga, att besväret med ordningens upprätthållande för den sannerligen icke så lilla polisstyrkan här i staden kommer att bli synnerligen lindrigt. Att

vi skulle göra mera än bedja våra ordningsmän att fylla den uppgift, som de ha för ordningens upprätthållande, och således ihågkomma hela den ställning de intaga och icke tillåta, att genom några sorts efterdemonstrationer, som komma från fullkomligt oansvarigt håll, det goda intrycket av dagen skulle förstöras, är icke att begära. Mer kunna vi naturligtvis icke förklara, att vi åtaga oss — vi äro dock icke stadens ordningsmakt — utan jag får säga att sedan inträda vanliga förhållanden. Men jag tror och är övertygad om att just den känsla, som arbetarklassen har den dagen av vikten och nödvändigheten för arbetarna själva och deras egna högsta intressen, att allt går bra, vilken känsla den stora massan vill skall fortplanta sig och bestå även under aftonen, underlättar i hög grad ordningsmaktens uppträdande, om den på något enstaka ställe skulle påkallas, det är min fasta övertygelse, att den känslan gör, att det kommer att förlöpa lugnt, om icke något provokatoriskt sker, och den nu påtalade provokationen hoppas vi, efter herr statsministerens senaste yttrande, att man skall frångå. Själva frångåendet av denna provokation kommer naturligtvis att hava ett lugnande inflytande på de element, som nu med rätta känna sig uppbragta och sårade över de åtgärder, som vidtagits och som beklagligen fått grilande och försvar, ehuru man ju hörde på själva försvaret, att den, som avgav detsamma, kände synnerligen litet om det, som han ansåg sig i en olycklig stund böra draga i viss mån en lans för.

Jag måste i detta sammanhang tillägga två ting. Först och främst måste polisledningens dåliga råd ytterligare bringa i förgrunden frågan, om icke denna polisledning så omhänderhaves, att genom fullständigt oförutsedda åtgärder något ledsamt kan inträffa. Det är ju att önska, att de allra högst ansvariga själva i detta fall se till att icke i oförstånd något göres från deras sida, som återigen visat sig ha så dåligt omdöme. Jag skall icke vara tydligare på denna punkt; jag tror, att alla förstå mig i alla fall.

Vidare måste jag säga, att det, som unnlysts, senast av herr Edén, angående krigshögskolans användande för detta tilltag, måste bringa på tal frågan, om det icke måste begäras undersökning, huru sådant överhuvud kan vara möjligt som att en statens institution på detta sätt indrages i en åtgärd av så lindrigast sagt tvivelaktig beskaffenhet som denna. Jag tror, att det skulle verka synnerligen lugnande, om en sådan undersökning bleve anbefalld och förklaring infordrad av dem, som här spelat en så olycklig roll.

Det riktades av herr Hildebrand till mig en fråga med anledning av ett missförstånd, som han emellertid icke själv trodde föreligga, och jag får säga, att jag förstår över huvud icke, huru ett sådant missförstånd skulle kunna föreligga. Jag förklarade, att om jag vetat om det beteendet, att man samtidigt förberedde sådana olyckliga åtgärder, så skulle mitt namn icke kommit upp på det i går publicerade unprovet, icke därför naturligtvis att jag icke vill vidhålla uppmaningen till lugn och sans, utan därför att jag överhuvud icke känner minsta kallelse att stå solidarisk med medlemmar av partier, vilka på andra flyglar av partiet kunna operera på det

Ang. öfriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

sätt, som här är i fråga. Jag ville icke stå vid sidan av dem, ty det kan verkligen giva anledning till missförstånd och *giver* också anledning till missförstånd, herr Hildebrand! Men jag tror, att själva den uppmaning till lugn, som under debatten uttalats från samtliga talare här, så vitt jag kunnat höra har varit av den art, att man inser nödvändigheten att göra allt vad göras kan för att påverka och väcka besinning om hur viktigt det är för arbetarklassen, att den första maj blir en stolt dag i arbetarklassens hävder utan efterspel från oansvariga elements sida. Denna påverkan är gjord i och genom denna debatt, och därmed tror jag, att den oro, som kanske på många håll förefunnits, bör kunna lägga sig.

Herr Edén gjorde den anmärkningen mot mitt yrkande, att detta väl var parlamentariskt riktigt men litade på, att debatten var tillräcklig. Jag vill då säga, att det förvånade mig, att man av farhåga för, att någon människa i landet skulle säga: riksdagens andra kammare vill icke skydda ordningsmakten, så att den kan upprätthålla ordningen, utan demonstrerar i stället på detta sätt mot densamma — det förvånar mig, säger jag, att man för en så tokig förvrängnings skull skulle fränfalla det yrkande på en hälsosam pricking av på ett ställe inom det här området uppkomna missförhållanden, vilken ligger i det yrkande, som jag tillåtit mig framställa. Jag föreställer mig, att det ändå skall finnas åtskilliga här i denna kammare som knappast riktigt kunna förstå det fina i detta resone-mang, och därför, herr talman, nödgas jag vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Med anledning av vad herr civilministern yttrade om förhållandena i Ådalen, om vilka jag hade tillfälle att i mitt föregående anförande säga några ord, vill jag nämna, att per telefon från Ådalen just nu erhållits det meddelandet, att vad som alldeles särskilt uppretat befolkningen där och bragt dess stämning till kokpunkten är, att från Sollefteå skickats dit ned ett kulsprutekompani. Men det är en något annan statsmannagärning än den, som kommer till folket med svarta garden och kulsprutor, som erfordras för att hjälpa ett folk, vilket håller på att dränkas av världskrigets hemsökelse. Ett sådant statsmannaskap finnes icke, som vi veta och alltjämt erfara.

Jag har egentligen begärt ordet för att konstatera, att här har visserligen från regeringsbanken svarats på ett och annat, men det har icke svarats på två av mina frågor ehuru visserligen på ett par andra. Jag frågade: med vilka slags vapen skall detta svarta garde armeras och varifrån skola dessa vapen tagas? Jag antydde, att de skulle tagas från kronans förråd. Civilministern runkade på huvudet men under debatten har icke framförts något bestridande härav. Det antagliga är, att herrarna icke veta det, men det sannolika är, att det är kronan, som kommer att få släppa till även ammunition liksom kronan får släppa till själva lokalen för högvakten för företaget.

Vidare fingo vi icke något svar på frågan, om icke regeringen trodde, att bättre än kulsprutekompanier och bildande av en sådan

Ang. öfriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

här vakt av desperat, ungdomlig överklass vore, att regeringen lovade folket reformer. Till och med tyske kejsaren har gentemot sådana oroligheter, som ägt rum i Tyskland, ansett detta vara det enda riktiga sättet. Men därom tiger man fullständigt och kommer antagligen att göra det.

Jag instämmer med herr Branting i hans beklagande av herr Edéns räddhåga. Men vi känna ju till, att inom liberalernas djupa led det icke alltid går efter herr Edéns anvisning, när det gäller att uttala en mening i brännande frågor, och jag hoppas, att de djupa leden bland liberalerna också denna gång skola lämna sin generalstabschef någorlunda ensam.

Slutligen skall jag med anledning av den ömsesidiga polemiken rörande det samlingsupprop, som undertecknats av medlemmar av olika partier be att få konstatera, att vi för var del kunna vara ganska glada över att vi icke varit med om detta upprop. Om herr Branting tänkt sig litet för, så hade han kunnat bespara sig denna obehagliga överraskning över att hava kommit i det sällskap, vari han nu befinner sig. Vi äro också glada över att vårt lilla begynnande försök till en ny partiriktning, nu fått ett första officiellt erkännande av sin existens från de andra partierna. Det står nämligen skrivet i samlingsuppropet »alla stora partier». Alltså finnes det också något annat, ett litet parti, och det är vi.

Hans excellens herr statsministern Swartz: Herr talman! Jag vill taga fasta på åtskilligt av vad herr Branting sagt. Han har uttalat, att denna debatts samtliga talare ha talat lugnande ord. Jag vet icke, om jag i allo kan fullt underskrifva detta, men i alla händelser ha de allra flesta gjort det och uttalat den fullständigt bestämda viljan och avsikten från deras sida vara att göra allt vad de kunna för att nu närmast den första maj skall avlöpa lugnt och stillsamt. Det är ju, som jag förut redan betonat, vår önskan, att allt måtte gå lugnt och stilla till, och det har varit känslan av ansvar för den händelse så icke skulle ske, som gjort, att vi måst se till att oroliga element skulle på något sätt kunna hållas i styr.

Den debatt, som här förts, har emellertid, tror jag och hoppas jag, gjort den verkan på de oroliga element, som här inom staden kunna finnas, att de böra förstå, att de lika litet från det håll, där de eljest inom riksdagen närmast skulle kunna påräkna någon sympati — icke för sina orossträvanden, ingalunda det, utan för sina strävanden i allmänhet — som från något annat håll kunna vinna stöd för ett våldsamt tillvägagående, utan att tvärtom alla äro ense om, att vad de önska bör framföras med lugn och värdighet.

Under sådana förhållanden tar jag fasta på vad som här i det fallet sagts och hoppas, att det också skall visa sig vara något riktigt i den tillit, som jag hyser till herrarna här, då jag säger, att efter detta ämnar jag uppmana ordningsmakten att se till, huruvida icke det lämpligaste vore att inhibera den tilltänkta anordningen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde

Ang. övriga
ordinarie
anslag till
civildeparte-
mentet.
(Forts.)

propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan 2:o), bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Branting, och 3:o) bifall till utskottets hemställan med den av herr Månsson föreslagna ändringen; och förklarade herr talmannen sig anse den under 1:o) upptagna propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Månsson, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen fann den under 2:o) avgivna nu hava flertalet röster för sig. Men även härom begärde herr Månsson votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 99 av statsutskottets utlåtande nr 6 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Branting, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan med den av herr Månsson föreslagna ändring däri.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 114 ja mot 42 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 99 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Branting.

Huvudvoteringen utföll med 88 ja mot 74 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Herr statsrådet *Stenberg* överlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 285, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförförordningen;

nr 286, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförrordningen;

nr 262, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförrordningen;

nr 293, om beredande av ökat sovplatsutrymme vid statens uppfostringsanstalt å Bona;

nr 282, angående anvisande av medel till åtgärder i prisreglerande syfte;

nr 283, angående anvisande av medel för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor;

nr 284, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken;

nr 287, angående pensioner åt kördrängen A. Jönsson och trädgårdsarbetaren G. V. Hartman;

nr 288, angående pension åt stallbetjanten vid Flyinge hingstdepå H. Månsson Lundberg;

nr 289, angående pension åt extra kronojägaren Sven Sjöström; och

nr 290, angående pension åt t. f. domänintendenten M. F. Rodhes änka Alfhilda Beata Rodhe, född von Mentzer.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 13.

Avlämnades följande nya motioner, nämligen av

herr *Lundgren* i Vendelsberg *m. fl.*, nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 251, angående ökat statsbidrag till läntbruksskolor;

herr *Bärg* i Katrineholm, nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 222, med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för vissa å extra stat upptagna befattningshavare vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk;

herr *Helger*, nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 223, angående anslag till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande;

herr *Öberg m. fl.*, nr 431, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönereglering för tjänstemännen därstädes *m. m.*;

herr *Lingström*, nr 432, i anledning av sistnämnda proposition;

herrar *Schotte* och *Helger*, nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, angående reglering av löneförhållanden *m. m.* vid statsdepartementen;

herr *Hage m. fl.*, nr 434, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

tion, nr 254, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskälighyresstegring m. m.;

herr *Månsson m. fl.*:

nr 435, om ändrad lydelse av §§ 90 och 107 regeringsformen;

nr 436, om ändrad lydelse av §§ 101 och 102 regeringsformen samt tillägg till § 68 riksdagsordningen; och

nr 437, om ändringar i § 104 regeringsformen och § 69 riksdagsordningen; samt

herr *Widlund*, nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 264, angående krigstidshjälp under år 1917 åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst.

Samtliga dessa motioner bordlades.

Vidare avgav herr *Vahlquist* en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 264, angående krigstidshjälp under år 1917 åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst.

Sistnämnda motion, som erhöll ordningsnumret, 439, blev på begäran omedelbart remitterad till första särskilda utskottet.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 5,17 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.